

**HZ. ADEM'DEN HZ. MUHAMMED'E
İSLAM MEDENİYETİNE ETKİ EDEN
DOĞAL AFETLER**

Ali AĞIRMAN

**Yüksek Lisans Tezi
İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı
Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN
2014
Her Hakkı Saklıdır**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANA BİLİM DALI

Ali AĞIRMAN

HZ. ADEM'DEN HZ. MUHAMMED'E
İSLAM MEDENİYETİNE ETKİ EDEN DOĞAL AFETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN

ERZURUM-2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

23/06/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e İslam Medeniyetine Etki Eden Doğal Afetler" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

23.06.2014

Ali Ağırman

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Mustafa Ağırman danışmanlığında, Ali Ağırman tarafından hazırlanan bu çalışma 13 / 06 / 2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa Ağırman

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Osman Gürbüz

İmza:

Jüri Üyesi : Yard. Doç. Dr. Tevhid Bakan

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1
I. DOĞAL AFET KAVRAMI.....	1
A. Afet Kavramı.....	1
II. Peygamberlerin Yaşadığı Coğrafyanın Genel Durumu	2
A. Arap Yarımadası.....	2
1. Arap Yarımadasının İklim Şartları	3
2. Arap Yarımadasının Arap Tarihçilere Göre Coğrafi Taksimi	4
a. Hicaz Bölgesi	4
b. Yemen	6
c. Hadramevt	6
d. Mehre	7
e. Umman	7
f. Ahsa.....	7
g. Necd.....	7
h. Yemame.....	8
B. Arap Yarımadasının Dışındaki Bölgeler	8
1. Mısır	8
2. Mezopotomya	9

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. MUHAMMED'DEN ÖNCE YAŞAYAN PEYGAMBERLER DÖNEMİNDEKİ DOĞAL AFETLER

1.2. NUH TUFANI.....	10
1.2.1. Tufan Zamanı.....	11
1.2.2. Nuh Tufanı Bölgesel mi Yoksa Bütün Dünyayı mı Kaplamıştır?	12
1.2.3. Nuh (a.s.)'ın Ebülbeşerliği ve Bütün İnsanların Onun Soyundan Gelmesi	13
1.3. AD KAVMİNİN HELAKI VE HZ. HUD	13

1.4. SEMUD KAVMİ VE HZ. SALİH.....	14
1.5. LUT (A.S.) VE KAVMİ	17
1.6. HZ. İBRAHİM VE OĞLU İSMAİL DÖNEMİNDE KÂBE’NİN İNŞASI VE ZEMZEMİN ORTAYA ÇIKIŞI	19
1.7. SULTANLIĞA AÇILAN KAPI "KURAKLIK"	21
1.8. EYYÜB (A.S.) VE HASTALIĞI	25
1.9. ŞUAYB (A.S.) MEDYEN VE EYKE KAVMİ	26
1.10. SULARA GÖMÜLEN FİRAVUN VE HZ. MUSA	28
1.11. SEBE HALKI VE ÂRİM SELİ.....	31
1.12. HZ. YUNUS VE KAVMİNİN HELAK OLMAKTAN KURTULUŞU.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. MUHAMMED DÖNEMİNDEN ÖNCE VE ONUN DÖNEMİNDEKİ DOĞAL AFETLER

2.1. HZ. MUHAMMEDİN NÜBÜVVETTEN ÖNCEKİ DÖNEMDE YAŞANAN DOĞAL AFETLER.....	36
2.1.1. Mekke'nin Tarihi ve İklimi.....	36
2.1.2. Hz. Muhammed'den Önceki Doğal Afetler	38
2.1.2.1. Kâbe'nin İnşası ve Mekke'de ki Su Taşkınları.....	38
2.1.2.2. Fil Vakası	39
2.1.2.3. Hz. Muhammed'in Doğduğu Gece Yaşanan Olaylar.....	41
2.1.2.4. Hz. Muhammed'in Süt Anneye Verilmesi.....	42
2.1.2.5. Kuraklık Sebebiyle Yağmur Duasına Çıkılması	42
2.2. HZ. MUHAMMEDİN NÜBÜVVETTEN SONRAKİ DÖNEMDE YAŞANAN DOĞAL AFETLER	43
2.2.1. Ambargo Dönemi ve Etkileri.....	43
2.2.2. Medine'nin İklimi ve Konumu	44
2.2.3. Hicretten Sonra Muhacirlerin, Medine'nin Havasına Alışamamaları	46
2.2.4. Bedir Savaşında ve Sonrasında Yaşanan Doğal Afetler	47
2.2.5. Hendek (Ahzab) Savaşındaki Doğal Afetler	50
2.2.6. Hayber Kalesinin Fethini Zorlaştıran Doğal Afetler	53
2.2.6.1. Peygamberimiz Aleyhisselamın Zehirlenmesi ve Humma Hastalığı.....	53

2.2.7. Doğal Afetlerin Gölgesinde Yapılan Tebük Seferi	55
2.2.7.1. Tebük Seferi Öncesi Müslümanların Genel Durumu.....	56
2.2.7.2. Doğal Afetleri Bahane Eden Münafıkların Sefere Katılmamaları.....	58
2.2.7.3. Peygamberimizin Tebük seferi Yolculuğu	58
2.2.7.4. Peygamberimizin, Salih Peygamberin Ümmetinin Afetlerle Nasıl Helak Olduklarını Anlatarak, Müslümanları Uyarması	58
2.2.7.5. Peygamberimizin Hıcr'da Kasırga Kopacağını Haber Vermesi.....	60
2.2.7.6. Tebük Yolunda Yapılan Yağmur Duası ve Münafıkların Boş Durmaması	61
2.2.7.7. Tebükte Düşmanın Savaş Yığınaklarının Dağılmış Bulunmaları	63
2.2.7.8. Peygamberimizin Taun Hakkındaki Emri	63
2.2.7.9. Tebük Seferinden Sonra Yaşananlar	64
2.2.8. Çevre Kabilelerin Kıtlıktan Kurtulmak İçin Yardım İstemeleri:	66
2.2.8.1. Beni Fezâre Temsilcilerinin Medineye gelişi ve Dilekleri.....	66
2.2.8.2. Putların İnsanları Cüzzam Hastalığı ile Cezalandırma İnanışı	68
2.2.9. Hz. Peygamberin Humma Hastalığı ve Vefatı	68
 SONUÇ.....	 71
KAYNAKÇA.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	76

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****HZ. ADEM'DEN HZ. MUHAMMED'E İSLAM MEDENİYETİNE YÖN VEREN
DOĞAL AFETLER****Ali AĞIRMAN****Danışman: Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN****2014, 76 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN****Prof. Dr. Osman GÜRBÜZ****Yard. Doç. Dr. Tevhid BAKAN**

Doğal afetlerin İslam Tarihinde önemli bir yeri vardır. Bu afetler birçok durumda insan gücünü yönlendiren ana unsur olmuştur. Bu çalışmada doğal afetlerin toplum ve devlet yapısının işleyişinde ne derece etkili ve yıkıcı olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca İslam akidesine göre bu çarpıcı tabiat hadiselerinin nasıl değerlendirildiği Kur'an'dan örnekler verilerek açıklanmıştır.

Doğanın iç dinamikleri sonucunda ve tamamen insan iradesi dışında oluşan ve insan yaşamını derinden etkileyen olaylar doğal afetlerdir. Doğal afetler dünyanın oluşumundan itibaren tüm canlıları mekânsal ve yaşamsal olarak en çok etkileyen ve çoğu zaman çaresiz bırakan olaylardır. Hatta oluşumları esnasında veya sonrasında bile birçok afete sebep olmaktadır. Bu olayların insanların iradesi dışında gelişip yaşanması dünyadaki birçok ülkeyi etkilemiş ve büyük kayıplara sebep olmuştur.

Dünya tarihinde yaşanan doğal afetler, bu son yüzyılda etkisini artırması sebebiyle, hem sosyal bilimcilerin ve hem de doğa bilimcilerin bu konuya ilgisini artırmıştır. Bu doğal afetlerin kökenini bulmak için tarihi bilgilerden faydalanma gereğini hissetmişlerdir.

Bu çalışmada ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'in hayatının sonuna kadar ki süreçte meydana gelen doğal afetler kronolojik bir sıra ile ve coğrafi arka plan bilgisi ile birlikte verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Peygamberler, doğal afetler, salgın hastalıklar, sıcaklık, veba, iklim, humma

ABSTRACT**MASTER THESIS****HZ FROM ADEM NAVIGATING THE ISLAMIC CIVILIZATION THAT
MUHAMMAD NATURAL DISASTERS****Ali AĞIRMAN****Advisor: Prof. Mustafa AĞIRMAN****2014, 76 pages****Jury: Prof. Mustafa AĞIRMAN
Prof. Osman GÜRBÜZ
Prof. Tevhid BAKAN**

Natural disasters have a significant place in Islamic history. In many cases, these disasters have become the main factor which reoriented human power. This study demonstrates the extent that natural disasters have become influential and destructive within the operation of societies and states. Also, it has been explained how Islamic faith has considered these remarkable natural events, giving examples from Quranic verses.

As a result of the internal dynamics of nature beyond human will and completely composed and natural disasters are events that deeply affect people's lives. Natural disasters spatial formation of the Earth and all living things, from the most influential and vital events which are often helpless. In fact, during or even after the formation of many disasters are caused. This event outside the will of the people to live and develop in the world and has influenced many countries has led to huge losses.

Natural disasters in world history, this is due to increase its influence in the last century, as well as social scientists and natural scientists interested in this subject has increased. To find the origin of this natural disaster since have felt the need to benefit from the information.

In this study natural disasters which had occurred from the time of Prophet Adam to the end of the life of Prophet Muhammad have been given in a chronological order and with the geographical background of the events respectively.

Keywords: The prophets Natural disasters, epidemic diseases, temperature, the plague, climate, fever

KISALTMALAR DİZİNİ

as.	: Aleyhisselam
b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
cc.	: Celle Celâluh
çev.	: Çeviren
DEÜİFD.	: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fak. Dergisi
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
İA.	: İslam Ansiklopedisi
DİB. Yay.	: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
MİFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fak. Vakfı
M.Ü.S.B.E.	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bil. Enstitüsü
Fak.	: Fakültesi
h.	: Hicri
Hz.	: Hazreti
Haz.	: Hazırlayan
İst.	: İstanbul
ktb.	: Kütüphanesi
MEB.	: Milli Eğitim Bakanlığı
Nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölümü
r.a.	: Radıyallahu anh
r.anha	: Radıyallahu anha
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
s.a.s.	: Sallellahu aleyhi ve sellem
Thk.	: Tahkik eden
Tkd.	: Takdim eden
trs.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri

vd.	: Ve devamı
vr.	: Varak
yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Doğal âfetler insanların müdahalesi dışında gerçekleşen olaylardır. İnsanoğlu tarih boyunca birçok âfete maruz kalmış ve hepsinden de olumsuz bir şekilde etkilenmiştir. İnsanların afetlerle tanışması insanlık tarihiyle yaşıttır. Bilinen en eski kayıtlarda dünyanın farklı yerlerinde meydana gelen afetlerle ilgili bilgilere rastlanmıştır. Vuku bulan bu afetlerde binlerce insan yaşamını yitirmiştir.

Bütün Peygamberlerin konusunun geçtiği coğrafyalarda, doğal afet olarak en çok kıtlık, kuraklık ve bunların neticesi olarak salgın hastalıklar öne çıkmıştır.

Tezimizin ana konusu olması sebebiyle doğal afetlerin, muhatab olunan yerlerin doğal afetlere olan etkileri veya doğal afetlerin konu edilen yerlere olan etkilerini detaylı incelemek için coğrafi şekil ve iklimi tezimizin konusuna dahil ettik.

Tarihin her döneminde insanlık doğal afet olarak kabul edilen kuraklık ve onun doğal bir sonucu olan kıtlık hadiselerini yaşamıştır.

Kıtlıklar meteorolojik etkenlere bağlı olarak ne zaman nerede ve hangi durumlarda ortaya çıkacağı önceden bilinmediği ve ölümcül neticeler verdiği için aynı zamanda bir afet olarak da değerlendirilir.

Kıtlıkların ortaya çıkmasına sebep olan olaylar oldukça fazladır ve bu olaylarda çoğu kere bir doğal afettir. Sel, yangın, kuraklık, deprem, çekirge istilası, salgın hastalıklar, aşırı soğuk ve sıcaklıkların da kıtlık hadiselerine yol açtığı bilinmektedir. Ayrıca eşkıyalık olayları, isyanlar ve harpler gibi siyasal ve sosyal olayların da kıtlık hadiseleriyle yakın ilişkisi vardır. Bu tür olayların arkasından da kıtlıklar yaşanmaktadır. Bu sebeple kıtlık olayları, bir doğal afetle bağlantılı olarak ortaya çıkmaları durumunda insanların iradesi dışında olduğu için doğal afet olarak kabul edilir. Ancak, siyasi ve sosyal olayların sonucunda ortaya çıkması durumunda insanların iradesi dâhilinde olduğu için bir afettir, ancak doğal değildir.

Tarihi süreç içerisinde dünya üzerinde çeşitli sebeplerden dolayı kuraklık ve onun tabi bir neticesi olan kıtlık hadiseleri görülmüştür. Doğal afet olarak adlandırabileceğimiz kuraklık, etkisi altına aldığı coğrafi alanın boyutuna göre tesiri büyük, orta veya küçük ölçeklerde olmuştur. Bu afetlerin neticesinde; göç hareketleri, yiyecek fiyatlarının artışı, karaborsacılık, aç kalan insanların hayatta kalabilmek için

değişik beslenme yolları araması, salgın hastalıkların zuhuru, açlık veya açlığın sebep olduğu kötü etkenlerden dolayı ölüm hadiseleri ortaya çıkmıştır. Kıtlıkların ortaya çıktığı dönemlerde, toplumu sosyo-iktisadi açıdan derinden etkilemiş ve açmış olduğu yaraların sarılması uzun yıllar almıştır.

Kur'an-ı Kerim'de, konu edilen kavimlerin helakının Allah'ın gazabı olarak geçtiği gerçektir. Bu kavimlerin helakının doğal afetler üzerinden gerçekleştiği günümüz bilim adamlarının incelemesiyle ortaya çıkmıştır.

Allah (c.c.), bir topluluğa azab vereceği zaman, o topluluğun coğrafi şekil ve iklimine göre afet verir. O topluluk kendilerini hangi alanda üstün görüyorlarsa Allah (c.c.)'da o toplumu, üstün gördükleri alanda cezalandırıyor.

Peygamberler Tarihi döneminde yaşanmış doğal afetlerle ilgili çalışmamızda, konu başlıklarını olaylara göre sınıflamadık. Böyle yapmanın, konu bütünlüğü açısından doğru olmayacağını düşündük. Özellikle Medine dönemini, ele aldığımızda, hicretin dokuzuncu yılı dışındaki doğal afetlerin belirtilmesinde belli bir konu sıralaması yoktur.

Zemzem Kuyusunun açılmasını, konumuz dahilinde işlememizin sebebi; doğal dengeyi etkilemesi sebebiyledir. Kuyunun açılması insan eliyledir. Bu doğal olaylara aykırıdır. Ama Mekke'de olan kuraklığı etkilediği için tezimizde bu konuyu işledik.

Fil vakası, Kur'an'da ilahi gazap olarak ifade edilse de, biz buradaki yaşanan olaylarda tabii doğal dengenin etkisinin varlığı sebebiyle bu konuyu ele aldık. Ebrehe'nin Mekke üzerine yürümesinin sebebi; Hristiyanlığı Arabistan bölgesinde yaymak ve kendi hakimiyetini kurmak içindi. Ebrehe'nin ordusunun bozguna uğraması, Arap medeniyeti açısından önemli dönemeçtir. O olaydan sonra Mekke'nin önemi daha da artmıştır.

Tebük Seferine detaylı şekilde değinmemizin sebebi; seferin başından sonuna kadar, sıcaklık ve kuraklığın bu seferi etkilemiş olması sebebiyledir. Çünkü seferde yaşanan olayların ana etkenlerinden birisi de kuraklık ve sıcaklıktır.

Tebük Seferindeki mucizelere, yer vermemizin sebebi, tezimizin konusu itibariyle, bu seferde yaşanan, sıcaklık ve kıtlığın ne boyutlara vardığını göstermek içindir. Peygamberimiz, çok sıkıntılı durumlarda mucize göstermiştir. Çünkü Peygamberimiz, kendi ümmetinin, kendisinden mucize istemesini yasaklamıştır. Salih Peygamberin

ümmetinin başına gelenleri, örnek göstermiştir. Onlar, Salih Peygamberden mucize göstermesini istediler. Mucizeyi görünce önce mucizeyi inkar ettiler. Sonra, deveye zarar verdiklerinde kendilerine gazabın geleceğinin, onlara, Salih Peygamber tarafından bildirilmesine rağmen deveyi öldürdüler. Ardından, gazap kendilerini bulmuştur. Peygamberimiz de, ümmetinin bu duruma düşmesinden endişe ettiğinden, mucize istemelerini yasaklamıştır.

Humma hastalığı salgın hastalıktır. Peygamberimiz vefat etmeden önce ateşli humma hastalığına tutulmuştur. Bu hastalık sebebiyle; Peygamberimiz 632 yılında mübarek ruhunu teslim etmiştir.

GİRİŞ

I. DOĞAL AFET KAVRAMI

A. Afet Kavramı

İnsanların afetlerle tanışması insanlık tarihiyle yaşıttır. Bilinen en eski kayıtlarda dünyanın farklı yerlerinde meydana gelen afetlerle ilgili bilgilere rastlanmıştır. Vuku bulan bu afetlerde binlerce insan yaşamını yitirmiştir

Afet, birçok kurum ve kuruluşun koordineli bir biçimde görev almasını gerektiren ve insan hakları için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar meydana getiren, normal yaşamı ve insan aktivitelerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplumları veya insan topluluklarını etkileyen doğal, teknolojik ve insan kökenli olaylara denilmektedir.

En geniş anlamı ile insanlara zarar veren olaylara Doğal Afet denir. Başka bir ifade ile can ve mal kaybına yol açan doğal olaylardır. Afetin ilk özelliği doğal olması, ikincisi can ve mal kaybına neden olması bir diğeri ise çok kısa zamanda meydana gelmesi ve son olarak da başladıktan sonra insanlar tarafından engellenememesidir.

Bu olaylar içinde deprem, sel-taşkın, volkan püskürmeleri gibi doğanın normal bir işlevi olarak gerçekleşenler “doğal tehlike” olarak nitelendirilir ve “afet” niteliğini kazanması için insan can ve malının kaybına neden olması gerekir.

Afetin büyüklüğü genel olarak bir olayın meydana getirdiği can kayıpları, yaralanmalar, yapısal hasarlar ve yol açtığı sosyal ve ekonomik kayıplarla ölçülmektedir. Bu değişik kavramlar içerisinde en kutsalı ve en önemlisi insan canı olduğu için kamuoyunda afetin büyüklüğünü yolaçtığı can kaybı ve yaralanmaların büyüklüğü ile değerlendirmek eğilimi vardır.

Afetler çok çeşitli olup kökenlerine göre:

a) Jeolojik-jeomorfolojik afetler (deprem, tsunami, volkanik püskürmeler, her türlü kütle hareketleri),

b) Klimatik-meteorolojik afetler (sel-taşkın, aşırı sıcaklar ve aşırı soğuklar, aşırı kar yağışları, hava kirliliği, kuraklık, etkili rüzgârlar, hortum, tornado, kasırga, yıldırım düşmesi, sis, dolu, çığ, don ve buzlanma, asit yağmurları, El Nino, buzulların erimesi,

küresel ısınma ve iklim değişimleri),

c) Hidrografik afetler (akarsu taşkınları, akarsuların kirlenmesi, barajların taşması ve yıkılması, göl sularının kirlenmesi, deniz kabarmaları),

d) Biyolojik afetler (erozyon, orman yangınları, hayvanların neden olduğu salgınlar, böcek istilaları, çekirge istilaları),

e) Sosyal afetler (açlık, kıtlık, insanların toplu bulunduğu yerlerdeki büyük yangınlar, bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar, savaşlar ve soykırımlar, göçler, terör saldırıları) ve hatta

f) Teknolojik afetler (maden kazaları, petrol tankeri kazaları, nükleer kazalar, endüstriyel kazalar, karayolu, demiryolu, denizyolu, havayolu ulaşımındaki kazalar, NBC silahlarının kullanılması, uzay kazaları) olarak sınıflandırılabilir.¹

II. Peygamberlerin Yaşadığı Coğrafyanın Genel Durumu

A. Arap Yarımadası

Asıl adı Şibhü Cezîreti'l-Arab (Arap yarımadası) iken kısaltma yoluyla Ceziretülarap şeklinde kullanılmıştır. Sadece el-Cezîre de denilmekte ve Türkçe'de buna benzer biçimde Arap yarımadası yerine kısaca Arabistan adı kullanılmaktadır.²

Arabistan, özellikle Batı Arabistan, Allah'ın elçisi ve son peygamberi Hz. Muhammed'in dünyaya geldiği, yaşadığı, vahye mazhar olduğu ve risâletini tamamladıktan kısa bir süre sonra vefat ettiği yer olması bakımından bütün insanlık için dinî önemi olan bir bölgedir.

Zamanımızda siyasî şekillenmeler göz önüne alınarak Arap yarımadası Suudi Arabistan, Yemen Cumhuriyeti. Uman. Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn ve Kuveyt sınırları içinde kalan bölge olarak belirlenmekte ve yüzölçümü 3 milyon kilometrekareyi biraz aşmaktadır.

Arap Yarımadası üç yandan denizle çevrili, dördüncü tarafından ise Afrika ve Asyaya bitişiktir. Bununla beraber onlardan da birer şekilde ayrılmıştır.

¹ Cemalettin Şahin, Şengün Sipahioğlu, *Doğal Afetler ve Türkiye*, s. 478, Gündüz Yay., Ankara 2002; Ramazan Özey, *Afetler Coğrafyası*, s. 214, Aktif Yayınevi, İstanbul 2006.

² İbnu'l-Emin Mahmut Esad Seydişehri, *Tarih-i Din-i İslam*, (Sad: A.L.Kazancı-O. Kazancı), Marifet Yayınları, İstanbul 1983, s. 30.

Arap Yarımadası, eski kara toprak olduğu için deprem ve yanardağ hareketlerine sık rastlanmaz. Arap Yarımadasında "Cebel-i Tayr " adasında bir yanardağ vardır. İçinden sık sık dumanlar ve bazen alevler çıkmaktadır. Bu yarımada da ki püskürme halinde ki tek yanardağdır. (1300/1882) tarihinde şiddetli bir patlama ve püskürme olmuştur.³

1. Arap Yarımadasının İklim Şartları

Arap yarımadasında geniş ve uzun sahralar çoğunluktadır ki, bu da yarım adanın tarımdan yoksun olmasına yol açmaktadır. Ancak yarımadanın kenar bölgeleri, özellikle de Yemen, Şam ve yayılmış bazı vadi ortalarında tarım alanları bulunmaktadır. Kırsal alanlarda hayvancılık yapılıyor, kabileler otlak yeri bulabilmek için sürekli göç ediyorlardı. Çadırlarını kurdukları mekânlarında durmak nedir bilmiyorlardı.⁴

Akarsuları: Arap yarımadasında gerek daimi ve gerekse muvakkat uzak mesafelere akan nehirlerle tesadüf edilmez. Hakiki bir ırmak görülmez. Akarsuları az çok sel suyuna benzer. Arap dilinde buna "vadi" denilir.⁵

Yağmur suları, dağların sarp meyilleri üzerinden inerken kısmen vadilerin kumlu arazisi içinde ve kısmen buharlaşarak kaybolur gider. Denize kadar ulaşanları pek nadirdir. Sular çukurlarda birikmek suretiyle birçok cihetlerde yer altında bir nehir teşkil ederler.

Çöller: Arap Yarımadasında üç tane büyük çöl vardır. Bunlar Hammad (Arap çölü, Şam-Suriye çölü), Nüfud ve Dehna çölleri.⁶

Bu çöller Arap Yarımadasının büyük bölümünü oluşturmaktadırlar. İklimsel olarak çok az yağmur alan kurak bölgeleridir. Burada yaşayan bedeviler kuraklık nedeniyle göçebe halinde yaşayışlarını sürdürmektedirler.⁷

İklimi: Arap Yarımadasının iklimi Kuzey Afrika iklimine benzer. Kuraklık mevsiminde sıcaklık, hemen daima şiddetlidir. Yüksek yerlerde buna bir dereceye kadar

³ Esad, s. 33; Kudret Büyükcoşkun, "Arabistan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, III, 248, İstanbul 1989.

⁴ Ali Muhammed Sallabi, *Siyeri Nebi*, I, 32, (terc: Şerafettin Şenaslan), Ravza Yayınları, İstanbul 2009.

⁵ Esad, s. 50.

⁶ Esad, s. 48.

⁷ Sabri Hizmetli, *İslam Tarihi İlk Dönem*, s. 122, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2009.

tahammül edilebilirse de alçak yerlerde dayanılmaz haldedir. Geceleri hemen daima serindir. Yağmur mevsiminde dağlar üzerindeki hararet sıfırdan aşağıya iner. Gündüzün harareti de ekseriyetle esen rüzgârla mutedil olur.

İklim ekseriyetle sağlam ise de bedevilerin geçirdiği sefil hayat ve suların fenalığı sebebiyle **cüzzam ve daha müzmin hastalıklar** çıkar. Çöllerde nadiren esen "semüm" rüzgârı bu hastalıkları şiddetlendirir.⁸

Semüm rüzgârı, bazen güneyden eserse de diğer yönlerden estiği de olur. Yazın şiddetli sıcaklarında pek tehlikelidir. Alışıldığı üzere saf, temiz bir hava teneffüs eden çöl arapları semüm rüzgârını, neşrettiği kükürt kokusuna benzer bir koku ile ayırırlar. Bir de estiği taraftan temiz havanın kırmızı bir renk aldığı görülür. Bedeviler, onun yaklaştığını hisseder hissetmez yere gömülürler. Gereken ihtiyat tedbirini alamayanlar derhal boğulurlar. Cesetlerinin müthiş bir şekilde şişmesinden, bu uğursuz rüzgârın keskin bir zehir yaydığını zannederler.

“Andolsun ki biz, insanı pişmemiş çamurdan, kokuşmuş cıvık balçıktan yarattık. Cân’ını da (insandan) daha önce semûm ateşinden yarattık.”⁹

Hicr Suresi 27. Ayette de “nâris-semûm“ terimi sıcak rüzgâr, ateş alevi gibi esen yakıcı, öldürücü rüzgâr anlamına gelir.¹⁰ Hz. Peygamberin hadislerinde de “semûm“ kelimesi cehennemın bir harareti olarak zikredilir.¹¹

2. Arap Yarımadasının Arap Tarihçilere Göre Coğrafi Taksimi

Araplar arasında bilinen taksime göre Arap Yarımadası dokuz kısma ayrılır.¹²

a. Hicaz Bölgesi

Hicaz, Arap Yarımadasının kuzeybatı kısmından ibarettir. Kış mevsiminde hava mutedil ve sağlam ise de alçak yerlerinde yazın sıcaklık pek fazla olur. Arazinin taşlık olması ve yağmurun az yağması sebebiyle verim düşüktür.

⁸ Semum, sabur vezninde sıcak yele denir ki (Sam Yeli) tabir olunur. Gündüzün esen rüzgârdır. Zehirli olması sebebiyle dokunduğu yeri berbat eder. Araplar "semum isabet etti" derler. Ona sıcak rüzgar dokundu demektir. Semum rüzgarının estiği güne de "mesmüm" denir. (Kamus Tercemesi)

⁹ Hicr sûresi, 15/26-27.

¹⁰ Taberi, Tefsir, XIV, 30-31.

¹¹ İbn Mâce, Zühd, 38.

¹² Esad, s. 55.

Hicaz, Arap Yarımadasında birinci derecede önemi olan bir yerdir. Hicaz'ı önemli kılan orada bulunan Mekke ve Medine şehirleridir. Bunların arazisi verimli değildir. Bu iki şehrin halkının geçimi için gereken erzak ve yiyecek, Kızıldeniz sahilinden temin edilmektedir.

Mekke, içinde barındırdığı Ka'be sebebiyle, yalnız hicaz bölgesinin değil bütün Arap Yarımadasının merkezi ve önemli şehridir.¹³ Mekke'nin iklimi, sert ve karasaldır. Mekke'de gündüzleri kavurucu sıcaklar vardır. Mekke'de yaz gecelerinin daha mutedil fakat gündüzlerinin hararetli ve öldürücü sıcakları olduğunu, bu sıcaklar sonucunda aşırı sinek türediğini söylemektedir.¹⁴ Mekke'nin yüksek yalçın dağlarla çevrili olması, yaz sıcaklığının öldürücü derecelere ulaşmasına sebep oluyordu. Mekke'de havaların aşırı sıcaklığı hastalıklara sebebiyet vermektedir. Peygamber'in Annesi, Mekke'de yaygın olan veba salgını nedeniyle oğlunun, sütanne Halime'nin yanında kalmaya devam etmesini istedi. Bu, durumu yeteri kadar açıklamaktadır.¹⁵

Yazın sıcaklarda kavrulan Mekke'de, sonbaharda yağmurlar başladığında büyük seller olurdu. Şehrin etrafının çıplak ve yalçın dağlarla çevrili olmasından dolayı suların hemen Kâbe'ye doğru akması çok rastlanılan bir olaydı. Huzâa kabilesinin şehre hâkim olduğu dönemde büyük sel olayları daha fazla görüldü.¹⁶ Bunlardan *Seylu Fa're* denen sel baskını Kâbe içine kadar girdi.¹⁷

Medine, Mekke'nin kuzeyinde üç tarafı dağlarla çevrili ve güneye doğru uzanan az dalgalı ve verimli bir ovanın kenarında bulunmaktadır.

Hayber, suları bol olan hurmalık bir yerdir. Zamanla bakımsızlık ve humma hastalığının yayılmasıyla harap olmuştur.

Taif, suyu bol, havası mutedil ve serindir. Kışın suları donar. Hicaz bölgesinde Taiften soğuk bir yer yoktur.¹⁸

Hicr, helak olan Semud kavminin meskenidir. Dağlarında taştan oyma evleri vardır.

¹³ Esad, s. 57.

¹⁴ Esad, s. 58.

¹⁵ İbn Hişam, I, 56.

¹⁶ Yaşar Çelikkol, *İslam Öncesi Mekke*, Ankara Okulu Yayınları, s. 38, Ankara 2013; Tâberi, Tarih, I, 114.

¹⁷ Çelikkol, s. 39. (Sel, Vadinin ağaçlarını aşağı şehir'e attı. Ayrıca bir erkek ve kadını da sürükleyerek getirmişti. Selle gelen erkeğin kim olduğu bilinmedi ancak, kadına Yukarı Mekke'de *Fâ're* denildiğinden sel bu isimle anıldı.)

¹⁸ Sabri Hızmetli, *İslam Tarihi (İlk Dönem)*, s. 147.

Tebük, Peygamberin son seferinin düzenlendiğinde en çok doğal afetin etkisini yaşadığı yerdir.¹⁹

b. Yemen

Arap Yarımadasının büyük ve en güzel bir bölgesidir. Yarımada'nın güney batısındadır. Yemen coğrafi durumu itibariyle iki kısma ayrılır. Birincisi Tihâme'dir ki deniz sahilinde bulunan düz arazidir. Havası sıcak ve ağır, bazı yerlerinin de kuraklık mevsiminde suyu kıt olup ağaçları ve nebatları bulunmadığından çöl hükmündedir.

İkincisi Cebel adı verilen yüksek arazidir. Asıl Yemen burasıdır. Arazisi tarıma elverişlidir. Dağları, Arabistanın diğer dağları gibi çıplak değildir. Yemen'nin dağları Umman Denizi ve Kızıldenizin buharlaşmasına maruz kaldığından yağmurları ve suları boldur. Yamaçlarından birçok nehirler kaynar.

Her ne kadar Yemen'in yüksek yerlerinde mevsimi gelince yağmur yağarsa da sırf yağmurlarla zıraat yapılmaz. Sel sularının toplanması, muhafaza edilmesi ve kurak mevsimde kullanılması öteden beri Yemen halkının en fazla dikkat gösterdikleri bir işti.

Yemen'de ticarete önem verildiği kadar çiftçiliğe de önem verildiği için büyük su havuzları yapmışlardır. Kurak mevsimlerde bu havuzlardan faydalanmışlardır.²⁰

c. Hadramevt

Yemen'le sınırdır. Doğuya doğru uzanan bir sıradağ zincirinden ibarettir. Bu dağlar taşlık ve kuru olup yalnız "Vâdi-i Dûvân" ile bu vadiye ulaşan diğer küçük vadiler ma'mûrdür. Halkı gayet çalışkan olup, büyük setler ve havuzlar yaparak kurak zamanlarda arazilerini sularlardı.

Ress adındaki bir şehir ile Arab-ı Baide reislerinden Sadd b. Âd'ın, Allah'ın gazabından kurtulmak için yaptırdığı "Kasr-ı Meşid" adlı kulenin harabesi ve "Bi'r-i Muattala" Hadramevt'te bulunmaktadır. Halkına gönderilen Hanzala b. Safvan adlı Peygamberi öldürdüklerinden suyu çekilmiştir.

¹⁹ Esad, s. 61.

²⁰ Esad, s. 60-63.

Hadramevt, Âd kavminin oturduğu bir yer olup bu gün dağlarda oturanların konuştuğu "Ukayli" dilinin, Âd dilinden kalma olduğu zannediliyor. Hazreti Hud (a.s.) de burada nübüvvet vazifesi almıştır.²¹

d. Mehre

Toprakları verimsiz olduğu için ihtiyaçlarını dışarıdan tedarik etmektedirler. Denizlerinde balık bol olduğu için hayvanlarını dahi balıkla beslerler.²²

e. Umman

Umman'da denizcilikte ilerlemiş durumdadır. Tarıma elverişli değildir. Sıradağların etekleri sel ve kuyu suyuyla sulandığı takdirde mahsul verir. Toprağın verim kuvveti diğer bölgelerden daha fazladır. Maden bakımından zengindir.²³

f. Ahsa

(Bilad-ı Hecer, Bahreyn, Hasa) Deniz sahilinde su fışkıran kaynaklar bulunduğu gibi dibinde de su kaynakları vardır. Arazisi kumluk ise de suyu çok olduğundan verim kuvveti fazladır.

Bu bölgenin arazisi basit ve düz olduğundan deniz, med-cezir zamanlarında taşar ve buraları kaplar. Cezir zamanında kalan sular ise havanın güzelliğini bozduğundan sıtma ve humma gibi hastalıklara sebep olur. Başlıca şehirlerinden Hufuf'a bir saat uzakta "Aynü'n-necm" adıyla bilinen bir menba vardır ki suyu ağrı ve sızıya şifadır. Vehhabiler burayı istila ettiklerinde, burayı taş ve toprakla kapattılar. Osmanlı döneminde burası açılarak üzerine kubbe yapmışlardır.²⁴

g. Necd

Arap Yarımadasının en büyük parçalarından biridir. Necd üç taraftan çöllerle çevrilidir. yalnız bir taraftan Hicaz ve Yemen'e bağlıdır. Yüksek bir yayladan ibaret

²¹ Esad, s. 66.

²² Esad, s. 66.

²³ Esad, s. 66.

²⁴ Esad, s. 68.

olduğu için havası serin ve dört mevsimin hükmü geçerlidir. Nehirleri az olmakla beraber kuyuları ve kaynakları çoktur. Halkının büyük kısmı yerleşiktir. Ziraat ve ticaretle meşguldürler.

Necd ahalisi Peygamber (s. a.s.)ın döneminde müslüman olmuşlar, vefatından sonra ise dinlerinden dönmüşlerdir. Siyasi olarak burası hep problemlidir.²⁵

h. Yemame

Tay dağları bu bölgededir. Geniş arazisi vardır.²⁶

B. Arap Yarımadasının Dışındaki Bölgeler

1. Mısır

Mısır, sıcak ve kurak bir iklime sahiptir. Yaz ve kış olmak üzere iki mevsim hüküm sürer. Kış ayları sert olmayıp, oldukça yumuşaktır. Mısır'ın kurak ve sıcak iklimi, ormanlık alanlarının olmasına ve bitki örtüsünün zenginleşmesine mani olmuştur. Kıyı bölgeleri de, Nil kıyıları ve havzasıyla çöllerde bulunan vaha ve kuyular çevresinde bitki örtüsü yemyeşil ve verimlidir. Diğer bölgelerdeyse çoğunlukla sarı çöldür. Çöller genellikle kurak bitki örtüsüne sahiptir. Ülkenin tek hayat kaynağı Nil suları, en önemli tabii kaynağı teşkil eder.

Mısır, Kuzey Afrika kuşağı içinde yer alır. Bu nedenle iklim koşulları yıl boyunca süren güneşli hava, mevsimlik ve günlük sıcaklık farklılaşması ve düşük yağış miktarıyla belirlenir. Çöl alanlarında Mart ve Haziran arasında esen "hamsin" adlı rüzgâr yoğun kum fırtınalarına yol açar. Hamsin fırtınalarını görece serin bir hava izler. Yetersiz yağışa karşın, Mısır'ın oldukça zengin ve değişken bir bitki örtüsü vardır. Mısır, Kuzey Afrika kuşağı içinde yer alır. Bu nedenle iklim koşulları yıl boyunca süren güneşli hava, mevsimlik ve günlük sıcaklık farklılaşması ve düşük yağış miktarıyla belirlenir.

Mısır'da görülen doğal afetler: Periyodik kuraklıklar, yaygın depremler, su baskınları, heyelanlar, volkanik aktivite, bahar mevsiminde esen hamsin rüzgârları kuru ve

²⁵ Esad, s. 71.

²⁶ Esad, s.72.

kavurucu karakterde olup, sık sık kum ve toz fırtınaları oluşturlar.²⁷

2. Mezopotomya

(Yunanca Μεσοποταμία=Mesopotamia: 'ırmaklar arasındaki ülke'), Ortadoğu'da, Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölge. Mezopotamya günümüzde Irak, kuzeydoğu Suriye, güneydoğu Anadolu ve güneybatı İran topraklarından oluşmaktadır. Büyük bölümü bugünkü Irak'ın sınırları içinde kalan bölge, tarihte birçok medeniyetin beşiği olmuştur. Mezopotamya, bazı kaynaklarda medeniyetlerin beşiği olarak adlandırılır. Bereketli toprakları ve uygun iklim şartları nedeniyle çok eski zamanlardan beri yerleşmeye sahne olmuş ve birçok istilaya uğramıştır. Bilinen ilk okuryazar toplulukların yaşadığı bölgede birçok medeniyet gelişmiştir. Mezopotamya Sümer, Babil ve Asur gibi en eski ve büyük medeniyetlerin doğduğu ve geliştiği yerdir.

Doğu Anadolu'daki karlı dağlardan doğan ve Güneydoğu Toroslardaki kar ve yağmur sularıyla kabilen Dicle ve Fırat, Bağdat yakınlarında birbirlerine çok yaklaşır ve Kurna şehrinde birleşirler. Birleştikten sonra Şattü'l-Arap ismini alan nehir, Basra Körfezi'nden denize dökülür. Nehirlerin oluşturduğu dar toprak şeridinin iki yanı çöldür. Dicle ve Fırat'ın sürükleyip getirdiği topraklar Mezopotamya'nın güneyinin çok verimli olmasına sebebiyet vermiştir. Dümdüz uzanan ova, Mezopotamya'nın kuzeyinde oldukça bereketli ve daha ılıman iklimli bir yaylaya dönüşür.²⁸

²⁷ Suna Doğaner, "Mısır'da Coğrafyanın Turizme Etkisi", *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 29, s. 83-113, İstanbul 1994.

²⁸ Kemalettin Köroğlu, "Tarih Öncesinden Perslere Kadar Mezopotamya", *Toplumsal Tarih, Aylık Tarih Dergisi*, Sayı:149, s. 16-27, Mayıs 2006.

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. MUHAMMED'DEN ÖNCE YAŞAYAN PEYGAMBERLER DÖNEMİNDEKİ DOĞAL AFETLER

1.2. NUH TUFANI

Nuh (a.s.) Kur'an-ı Kerim'de ve Hz. Peygamberin hadislerinde mühim bir mevki işgal eder. Çeşitli vesilelerle ismi Kur'an'da 43 kere geçer. Meşhur **Tufan** dolayısıyla insanlığın "ikinci babası" kabul edilmiştir. Nuh (a.s.) ve **Tufanı**, Kur'an'da çeşitli yerlerde geçmektedir. Kur'an'da Nuh Suresi de vardır.²⁹

Nuh (a.s.) ın meskeni Irak idi. Vedd, Süva, Yeğus ve Nesr diye anılan putlara tapan kavmini, başlarına gelecek azapla korkutmak, bir olan Allah'a ibadete davet etmek üzere, Peygamber olarak gönderildi. Onlara:

". . . . Ey kavmim! Allah'a ibadet ediniz!

Sizin, Ondan başka hiç bir ilahınız yoktur!.

"Şüphesiz ki, ben, sizi, Allah'ın azabından korkutanım. Allah'tan başkasına tapmayınız. Ben, sizin başınıza acıklı bir azâbın gelip çatmasından korkuyorum!" dedi.

Kavminden ileri gelenler, "Biz seni gerçekten apaçık bir bir sapıklık içinde görüyoruz!" dediler. Nuh Şöyle cevap verdi: "Ey Kavmim! Bende hiç bir sapıklık yoktur; fakat ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim."³⁰

Nuh (a.s.), her zaman irşad görevini yapıyor, gece gündüz demeden insanları tevhid inancına çağırıyordu. Nuh (a.s.) ne kadar çalıştı ise de kavmi ona inanmadı ve küfürlerinde devam ettiler. Bu konuda ayetler şöyledir: **"O, Rabbim, dedi, doğrusu ben kavmimi gece gündüz Hakka çağırdım; Fakat benim yaptığım çağrı onları daha da uzaklaştırdı."³¹**

Toplumu içten içe yiyip kemiren sapkınlık, haddi aşma ve Peygambere yapılan

²⁹ Abdullah Aydemir, *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*, s. 47, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2006.

³⁰ Hûd Sûresi, 11/5.

³¹ Hûd sûresi, 11/76.

nânkörlük gibi durumlar ayyuka çıkmıştı. Davasından asla vazgeçmeyen Nuh (a.s.) gelecek nesillerin mutluluk ve tevhid gemisinde yüzmeleri için bu beddua yoluna başvurmuştur. Nitekim Allah (c. c.) ayette:

Nuh **"Rabbim, dedi, yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi bırakma! Sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; ahlaksız nankör nesillerden başkasını da yetiştirmezler. Rabbim! Beni, ana babamı, inanmış olarak evime girenleri, mü'min erkekleri ve mü'min kadınları bağışla, zalimleri ise daima helak et"**³² buyurmaktadır. Zaten Nuh (a.s.) ile tartışan kavmi açıkça helak olmayı ve yok olmayı istiyorlardı.³³ Bu konuda Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

Dediler ki: "Ey Nuh! Gerçekten bizimle tartıştın ve bize karşı çok mücadele ettin. Eğer doğrulardan isen, kendisiyle bizi tehdit ettiğin azabı başımıza getir!"³⁴

Yüce Allah, Nuh (a.s.)'a ağaç dikmesini emretti. O da dikti. Sac ağacı, (*) kırk yılda büyüüp yetişti ve boyu, üç yüz zirayı buldu.

Nuh (a.s.), marangoz ustası olduğu için gemiyi üç yılda tamamladı.³⁵

1.2.1. Tufan Zamanı

Hayatının tamamını Allah'ın dinini yaymaya adanmış ve bunun neticesinde kavmi tarafından hor ve hakir görülen Nuh (a.s.), kavminin helak olması için Allah'a dua etmiş, Allah peygamberinin duasını kabul buyurmuş ve **tufanla** putperest kavmi helak edeceğini bildirmiştir. Üç yıl süren **kuraklığın** ardından tufan gelmiştir.³⁶ Nuh Tufanı Kur'an-ı Kerim de şöyle anlatılmaktadır:

"Nihayet emrimiz geldi ve sular coşup yükseldi. Nuh'a dedik ki: "(Canlı çeşitlerinin) her birinden iki eş ile daha önce haklarında hüküm verilmiş olanlar dışında aileni ve iman edenleri gemiye bindir!" Zaten onunla birlikte pek azı iman etmişti. Nuh (a.s.), "Haydi gemiye binin! Yüzerken de dururken de Allah'ın adını anın. Şüphesiz ki Rabbim çok bağışlayan ve pek esirgeyendir" dedi. Derken gemi

³² Nuh sûresi, 71/26-28.

³³ Bayram Tekin Ubeydullah, *Tefsirli Peygamberler Tarihi*, s. 44, Yasin Yayınevi, İstanbul 2010.

³⁴ Hûd sûresi, 11/32.

³⁵ Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, I, 90, (trc. M. Faruk Görtünca), Sağlam Yayınevi, İstanbul 2010.

³⁶ Ubeydullah, s. 47.

onları, dağlar gibi dalgalar arasında götürmeye başladı. Nuh (a.s.), uzak duran oğluna, "Haydi yavrum gel, sen de bizimle birlikte gemiye bin, kafirlerle birlikte olma!" diye seslendi. Oğlu, "Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım" diye cevap verdi. Nuh (a.s.) dedi ki: "Bugün Allah'ın hükmettiği cezadan ancak rabbimin esirgedikleri kurtulacaktır. " Derken aralarına dalga girdi, böylece o da boğulanlardan oldu. (Sonra) "Ey toprak suyunu yut! Ey gök (suyunu) tut!" denildi. Su çekildi; hüküm yerini buldu; gemi Cüdi'nin üzerine oturdu; "Zalimlerinin topunun canı cehenneme!" denildi. Nuh Rabbine şöyle seslendi: "Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vaadin elbette haktır. Sen hâkimlerin en âdilisin. " Allah buyurdu ki: "Ey Nuh! O senin ailenden değildir. Çünkü o kötü bir iş yapmıştır. Sakın hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi benden isteme! Ben cahillerden olmayasın diye sana öğüt veriyorum."³⁷

"Bizde, bardaktan boşanır gibi yağan bir yağmurla semanın bapılarını açtık. Arzı, kaynaklar, pınarlar halinde coşturduk. İki su, belirli bir ölçü ile birleşti. Mukadder olan helak meydana geldi. Biz Nuh'u (tahta) levhalardan yapılmış ve sağlamlaştırılmış gemiye yükledik. Öyle ki, gemi, koruyulucumuz altında akıp gidiyordu. Bunu inkâr edilen (Nuh'a) mükâfat olarak yaptık."³⁸

1.2.2. Nuh Tufanı Bölgesel mi Yoksa Bütün Dünyayı mı Kaplamıştır?

Bu Tufan, tabii doğal bir afet gibi görünse de, Allah tarafından bir kavmi cezalandırmak için gerçekleşmiş, olağanüstü bir olaydır. İnkârcı olan kavim helak oldu. Nuh (a.s.) ve kendisine inananlar kurtuldular. Tufandan sonra yeryüzü kâfirlerden temizlendi.³⁹

Nuh (a.s.)'ın gemisi hiç durmadan altı ay su üzerinde dağlar gibi dalgalar arasında akarak dünyanın her tarafını dolaştı.

Nuh (a.s.), Cudi Dağında bir ay kalıp sular çekildiği ve yerler, kuruduğu zaman, yanındakilerle birlikte, Muharrem ayının onuncu günü, dağdan indi.

³⁷ Hûd sûresi, 11/40-46.

³⁸ Kamer sûresi, 54/11-13.

³⁹ Ubeydullah, s. 50.

Nuh (a.s.); Karda'da Semânin⁴⁰ diye anılan yerde, yanındakilerden her birisi için birer ev yaptı.

Bir müddet sonra, Semânin halkı, **vebaya** tutuldu. Nuh (a.s.) ile oğullarından başka, hepsi öldü.⁴¹

1.2.3. Nuh (a.s.)ın Ebülbeşerliği ve Bütün İnsanların Onun Soyundan Gelmesi

Kur'an-ı Kerim'de:

"Onun (Nuh (a.s.)ın) zürriyyetini, yeryüzünde devamlı kalanların, ta kendisi kıldık."⁴² meâlindeki âyet hakkında, Peygamberimiz (a.s.):

"Nuh'un üç oğlu vardı:

1) Sâ'm

2) Hâm

3) Yâsef

Sâ'm, Arapların babasıdır. Yâsef, Rumların babasıdır. Hâm, Habeşlilerin babasıdır." buyurmuştur.⁴³ Buna göre: yeryüzündeki insanların tümü, Nuh (a.s.)ın zürriyetidirler.

Nuh (a.s.), yeryüzünü üç oğlu arasında bölüştürmüştür. Sâ'm, arz-ı Haram'a ve çevresine yerleşmiş, Yemen'e, oradan Hadramevt'e oradan Amman'a, oradan Âlic ve Yebrin', Vebar, Devv ve Dehnâ'ya kadar uzanmıştır. Hâm, deniz sahiline gidip yerleşti. Çocukları da Hind ve Sind topraklarına gidip yerleştiler. Yâsef ise Mağrib ve Meşrik arasına yerleşmişti. Türklerden, Hazerlerden ve daha başkalarından gelen ve Arap olmayan bütün krallar, Yâsef'in çocuklarındandırlar.⁴⁴

1.3. AD KAVMİNİN HELAKI VE HZ. HUD

Hûd (a.s.)ın kavmi, Âd kavmi idi. Âd kavmi hakkındaki sınırlı bilgiler de

⁴⁰ Semânin: Musul'un üst tarafında, İbn. Ömer ceziyesinin yakınındaki Cüdi Dağının yanında bir beldeciktir.

⁴¹ Taber'i, *Tarih*, I, 91-96; M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, ss. 96-102, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

⁴² Sâffât sûresi, 37/77.

⁴³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 11.

⁴⁴ Taber'i, *Tarih*, I, 98; Köksal, *Peygamberler Tarihi*, s. 108.

genellikle Kur'an'a dayanmakta, ayrıntılar ise daha çok tefsir ve kısas-ı enbiyâ türü eserlerde bulunmaktadır. Kur-'an'ın verdiği bilgiye göre Nûh kavminden sonra onların yerine getirilen ve onlardan daha üstün kılınan Âd kavmi Hûd'un peygamber olarak gönderildiği Ahkâf* bölgesinde yaşamıştır.

Her yüksek yere alâmetler diken, temelli kalmayı düşünerek sağlam yapılar yapan, mallara ve sürülere, eşsiz bağ ve bahçelere sahip olan bu insanlar, servetlerine ve güçlerine güvenerek gurur ve kibire kapılmışlar, putperestliğe sapmışlardır. Hz. Hûd hiçbir ücret talep etmeden onları Allah'a kulluğa ve tövbeye davet etmişse de onlar tanrılarını bırakmayacaklarını belirterek Hûd'u beyinsizlik ve yalancılıkla itham etmişlerdir. Hûd ise kendisinin Allah'ın elçisi olduğunu, onlara Allah'ın vahyini bildirdiğini, taptıkları putları bırakmaları gerektiğini, aksi takdirde Allah'ın gazabına uğrayıp, iğrenç bir duruma düşeceklerini söylemiş, fakat onu dinlemeyen kavmi, "Tehdit ettiğin azabı getir" diyerek kendisine meydan okumuştur. Bunun üzerine Allah, inkâr ve taşkınlıklarının cezası olarak onları helak etmek için korkunç bir **kasırğa** meydana getirmiş, vadilerine doğru yayılan bir bulut şeklinde gördükleri **kasırgayı** yağmur bulutu zannedip sevinmişler, **kasırğa** gelince insanları sökülmiş hurma kütükleri gibi yere sermiş, kül edip savurmuştur. Yedi gece sekiz gün devam eden bu felâketten sadece Hz. Hûd ve ona iman edenler kurtulmuş, ötekilerin kökü kesilmiştir.⁴⁵

Âd Kavmi helak olmadan önce Allah, onları çeşitli şekillerde uyarmıştır. Allah, bu kavmin, Hud (a.s.)'e inanmamaları sebebiyle onlara azap etmeyi diledi. Pınarlarının suyu kesildi. Davarları kırıldı. Üç yıl yağmur yağmadı. Çok büyük kıtlık oldu. Allah'a inananlar, Mekke'ye gidip orada kurban keserek bu sıkıntılardan kurtulmayı dilediler. Allah'da dualarını kabul etti. Bunlar, Şam ve Hicaz'da oturan kavimlerdi. Ama Allah'a inkârda ısrar edenler ise, helak olmuşlardır.⁴⁶

1.4. SEMUD KAVMİ VE HZ. SALİH

Birinci ad kavmi olarak Hud (a.s.)'ın kavmi bilinir. Salih (a.s.)'ın kavmi ikinci ad kavmi olarak bilinen Semüd kavmidir. Semud kavminin diğer bir adı da "Eshabu'l Hicr"

*Ahkaf, Umman ile Hadramut arasında kalan geniş kum çöllerinin adıdır.

⁴⁵ A'râf sûresi, 7/66-72; Ahkâf sûresi, 46/21-25; Şuarâ sûresi, 26/ 128-134; Hûd sûresi, 11/53-60; Fussilet sûresi, 41/16.

⁴⁶ Taberi, *Tarih*, I, 154.

olarak ün kazanmıştır.

Yüce Allah, Hz. Hud (a.s.)'ın kavmini helak ettikten sonra, Semud kavmini, uzun ömürlü yarattı ve dünyaya hâkim kıldı. Onlar, dağlarda kayaları oyarak kendilerine evler edindiler ve geçim bolluğu içinde yaşadılar durdular.

Semud kavmi, Hicaz'la Şam arasında Vâdilkura'ya kadar uzanan Hicr* bölgesinde oturuyorlardı.⁴⁷

Salih (a.s.), semud kavmini, bütün putları atarak bir olan Allah'a, hiç bir şeyi ortak koşmaksızın iman ve ibadet etmeye, davet etmeye başladı.⁴⁸

"Fakat onlar, Salih (a.s.)'ı ve tebliğatını, küfr ve inkâr ettiler."⁴⁹

Salih (a.s.), dâvet ve tebliğatına ısrarla devam etti. Davetini, kabul etmedikleri takdirde, Allah'ın gazabına ve azabına uğrayacaklarını, onlara haber verdi. Semud kavmi yirmi yıl uğraştı.

Semud kavmi, büyük bir kıtlık içindeydi. Bunu sebebi olarak da Hz. Salih (a.s.)'ı görüyorlardı.

"Salih dedi ki: Ey kavmim! İyilik dururken niçin kötülüğe koşuyorsunuz? Allah'tan mağfiret dilemeniz gerekmez mi? Belki size merhamet edilirdi. Cevap verdiler: Senin ve beraberindekilerin yüzünden uğursuzluğa uğradık. Sâlih, "Size çöken uğursuzluk (sebebi), Allah katında yazılıdır. Belki siz imtihana çekilen kavimsiniz" dedi.⁵⁰

Hz. Salih (a.s.), peygamber olunca, kendini yalancılıkla itham ettiklerinden, Cenabı Allah onlara kıtlık vermişti. "Uğursuzluk" dedikleri buydu.

İş, uzayıp gidince, Salih (a.s.)'den, söylediklerini doğrulayacak bir âyet, bir Mûcize göstermesini istediler. Semud kavminin Seyyidi, olan Cenda' b. Amr:

"Ey Salih! Şu kayanın yanına bizimle birlikte git. Kayanın içinden, bizim için, şöyle böyle vasıfta bir dişi deve çıkarırsan, senin Peygamberliğini, doğrular ve

*Hicr, Semud kavminin Medine ile Şam arasında bulunan yurtlarının adıdır.

⁴⁷ Taberi, *Tarih*, I, 115-116.

⁴⁸ Âraf sûresi, 7/74; Hûd sûresi, 11/61; Taberi, *Tarih*, I, 115.

⁴⁹ Âraf sûresi, 7/79.

⁵⁰ Neml sûresi, 27/46-47.

sana, iman ederiz!" dedi.⁵¹

Salih (a.s.), Yüce Allah'a dua edince, kaya, sanki doğum sancısı gibi sancılandı. Kaya bir deve doğurdu. Seyyidleri Cenda' b. Amr ile kavminden bir kaç kişi iman etti.⁵² Semud kavmi, bu deveyi, istedikleri kadar sağlarlar, kablarnı, kacaklarını sütle doldururlardı.⁵³

Semud kavmi, Rab'lerinin emrine karşı, kibir ve gurura düştüler, azgınlık ettiler, deveyi boğazladılar. Ana deve kesilince, yavru deve dağa kaçtı. Yavru deve, Salih (a.s.)'ı görünce, ağladı ve üç kere böğürdü. Salih (a.s.), kavmine:

"Her böğürüş, bir eceldir; Yurdunuzda, üç gün daha yaşayacaksınız! Bu, yalanlanamayacak bir Va'd'dir" dedi.⁵⁴

Semud kavmi, Salih (a.s.)'a, alaylı bir şekilde azaba ne zaman uğrayacaklarını sordular. Salih (a.s.):

"Azap alâmeti: birinci günde, yüzleriniz, sararmış olarak sabaha çıkacaksınız! İkinci günde, yüzleriniz, kızarmış olarak sabaha çıkacaksınız! Üçüncü günde, yüzleriniz, kararmış olarak sabaha çıkacaksınız!" dedi.

Üç gün bu alametler zühur etti. Dördüncü gün, pazar günü, sabaha çıktıkları zaman, kendilerine, azabdan, cezadan neler geleceğini, gelecek azabın, hangi yandan, üzerlerinden gökten mi? yoksa ayaklarının altından, yerden mi? geleceğini bilmiyorlar; kâh başlarını kaldırıp semaya bakıyorlar, kâh gözlerini yere dikeyorlardı!

Sabaha girdikleri sırada, güneş doğarken, gökten, onlara göklerin bütün gürlemelerini, yeryüzünün bütün çığlıklarını içinde taşıyan öyle bir bağırışla bağırıldı ki, bir anda göğüslerindeki kalpleri parçalandı! Canları bedenlerinden uçtu.⁵⁵

Altlarından son derece şiddetli bir sarsıntı ile sarsıldılar. Âd kavminin helakı ile Semud kavminin helakı arasındaki süre, beş yüz yıldı.⁵⁶

⁵¹ İbn Esir, *Kâmil*, I, 89-90; Ebulfida, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, I, 134.

⁵² İbn Esir, *Kâmil*, I, 90.

⁵³ Taberi *Tarih*, I, 116

⁵⁴ İbn Esir, *Kâmil*, I, 92.

⁵⁵ Şuarâ sûresi, 26/157-158.

⁵⁶

1.5. LUT (A.S.) VE KAVMI

Lût (a.s.); İbrahim (a.s.)'ın yeğeni, yani kardeşi Haran'ın oğlu idi. İbrahim (a.s.) ve yeğeni Lût (a.s.) ülkesini ve kavmini (Keldâniler) terk ederek Filistin'e göç etti. İbrahim (a.s.), yeğeni Lût (a.s.) ile birlikte bir müddet İbrahim (a.s.) ile birlikte Filistin'de kaldı. Bu esnada, amcasından dini anlatmanın ve vaaz etmenin inceliklerini yaşayarak öğrendi.

Bütün bu tecrübelerden sonra Allah (c. c.), Lût (a.s.)'ı Sodom ve Gomore halkını çirkin işlerinden ve ahlaksız yaşamlarından kurtarmak için peygamber olarak görevlendirdi.⁵⁷

"Lut'a da doğru hüküm yeteneği ve ilim verdik; onu çirkin işler işleyen kasaba halkından kurtardık. Gerçekten onlar yoldan çıkmış kötü bir topluluktur. Lut'u rahmetimize kabul ettik; çünkü o iyilerdendi."⁵⁸

Lût (a.s.)'ın kavmi, inanç konusunda oldukça yoksun, geçmiş milletlerde görülmeyen ve ahlaki boyutta iğrençliğin ve sapıklığın sembolü olan çok çirkin işleri vardı. Bu ahlaksızlığın adı; "livata-oğlancılık" idi. Kadınları bırakıp erkeklerle cinsel ilişkiye giriyorlardı. Sodom halkı, çok güzel bahçelere sahipti. Yağmur olmadığı ve **kıtlığın** baş gösterdiği zamanlarda, şehre gelenlere çirkin teklifte bulunarak onları, oradan uzaklaştırıyorlardı.⁵⁹

İşte Lût (a.s.) böyle bir topluluğu tevhid inancına davet ediyordu. Kavmine Allah'a karşı gelmekten sakınmalarını, kendisine itaat etmelerini, kadınlar yerine erkeklerle beraber olmalarının büyük ahlâksızlık ve günah olduğunu bildirmiş, bundan vazgeçmelerini istemiştir. Kavmi ise işlerine karışmaya devam ettiği takdirde sürgün edileceğini söylediği gibi, **"Eğer doğru söylüyorsan bizi tehdit ettiğin azabı getir"**⁶⁰ diye kendisine meydan okumuştur.

Bunun üzerine Lût, onların yaptıklarının vebalinden kendini kurtarması için Allah'a dua etmiştir.⁶¹ Lut'un duasını kabul eden Allah, ahlâksız kavmi helak etmek üzere Cebrail, Mikâil ve İsrâfil oldukları nakledilen üç meleği görevlendirir.

⁵⁷ Taberi, *Tarih*, I, 125-127; Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, III, 583.

⁵⁸ Enbiya sûresi, 21/74-75.

⁵⁹ Ubeydullah, s. 86-88.

⁶⁰ Hûd sûresi, 11/ 65-68.

⁶¹ A'râf sûresi, 7/80-81; Şuarâ sûresi, 26/160-166; Neml sûresi, 2/754-55; Ankebût sûresi, 29/28-30.

Melekler genç ve yakışıklı birer erkek suretinde önce Hz. İbrahim'e gelip İshak'ın doğumunu müjdelerler, ayrıca Lût kavmini helak etmek üzere geldiklerini haber verirler.⁶² İbrahim, Lût'un onlarla beraber yaşadığını hatırlatarak helakin biraz tehiri ve inananların kurtulması konusundaki temennilerini Allah'ın elçilerine tekrarlar. Hz. İbrahim'in meleklerle konuşmasının ayrıntıları Kur'an dışı İslâmî kaynaklarda yer almaktadır; benzer bir konuşma Tevrat'a göre Tanrı ile İbrahim arasında geçmiştir. Hz. İbrahim meleklerle, içinde 400 mümin bulunan bir yeri helak edip etmeyeceklerini sorar ve oranın helak edilmeyeceği sözünü alır. Ardından rakamı kademeli bir şekilde ona kadar indirir, fakat orada on mümin bile yoktur. Bunun üzerine melekler azap emrinin geldiğini, fakat Lût'un ve ailesinin kurtulacağını bildirirler.⁶³

Melekler Lût'un yaşadığı yere gelince Lût daha önce hiç görmediği bu yabancıları evinde misafir eder. Bir taraftan da kavminin yapacağı kötülüğü düşünerek içi daralır. Misafirlerden haberdar olan halk toplanıp evi kuşatır ve misafirlerin kendilerine teslim edilmesini ister. Lût, kendisini misafirlerin yanında rezil etmemelerini, isterlerse kızlarıyla evlenebileceklerini, ancak misafirlerden vazgeçmelerini söyler. Fakat onlar Lût'a, başkalarının işine karışmaktan ve yabancıları evine almaktan kendisini menettiklerini hatırlatarak isteklerinde ısrar ederler. Lût, **"Keşke size karşı koyacak gücüm olsaydı"** diyerek sıkıntısını dile getirir.⁶⁴ Bunun üzerine melekler Allah'ın elçileri olduklarını, kavminin kendisine ve ailesine zarar veremeyeceğini, geceleyin şehri terketmesini, sabaha yakın azabın geleceğini, karısı dâhil kavminin helak edileceğini bildirirler. Öte yandan dışarıda evi kuşatan ve içeri girmeye uğraşan halkın gözlerini kör ederek onları evin çevresinden uzaklaştırırlar. Lût ve ailesi şehirden çıkar, önce onları beklemedikleri bir anda, korkunç ses yakalayır. Ardından sabaha karşı da şehrin altı üstüne getirilir, üzerlerine balçıktan pişirilmiş, kat kat taşlar yağdırılır ve Lût'un kavmi karısıyla birlikte helâk edilir. Kaynaklarda, Lût'un yaşadığı yer ve çevresinin altının üstüne getirilmesi sebebiyle "mü'tefikât" diye adlandırıldığı belirtilmektedir.⁶⁵

Lût ve kavmiyle ilgili olarak Kur'an ve hadis dışındaki İslâmî kaynaklarda yer

⁶² Hûd sûresi, 11/ 69-70; Hicr sûresi, 15/57-58; Ankebût sûresi, 29/31.

⁶³ Taberi, *Târih*, I, 153; Hûd sûresi, 7/74-76; Ankebût sûresi, 29/31-32.

⁶⁴ Hûd sûresi, 11/78.

⁶⁵ Hûd sûresi, 11/77-83; Hicr sûresi, 15/67-71; Kamer sûresi, 54/37-39; A'râf sûresi, 7/83-84.

alan çeşitli rivayetler çoğunlukla yahudi kaynaklarındaki bilgilere dayanır.⁶⁶

1.6. HZ. İBRAHİM VE OĞLU İSMAİL DÖNEMİNDE KÂBE’NİN İNŞASI VE ZEMZEMİN ORTAYA ÇIKIŞI

İbrahim (a.s.)’ın babası Azer,⁶⁷ Harran halkından idi.⁶⁸ İbrahim (a.s.)’ın kardeşinin adı Haran olduğundan kurulan o yere de Harran denilmiştir. Harran, Tufandan sonra yeryüzünde kurulan ilk şehirdir.⁶⁹

Hiz. İsmail’in babası İbrahim Peygamber, Keldanilerin memleketi olan Babilistan halkındandır. İbrahim Peygamber, temyiz çağına geldiğinde, Keldanilerin taptıkları güneş, ay ve diğer yıldızların ibadete layık olmadıklarını kabul ederek, o dönemde Babilde hüküm süren Nemrud b. Küş’ün ateşe atmasıyla Babil toprağını terketmiştir. Hanımı Sâre ile batıya hareket etti. Bir vakit Havran taraflarında dolaştıktan sonra **kıtlık** sebebiyle Mısır’a gitti. Mısır’ın Firavun’un hediye ettiği cariye Hacer ile Filistine hareket etti. Oraya yerleşti.

Sâre’nin evladı olmadığından müsaade etmesi üzerine Hacer’i aldı. Bundan İsmail dünyaya geldi. Sonra Sâre’den İshak doğunca iki kadının arasına rekabet düştü. Hiz. İbrahim, Allah’ın emri ile Hazreti Hacer ve oğlu İsmail’i aldı, Hicaz sıradağlarından Fâran adı verilen bir yere götürdü bıraktı ve Şam’a döndü.

İslâmî kaynaklara göre Hiz. İbrahim, iki yaşındaki oğlu İsmail’i ve Hâcer’i Cebail’in refakatinde Burak’la Mekke’ye götürmüş, Mescid-i Harâm’in bulunduğu yere bırakmış, onları koruması için Allah’a dua ederek oradan ayrılmıştır. Önce Cürhümlüler’in Mekke’ye yerleştiği görüşüne karşı rivayetlerin ekserisine göre o tarihte Mekke’de hiç kimse oturmadığı gibi içecek su da yoktu. Hâcer su ve erzakın tükenmesi üzerine çaresiz kalmış, nihayet mucizevî bir şekilde kaynayan zemzem suyunu bulunca rahatlayıp Allah’a şükretmiştir.

Hiz. Hacer, Zemzem’in başında bulunduğu sırada, Şam taraflarından gelen Cürhümilerden bir cemaat, Zemzem kuyusunu görünce, Hiz. Hacer’den müsaade

⁶⁶ Ömer Faruk Harman, "Lut", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1989, XXVII, 248.

⁶⁷ Yâkubi, *Tarih*, I, 17.

⁶⁸ İbn Sâd, *Tâbakat*, I, 46.

⁶⁹ Yâkut, *Mûcemü’l-Büldan*, II, 235.

istediler. Oraya yerleştiler. Mekke'nin ilk sakinleri, böylece, Cürhümler, oldu.⁷⁰

Cürhümlüler'in gelip Mekke civarına yerleşmeleri üzerine İsmail onlardan Arapça öğrenmiş, bu kabileden bir kızla evlenmiştir. İbn Hazm'a göre Hz. İbrahim'in neslinden ilk Arapça konuşan kişi İsmail'dir.

Hâcer ile İsmail'in susuz kalmaları ve su çıkması hadisesi Tevrat'ın yanında diğerk yahudi kaynaklarında da yer alır:

"Tulumdaki su bitince annesi tarafından bir çalı dibine bırakılan İsmail susuzluktan dolayı ıstırap çeker ve: "Babam İbrahim'in Allah'ı, senin bizim için takdir ettiğın başka ölüm şekilleri de var, beni susuzluktan öldürme" diye dua eder. Melekler Tanrı'ya başvurarak, "Bir gün senin neslini susuzluktan kırıp geçirecek bir neslin atası için su kaynağı mı çıkaracaksın?" derler. Buna rağmen Tanrı, İsmail'in duasını hemen kabul eder, orada bir su kaynağı ortaya çıkar, onlar da kırıbalarını doldururlar"⁷¹

Hz. İbrahim'in neslinden Arapça konuşan ilk şahıs olan İsmail de bu dili Cürhümlülerden öğrenmiştir. Mekke'de kısa sürede çoğalan ve önceleri Hz. İsmail'in tebliğ ettiğı dini benimseyen Cürhümlüler zamanla tevhid inancından saptılar ve hâkim oldukları Mekke'ye gelenlere işkence yapıp zarar vermeye başladılar. **Arim selinden** sonra Mekke ve çevresine gelen Huzâa ve Kinâneoğulları şehre saldırarak Amâlika'nın kolları İyâd, Kattûrâ ve Cürhümlüler'i yenilgiye uğratıp Mekke üzerinde hükümlanlık kurdular. Huzâa kabilesinden Amr b, Luhay. Mekke ve Kâbe idaresini eline alınca tevhid geleneğini tamamen bozup şehirde putperestliğı yaygınlaşırdı.

Cürhümler, Zemzem suyunun azalmasıyla iyice azdırdılar, yoldan çıktılar. Hâkimiyetlerini kaybedince de, Beytullah'ın hazinesinde saklı bulunan iki altın geyiğı ve diğerk hediyeleri alıp kesilmiş bulunan Zemzem kuyusuna attılar ve üzerini kapattılar. Hz. Muhammed'in dedesi Abdulmüttalip zamanına kadar böyle devam etti.⁷²

İbrahim el-Aliy, "Nebevi Siretin Sahihi" adlı kitabında Abdulmüttalib'in Zemzem kuyusunu açmasıyla ilgili, Hz. Ali'den rivayet edilen hadisde; Abdulmüttalib'in üç gece üst üste gördüğü rüyada Zemzem'in yeri kendisine gösterilmiştir.

⁷⁰ Köksal, *Peygamberler Tarihi*, s. 180; Ebu'l-fida, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, I, 155.

⁷¹ Bkz. Tekvin, 21, 10.

⁷² Esad, s. 111.

Abdalmüttalib'in, Zemzem kuyusunu bulmasıyla, hem Mekke, su sıkıntısından kurtulmuş ve hem de, peygamberimizin sülalesi olan Haşim Oğulları siyasi üstünlüğü ele geçirmiştir.⁷³

1.7. SULTANLIĞA AÇILAN KAPI "KURAKLIK"

Hız. Yusuf (a.s.), Kur'an'da adı geçen ve İsrail oğullarına gönderilen peygamberlerden birisi olup, Yakup (a. s.)'ın oğludur. Soyu İbrahim (a.s.)'a dayanır.

Çok zeki ve çok güzel olan Yusuf (a.s.), babası tarafından çok seviliyordu. İşte Yusuf (a.s.)'ın çektiği sıkıntıların sebebi, bu sevgiden ileri gelen kıskançlıktı.⁷⁴ Kur'an-ı Kerim, Yusuf (a.s.)'ın gördüğü rüyayı ve sonradan olacakları şöyle anlatır:

"Yusuf babasına: "Babacığım! (Rüyamda) on bir yıldız, güneş ve ayın bana secde ettiklerini gördüm" demişti. Babası: "Oğlum! Rüyanı kardeşlerine anlatma, sonra sana tuzak kurarlar. Şeytan insanın apaçık düşmanıdır. Böylece Rabbin seni seçecek, sana rüyaları yorumlamayı öğretecek, daha önce ataların İbrahim ve İsmail'e nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Senin Rabbin bilendir. " dedi. Yusuf ve kardeşlerinde soranlar için ibretler vardır. (Yusuf'un kardeşleri:) "Biz güçlü bir takım olduğumuz halde, Yusuf ve kardeşi babamıza bizden daha çok sevgilidir. Babamız apaçık bir yanılğı içindedir. Yusuf'u öldürün ve ıssız bir yerde bırakın! Babanızın sevgisi size kalsın; ondan sonra da iyi bir topluluk olursunuz" demişlerdi. İçlerinden biri: "Yusuf'u öldürmeyin; onu kuyunun derinliklerine bırakın, böyle yaparsanız, bir kervan onu bulup alır" dedi. Onlar: "Ey babamız! Yusuf'u bize niye güvenemiyorsun? Oysa biz onun iyiliğini istiyoruz. Yarın bizimle beraber gönder; gezsin, oynasın. Şüphesiz biz onu koruyabiliriz" dediler. Babaları: "O'nu götürmeniz beni üzüyor. Siz ondan dalgın olduğunuz bir anda onu kurdun yemesinden korkuyorum" dedi. "Andolsun, biz güçlü bir takım iken, onu kurt yerse, bu durumda biz işe yaramayan kimseler sayılırız" dediler. Yusuf'u götürüp, bir kuyunun derinliklerine bırakmayı kararlaştırdıkları vakit Biz de Yusuf'a: "Kardeşlerinin bu işlerini hiç farkına varmayacakları bir zamanda mutlaka haber vereceksin" diye vahyetmiştik.

⁷³ Ali Muhammed Sallabi, *Siyeri Nebi*, I, 47; İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, (Çev.: Hasan Ege), 1, 151-153, Kahraman Yayınları, İstanbul 1985.

⁷⁴ İbnü'l-Esîr, *el-Kamil*, I, 137.

Akşamüstü ağlayarak babalarına geldiler. "Ey babamız! Biz yarış yapmaya gitmiştik, Yusuf'u eşyamızın yanına bırakmıştık, onu kurt yedi. Biz (her ne kadar) doğru söylesek de, sen bize inanmazsın" dediler. Yusufun üzerine bir başka kan bulaşmış olan gömleğini getirdiler. Babaları: "Nefsiniz, sizi bir iş yapmaya sürükledi. Artık (bana) güzelce sabretmek düşer. Bu anlattıklarınıza karşı ancak Allah'tan yardım istenir" dedi. ⁷⁵

Hız. Yusuf (a.s.), hem babasından koparılmış ve hem de kardeşleri tarafından ihanete uğramıştı. Özgür ve hür bir yaşamdan köle ve hizmetçi olarak devam edecek olan hayatın başlangıcı idi bu kuyudan çıkarılış. Hız. Yusuf (a.s.)'ın kuyudan kurtuluşunu anlatan ayet:

"Bir yolcu kâfilesi geldi, sucularını (kuyuya su almak için) gönderdiler. O da kovağını sarkıttı. "Hey müjde. . . . Bu bir çocuk, " dedi. Ve onu kuyudan çıkarıp ticaret malı olarak sakladılar. Oysa allah, yapmakta olduklarını bilendi. O'nu düşük bir bedelle, birkaç dirheme sattılar. Ona zaten değer vermemişlerdir. ⁷⁶

Hız. Yusuf (a.s.), Mısır'ın ileri gelen devlet adamlarından birinin evine köle olarak yerleşti. Mısır kralının maliye nazırı veya Mısır şehrinin valisi ve polis teşkilatının müdürü Potifar olduğu bildirilir. ⁷⁷

El-aziz sıfatı Mısırdaki çok yüksek makamın sahibi olanlara karşı kullanılırdı. Nitekim **"el-aziz"** kelimesi, **"gücüne karşı konulamayan kimse"** anlamına gelir. Hız. Yusuf (a.s.), üst düzey yöneticilerle kalarak devlet yönetiminde çok bilgili bir duruma geldi. Efendisinin evinde köle gibi değil, o evin öz çocuğu gibi büyümüştür.

Hız. Yusuf (a.s.), köle olarak bulunduğu evin hanımı Zeliha ona âşık ve onunla birlikte olmak için teklifte bulundu. Teklifi reddedilince Zeliha, Hız. Yusuf (a.s.)'a iftirada bulunarak onun hapse atılmasına sebep olmuştur. ⁷⁸

Hız. Yusuf (a.s.), zindan da beş, yedi, on iki veya ondört yıl kalmıştır. On iki yıl olan görüş daha ağır basmaktadır. ⁷⁹

Bir gün hükümdar, gördüğü rüyanın yorumlanmasını ister. Bunun için ülkedeki

⁷⁵ Yusuf sûresi, 12/4-15.

⁷⁶ Yusuf sûresi, 12/15-18.

⁷⁷ Tekvin, 37/36, 39/1.

⁷⁸ Komisyon, *Kur'an Yolu Meal ve Tefsir*, III, 212-214.

⁷⁹ Taberî, *Tarih*, I, 264.

en tanınmış ve en bilgin kâhinlere başvurulur. Bunların içerisinde gerçek rüya tabircisi olmadığından hepsi de hükümdarın gördüklerinin karmakarışık rüyalar olduğunu söylemiş ve bu rüyayı yorumlamamışlardır. Bu kralın, Sina Yarımadası yoluyla gelip Mısır'ı kuşattıktan sonra orada hüküm süren altı Hiksos krallarından biri olduğu söylenir. Kralın, Hz. Yusuf (a.s.)'a güvenmesi ve ailesine ülkede imkân tanınması, Mısır'da zaman içinde İsrail toplumunu meydana getirmiştir.⁸⁰ Ancak bir süre sonra Hz. Yusuf (a.s.)'ın zindan arkadaşlarından olup kurtulan kişi Hz. Yusuf (a.s.)'ı hatırlamıştır:

"Hükümdar: "Ben (rüyamda) yedi besili inek görüyorum, onları yedi zayıf inek yiyor; bir de yedi yeşil başak ve diğerleri ise kupkuru. Ey önde gelen (kâhin-bilginler,) eğer rüya yorumluyorsanız benim bu rüyamı çözün" dedi. Dediler ki: "(Bunlar) karmakarışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilenler değiliz. "O iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zaman sonra hatırladı ve: "Ben bunun yorumunu size haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin" dedi."⁸¹

Olayların böyle ansızın gelişmesi yıllarca zindanda unutulmuş Hz. Yusuf (a.s.)'ın hatırlanmasına sebep olur. Hz. Yusuf (a.s.)'ın zindan arkadaşı, ondan, hükümdarın rüyası hakkında yardım ve yorumunu ister. Hz. Yusuf (a.s.) ise rüyanın yorumunu şöyle yapmıştır:

"Dedi ki: "Siz yedi yıl, önceleri (ektiğiniz) gibi ekin ekin, yediğinizin az bir kısmı dışında (kalanını) biçtiklerinizi başağında bırakın. Sonra bunun arkasından (kuraklığı) zorlu yedi yıl gelecektir, sakladığınız az bir miktar dışında, daha önce biriktirdiğinizi yiyip bitirecektir. Sonra bunun arkasından bir yıl gelecektir ki, insanlar onda bol bol yağmura kavuşturulacak ve onda sıkıp-sağacaklardır."⁸²

Hükümdar, Hz. Yusuf (a.s.)'ı huzuruna çağırır ama kendi suçsuzluğu kanıtlanana kadar zindandan çıkmaz. Haksız yere yattığının ve iftiraya uğradığının anlaşılmasını ister. Araştırma yapılırken, yapılan iftiralar ortaya çıkar.

Hükümdarın gerçekleri öğrendikten sonra elçiler vasıtasıyla Hz. Yusuf (a.s.)'ı yanına çağırır. Ülke yönetiminde liyakât sahibi olduğu, karakterli ve dürüst olduğundan dolayı Kral çekinmeden yüksek makama getirmiştir. Hz. Yusuf (a.s.)'a kendi yanında

⁸⁰ Ahmet Suphi Fırat, "Yusuf", *İA*, XIII, 441.

⁸¹ Yusuf sûresi, 12/43-45.

⁸² Yusuf sûresi, 12/48-49.

önemli bir mevki vermiş, onu güvenilir bir danışmanı yapmıştır.⁸³ Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şöyle aktarılır:

"Hükümdar dedi ki: "Onu bana getirin, onu kendime bağlı kılalım. " Onunla konuştuğunda da (şöyle) dedi: "Sen bugün bizim yanımızda (artık) önemli bir yer sahibisin, güvenilir (bir danışman-yönetici)sin. " Yusuf dedi ki: "Beni bu ülkenin hazineleri üzerinde yönetici kıl. Çünkü ben, bunları iyi koruyucuyum, yönetici işlerini de bilenim. İşte böylece Biz yeryüzünde Yusuf'a güç ve iktidar verdik. Öyle ki, Mısır'da dilediği yerde konakladı. Biz kime dilersek rahmetimizi nasip ederiz ve iyilik yapanların ecrini kayba uğratmayız. Ahiretin karşılığı ise, iman edenler ve takvada bulunanlar için daha hayırlıdır."⁸⁴

Kral, Hz. Yusuf (a.s.)'ı kendi devletinde üstün bir makama getirdi. Maliyenin yönetimini ona teslim etti ve bütün imtiyazları ona verdi. Olaylar, Hz. Yusuf (a.s.)'ın rüya tabirindeki gibi cereyan etti. Hz. Yusuf (a.s.), gereken tedbiri alarak bolluk yıllarında tarıma önem verdi, üretimi artırdı, ihtiyaç fazlası ürünleri depoladı. Nihayet **kıtlık** yılları geldi. Bu sefer depolanmış olan ürünleri yemeye ve ihraç etmeye başladılar. Çünkü **kıtlık** sadece Mısır'da değil, Kuzey arabistan, Ürdün, Filistin ve Suriye'de etkisini göstermiş, bu bölgelerin halkı da yiyecek sıkıntısı çekmeye başlamıştı. Ancak Hz. Yusuf (a.s.)'ın aldığı tedbirler sayesinde Mısır halkı **kıtlık** yıllarını rahatlıkla geçirdi, hatta erzak fazlasını ihraç ettiler. Her taraftan insanlar gelerek Mısır'dan erzak satın aldılar.⁸⁵

Hz. Yakub (a.s.)'ın oğulları da **kıtlık** sebebiyle Mısır'dan erzak almak için Hz. Yusuf (a.s.)'ın yanına geldiler. Onlar, kardeşlerini tanıyamadılar ama Hz. Yusuf (a.s.) onları tanıdı. Hz. Yusuf (a.s.), onlara yakınlık gösterdi, öz kardeşi Bünyamin ve babası ile ilgili bilgi aldı. Sonra ki gelişlerinde Bünyamin'i de getirmelerini ister.

Hz. Yakub (a.s.), Bünyamin'i göndermek istemese de, oğullarının ısrarına dayanamaz, onu da gönderir. Hz. Yusuf (a.s.), öz kardeşine kavuşur ve hasret giderir. Onu, göndermemek için kralın su tasını Bünyâmin'in yükü içine koydu. Sonra da taşı onların çaldığını ilân etti. Plandan haberi olmayan kardeşleri, babalarının bu duruma çok üzüleceğini söylerler. Fakat Hz. Yusuf (a.s.), Bünyâmin'i teslim etmez. Hz. Yakub

⁸³ Ubeydullah, 145.

⁸⁴ Yusuf sûresi, 12/54-57.

⁸⁵ Kur'an Yolu, III, 225.

(a.s.), Bünyâmin'in de gimesiyle daha da perişan olur. Diğer oğulları, hem erzak almak ve hem de Bünyâmin ve Yusuf'u bulmak için Mısır'a geri gelirler. Hz. Yusuf (a.s.), kardeşlerinin bu durumunu görünce, kendini tanıtır. Üvey kardeşleri hem mahcubiyet ve hem de sevinç halinde Hz. Yusuf (a.s.)'ın ayaklarına kapanıp özür dilerler.

Hz. Yusuf (a.s.), babasının gözlerinin açılması için kendi gömleğini verir. Babasıyla beraber bütün ailesini Mısır'a davet eder. Hz. Yakub (a.s.) yakınları ile birlikte kendi ülkesi olan Kenan'dan ayrılıp Mısır'a gelirler. Ana ve babasını kucaklayarak bağrına basan Hz. Yusuf (a.s.); sonra da güven ve emniyet içinde şehre girmelerini söyler.⁸⁶

Hz. Yusuf (a.s.), Hz. Yakub (a.s.)'ın vefatından 23 yıl sonra vefat etmiştir. Vefat ettiğinde yüzyirmi yaşında idi.⁸⁷

1.8. EYYÜB (A.S.) VE HASTALIĞI

Hz. Eyyüb (a.s.)'ın annesi Lut (a.s.)'ın kızıdır.⁸⁸ Eyyüb (a.s.)'ın soyu hakkında çeşitli rivayetler vardır.

“O’nun (İbrahim’in) soyundan Davud’a, Süleyman’a, Eyyüb’e, Yusuf’a, Musa’ya, Harun’a.....”⁸⁹

Yukarıdaki ayeti kerimede açıklandığı gibi Eyyüb, Hz. İbrahim’in soyundandır. Eyyüb (a.s.), Yakub (a.s.)'ın kızı ile evlidir.⁹⁰

Şam topraklarında kuraklık ve kıtlığın hâkim olduğu zamanda Mısır Kralı Firavun, Eyyüb (a.s.)'a bir mektup yazar ve: “bize gel, burada bolluk, ve genişlik var” der. Eyyüb (a.s.)'da ev halkını ve bütün servetini yanına alarak Mısır'a gider ve oraya yerleşir. Firavun onlara yerleşecekleri bir yer, yiyecek ve içeceklerden oluşan temel gıda maddelerini verir. Eyyüb (a.s.) ile firavun'un beraber olduğu bir anda Şuayb (a.s.) içeri girer ve:

“Ey Firavun! Yeryüzü halkı, dağlar ve denizler kızınca, Allah'ında gazabının geleceğinden kormaz mısın?” der. Eyyüb (a.s.) bu söz karşısında bir şey demez ve

⁸⁶ Yusuf sûresi, 12/58-94.

⁸⁷ Taberi, *Tarih*, I, 187-215.

⁸⁸ Ebu'l-Fida, *el-Bidaye ve 'n-Nihaye*, I, 329.

⁸⁹ En'am sûresi, 6/84.

⁹⁰ Taberi, *Tarih*, I, 166.

susar.⁹¹ Firavun'un yanından çıktıktan sonra Allah Teâla:

Ey Eyyüb! Sen Firavun'un ülkesine gittiğin için sustun! Sınava hazırlan diye vahyeder.⁹²

Eyyüb (a.s.)'ın evlatları ve malları bir zelzele (deprem) ile tamamen yok oldu. Kendisi de şiddetli bir hastalığa tutuldu. Hastalığı gün geçtikçe de artmaya devam etti. Akrabaları, komşuları ve kendisini tanıyanlar yanına uğramaz oldular. Yalnızca hanımı onu terk etmedi. Eyyüb (a.s.)'ın hanımı bütün olumsuzluklara rağmen onun hizmetinden geri durmadı.⁹³

Eyyüb (a.s.)'ın hastalığı, çiçek ve cüzam hastalığıdır. Hastalık sebebiyle dili şiştiği için midesine yemek gitmez ve bağırsakları iş göremez hale gelir.⁹⁴

Eyyüb (a.s.), bütün bu olumsuzluklara rağmen, Allah'a ibadetten geri kalmadı, Allah'a karşı kalbinden zerre kadar isyan geçmedi. Eyyüb (a.s.) hastalığına şifa bulmak ve günahının affı için hep Allah'a dua etti.⁹⁵ Allah, Eyyüb (a.s.)'ın tevbesini kabul etti.⁹⁶

Eyyüb (a.s.), sağlığına kavuştuktan sonra da İbrahim (a.s.)'ın Tevhid dini üzere yaşayıp vefat etti.⁹⁷

1.9. ŞUAYB (A.S.) MEDYEN VE EYKE KAVMİ

Şuayb (a.s.), Hz. İbrahim (a.s.)'ın torunlarından Mikail'n oğludur. Annesi ise Lut (a.s.)'ın kızıdır. Şuayb (a.s.), Hz. Musa (a.s.)'ın kayınpederi idi. Kızı Safura'yı Hz. Musa (a.s.) ile evlendirmişti.

Şuayb (a.s.), Medyen ve Eyke halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Medyen, Mısır ile filistin arasında, Sina yarımadasının kuzeyindeki bölgenin adıdır.

Kur'an'da Hz. Şuayb ve Mûsâ kıssaları dolayısıyla on yerde geçen Medyen kelimesi, Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği⁹⁸ ve Hz. Musa'nın Mısır'dan çıktıktan

⁹¹ İbn Esir, *Kâmil*, I, 129.

⁹² İbn Asâkir, *Tarih*, III, 194.

⁹³ Tâberi, *Tefsir*, XVII. 60.

⁹⁴ İbn Esir, *Kâmil*, I, 129.

⁹⁵ Tâberi, *Tarih*, I, 166.

⁹⁶ Enbiya sûresi, 21/ 84.

⁹⁷ İbn Esir, *Kâmil*, I, 131.

⁹⁸ Ârâf sûresi, 7/85; Hûd sûresi, 11/84; Ankebût sûresi, 29/36.

sonra evlenip yıllarca aralarında kaldığı kavmin yaşadığı⁹⁹ bölgeyi ifade etmekte, bu kâvimden de Ashâb-ı Medyen ve Ashâbü'l-Eyke¹⁰⁰ diye bahsedilmektedir. Kur'an'ı Kerîm'de verilen bilgiye göre Medyen halkına mensup olan ve bu halka peygamber olarak gönderilen Hz. Şuayb kavmini çok tanrıçılıktan uzaklaştırıp Allah'a tapmaya çağırması; ölçü ve tartıda, alışverişte haksızlık yapmak, ülkede bozgunculuk çıkarmak, tehditle insanları Allah'ın yolundan alıkoymak gibi tutum ve davranışlara son vermelerini istemiştir. Ancak kavminin önde gelenleri Şuayb'ı yalancılıkla itham etmiş, isteklerine karşı çıkmış, ona inananları tehdit etmiş, kendisini ve ümmetini ülkeden sürme tehdidinde bulunmuştur. Bunun üzerine Şuayb onlara ilâhî azabın geleceğini bildirmiş, nitekim şiddetli deprem ve korkunç bir gürültü onları helak etmiştir.¹⁰¹

Yine Kur'an'da Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği kavimden Eyke halkı diye de söz edilmektedir. Eyke kelimesinin "sedir ağacı, sık ve bol ağaçlıklı yer" anlamına geldiği, kelimenin Leyke şeklinde de okunduğu, bu takdirde şehrin adı olduğu, Medyen halkına çok ağaçlı bir bölgede yaşadıkları için bu adın verildiği de ifade edilmektedir. Diğer taraftan Ashâb-ı Medyen (Ehl-i Medyen) ve Ashâbü'l-Eyke'nin Kur'an'da anlatılan vasıfları birbirine uymaktadır; Hz. Şuayb'ın bu kavme tebliği de Medyen halkına olan tebliğinin aynıdır.¹⁰² Ancak bazı müfessirler, Kur'an'da Şuayb'dan Medyenliler'in kardeşi diye söz edilirken Eykeliler hakkında böyle bir nitelemenin bulunmadığını dikkate alarak bunların iki ayrı kavim olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Kur'an-ı Kerîm'de Medyen halkının deprem, sarsıntı veya gürültü ile Eyke halkının ise "gölge günü"nin azabı ile (gündüzü karartan korkunç kasırga) cezalandırıldığı belirtilmektedir. Eyke halkı Şuayb'dan eğer doğru söylüyorsa gökten üzerlerine azap indirmesini istemiş, bunun üzerine gölge gününün azabı gelmiştir. Ashâb-ı Medyen ile Ashâbü'l-Eyke'yi aynı kavim sayanlar, bulutların ateş ve azap getirmesiyle şiddetli bir gürültü ve yer sarsıntısının peşpeşe geldiğini belirtmektedir.¹⁰³ Medyen halkı da aynı volkanik bölgede daha önce yaşayan Semûd ve Lût kavimleri gibi volkanik bir patlamanın getirdiği gürültü ve sarsıntı ile helak edilmiş olmalıdır.

Bir gölge gününde Eykeliler'i şiddetli bir sıcaklık basmıştı. O günde Cenab-ı Allah

⁹⁹ Tâhâ sûresi, 20/40; Kasas sûresi, 28/22-28.

¹⁰⁰ Tevbe sûresi, 70; Hac sûresi, 44; Hicr sûresi, 78; Şuarâ sûresi, 26/176; Sâd sûresi, 38/13.

¹⁰¹ A'râf sûresi, 7/85-92; Hûd sûresi, 11/84-95.

¹⁰² Şuarâ sûresi, 26/177-183.

¹⁰³ Şuarâ sûresi, 26/187-189.

hava esintisini durdurmuştu. Bu hal yedi gün devam etmişti. Gölge ve su fayda vermiyordu. Yeraltına, bodrumlara, mağaralara girmekle de sıcağın tesirinden kurtulamıyorlardı. Sonunda çaresiz kalıp sıkıntıdan çöle kaçtılar. Bir bulut gelerek gölge yaptı. Bulutun altına gelip gölgesinden istifade etmek istediler. Hepsi gelip bulutun altında durduklarında Cenab-ı Allah, üzerlerine kıvılcım ve ateş korları saçtı, yer, kendilerini sarstı, gökten kendilerine bir çığlık geldi ve bu yüzden hepsi birer korkuluk gibi yere yığıldılar.¹⁰⁴

Şuayb'ın kavmine isabet eden gölge ile çığlığın manasıyla ilgili olarak İbn Kesir'in anlattıkları, bunlardır. Noksanlıklardan münezzehe olan yüce Allah, sarsıntı ile çığlığı anlatarak şöyle buyurmaktadır:

"Derken o (müthiş) sarsıntı onları yakalayiverdi, yurtlarında dizüstü çöke kaldılar."

"Zulmedenleri de o korkunç ses yakaladı, yurtlarında çöküp kaldılar"¹⁰⁵

Medyen ve Eyke kavmi helak olduktan sonra, kendisine iman eden ümmeti ile beraber Mekke'ye gidip yerleştiler ve hayatlarının sonuna kadar Mekke'den ayrılmadılar. Şuayb (a.s.) hayatının sonuna doğru gözleri görmez olmuştur. Vefat ettiği zaman, yüz kırk yaşında idi. Şuayb (a.s.) ve kendisine iman edenlerin kabirleri Zemzem'le Hacer'ül-Esved arasında olduğu bilinmektedir.¹⁰⁶

1.10. SULARA GÖMÜLEN FİRAVUN VE HZ. MUSA

"(Bunların durumu) da Firavun ailesi ve onlardan öncekilerin gidişi gibidir. (Onlar) Rablerinin ayetlerini yalanlamışlardı; biz de onları günahlarından ötürü helak etmiştik ve Firavun ailesini (denizde) boğmuştuk. Hepsi de zâlimler idiler."¹⁰⁷

Firavun (Velid b. Mus'âb), Mısır Firavunları arasında, en uzun ömürlü olanı, en kabası, daha katı kalplisi ve İsrail oğullarına en katı ve ağır işkence yapanı, görülmemiştir.

¹⁰⁴ İbn Kesir, İmaduddin Ebi' fida İsmail ed-Dimeşki, *Tefsiru'l-Kur'anı'l-Azim*, III, 346, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984.

¹⁰⁵ A'raf sûresi, 7/91; Hud sûresi, 11/67.

¹⁰⁶ Taberî, *Tarih*, I, 167.

¹⁰⁷ En'am sûresi, 6/54.

Mûsâ, Kur'ân-ı Kerîm'de de adı en çok geçen peygamberdir. Mûsâ (a.s.), İsrâiloğulları'nın ağır baskı altında tutulduğu ve erkek çocuklarının nehre atılarak öldürüldüğü bir zamanda doğmuştur.

Hız. Mûsâ'nın doğumuna az bir zaman kala Firavun, gördüğü tuhaf rüyada, büyük bir ateşin kıptilerin evlerini yaktığını ama İsrail oğullarının evlerine dokunmadığını gördü. Firavun bu rüyayı kâhinlere anlatır. Kâhin ve sihirbazlar; "İsrail oğullarından yakın bir zaman da dünyaya bir erkek çocuk gelecektir. O çocuk, seni ve saltanatını yok edip kendi dinini hâkim kılacaktır" derler. Firavun, doğacak olan bütün erkek çocukların öldürülmesini emreder.¹⁰⁸

Hız. Mûsâ'nın annesi, hamile idi. Annesi, Mûsâ'yı dünyaya getirdiği sırada, başına bir şeylerin gelmesinden korkuyordu. Allah (c.c.): **"Çocuğu emzir, başına gelecekten korktuğun zaman onu suya bırak; korkma, üzülme; Biz şüphesiz onu sana döndüreceğiz ve peygamber yapacağız" diye bildirmiştik**"¹⁰⁹ buyurdu.

Hız. Mûsâ, Firavun'un sarayında yetişir. Sarayda iyi eğitim alır. Olgunluk çağına gelince, Allah (c.c.) tarafından kendisine "hüküm (peygamberlik) ve ilim" verildi.

Hız. Mûsâ, Firavunu İslama çağırınca, Firavun sert tepki ile karşıladı ve kendisinden deliller istedi. Hız. Mûsâ, elindeki asa ile sihirbazlara meydan okumuş onları yenmiştir.

Kur'an- Kerim'de firavun ve Mısırlıların inkârları, İsrail oğullarına karşı haksız tutumları ve onları serbest bırakmamadaki ısrarları yüzünden başlarına türlü felâketler geldiği özetle anlatılmış; ibret alınması için bu kadarı yeterli görülmüştür. Mısırlıların hayat damarları olan nil sularının kana dönüştürülmesi, bütün ülkenin ve evlerin kurbağalarla dolup taşması, önce tatarcık, ardından at sineği (kıml) istilas, hayvanların kırılması, insanların ve hayvanların vücutlarını çıban kaplaması, dolu felaketiyle dağdaki insanların ve önceki felâketlerden artakalan hayvanların kırılması, büyük bir çekirge sürüsünün yeri göğü kaplaması şeklinde sıralanan afetlerden hiçbirini Firavun'u yola getirmeye yetmedi.

Yıllardır ettiklerinden verimli mahsul alamaz, koyunları süt vermez olmuştu. Çeşitli hastalıklar ve salgınlar baş göstermeye başladı. Ekin ve meyveler şiddetli yağan

¹⁰⁸ Taberî, *Tarih*, I, 199; İbnü'l-Esîr, *el-Kamil*, I, 170.

¹⁰⁹ Kasas sûresi, 28/ 9.

yağmurlarla telef oluyordu.

Firavun, her felaket vuku bulduğunda, Hz. Mûsâ'ya kendilerini felaketten kurtarması halinde İsrail oğullarını serbest bırakacağına dair söz vermiş; fakat felaket geçince sözünden dönmüştür.¹¹⁰

Bu ibretlik yaşam Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır:

"Andolsun ki biz de Firavun'a uyanları, ders alsınlar diye kuraklık yılları ve ürün kıtlığı ile cezalandırdık. Onlara bir iyilik gelince "Bu bizim hakkımızdır" derler, eğer kendilerine bir fenalık gelirse bunu Musa ve onunla beraber olanların uğursuzluğuna bağlarlardı. Bilesiniz ki başlarına gelenler Allah katındandır; fakat onların çoğu bunu bilmez. Ve dediler ki: " Bizi büyülemek için ne işaret getirirsen getir, biz sana inanacak değiliz. "Biz de açık açık mucizeler olmak üzere onların üzerine tufan, çekirge, haşarat, kubağalar ve kan gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular. Azap üzerlerine çökünce, "Ey Musa! Sana verdiği söz hürmetine, bizim için Rabbine dua et! Eğer bizden azabı kaldırırsan mutlaka sana inanacağız ve muhakkak İsrâiloğulları'nı seninle göndereceğiz" derlerdi. Ulaşacakları bir müddete kadar onlardan azabı kaldırdığımızda hemen sözlerinden döndüler."¹¹¹

Bir gece vakti Musa (a.s.)'ya yola çıkması emredilir ve O'da, hemen yola çıkar. Firavun ve adamları büyük bir ordu ile peşlerine düşer. Firavunun süvarileri 100. 000 kişiydi. Askerlerinin toplam sayısı ise 1. 600. 000'dan fazla idi.¹¹²

Hz. Musa (a.s.), elindeki asasını denize vurur ve deniz yarılr. İsrail oğulları denizi geçer ama Firavun ve yanında getirdiği o muhteşem sayıdaki ordu suda boğulup helak olur. İlahi Fermanda bu konu şöyle ifade edilmektedir:

"Derken İsrail oğulları'nı denizin öteki yakasına geçirdik. Firavun ve ordusu da haksız yere onlara saldırmak üzere peşlerine düşmüştü. Sonunda Firavun boğulmayla yüz yüze gelince şöyle dedi: "Elhak inandım ki, İsrail oğulları'nın iman ettiğinin dışında tanrı yokmuş! Ben de artık kendini O'na teslim

¹¹⁰ Komisyon, *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, II, 452-454, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2007.

¹¹¹ A'râf sûresi, 7/130-135.

¹¹² İbn Kesir, İmaduddin Ebü'l-fida İsmail ed-Dimeşki, *el-Bidaye ven-Nihaye*, I, 253, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2004.

edenlerdenim. " Şimdi, öyle mi? Hâlbuki daha önce hep başkaldırmış ve bozguncular arasında yer almıştın. İşte bu gün senin cesedini kurtaracağız ki, senden sonra gelenler için ibret olsun! İnsanların pek çoğu gösterdiğimiz delillerin bilincinde değildirler. "¹¹³

Yüce Allah, denizde boğulan onbinlerce insan cesedi içerisinde, sadece "ben sizin ilahınızım" diyen Firavun'un cesedini koruması, Allah'ın her şeye muktedir olduğunun bir göstergesidir.

Firavun'un cesedi İngiltere'nin başkenti olan Londra'da British Museum'da sergilenmektedir ve secde halindedir.

Kur'an-ı Kerim'in ilgili yerlerinde Lut kavminin taşları savuran fırtınalarla, Semud kavmiyle medyenliler'in korkunç bir sesle gelen deprem felâketiyle, Nuh kavmi ile Firavun'un adamlarının da sulara gömülerek afetlere maruz bırakıldıkları (cezalandırıldıkları) bildirilmiştir.¹¹⁴

1.11. SEBE HALKI VE ÂRİM SELİ

"Andolsun, Sebe' kavminin oturduğu yerlerde büyük bir ibret vardır. İşte bu, (evlerinin) sağdan soldan iki bahçe (ile çevrili olmasıdır. Onlara): "Rabbinizin rızından yiye ve O'na şükredin" denildi. (Çünkü onlar için) güzel bir memleket ve çokca bağışlayan bir Rab (var denildi).

Ama onlar yüz çevirdiler. Bu yüzden üzerlerine Arim selini* gönderdik. Onların (çok güzel olan) iki bahçesini, buruk yemişli, acı ılgınlı ve içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki (harap) bahçeye çevirdik. Nankörlük ettikleri için onları böyle cezalandırdık. Biz nankörden başkasını cezâlandırır mıyız? ."¹¹⁵

Sebe kavmi, Yemen'de "Me'rib" isminde bir şehirde yaşayan kavmin ismidir. Bu şehir, Belkıs'ın başkenti idi. Kurucusu Sebe' olduğu için, belde ve halkı onun adıyla anılmıştır.

Seylü'l-ârim, Ârim "set, baraj; büyük sel ve şiddetli yağmur" demektir (*Lisanü'l-*

¹¹³ Yunus sûresi, 10/90-92.

¹¹⁴ *Kur'an Yolu*, II, 453.

* Arim seli, şiddetli yağmurun sebep olduğu sel demektir.

¹¹⁵ Sebe sûresi, 34/15-17.

arab, "arm" md.). Ârimin Sebe vadisinin adı olduğu, tarla faresine ârim dendiği, fareler tarafından delinip yıkıldığı için sete bu adın verildiği de nakledilmektedir.¹¹⁶ Kur'an-ı Kerim'de "*Seylül-l-ârim*" diye zikredilen¹¹⁷ sel baskını sel diyarı ve oranın halkıyla ilgili olduğuna göre burada sözü edilen set, Sebe devleti'nin eski merkezi olan Me'rib Şehri yakınındaki Me'rib su seddi olmalıdır. Bu sedde Sebe Seddi de denilmiştir.

Seylül-l-ârim Güney Arabistan ve Kuzey Arabistan arasındaki göç yoluyla dengelerin bozulmasında ana etken olmuştur.¹¹⁸

İlkçağ'larda Arap yarımadasının güney batısında kurulan Sebe Krallığı'nın başşehri Me'rib ve çevresi kurak bir bölge olduğu için bütün ziraî faaliyetler sunî sulamaya bağlı idi. Bu sebeple eski Güney Arapları birçok sulama tesisi yapmışlardı; bunların en önemlisi ise Me'rib Seddi idi.

İlkbaharda yaklaşık on beş gün, yaz sonunda üç hafta olmak üzere yılda iki defa yağış alan bölgede su Ezene vadisinden akmaktadır. Ezene vadisi ise Me'rib ovasına gelmeden önce Belak adı verilen iki dağ arasında dar bir geçitten geçmektedir. Buraya yapılacak bir baraj sayesinde ise ova tamamıyla sulanabilecektir. Ancak bu büyük barajdan önce de bölgede çeşitli setler ve su tesisleri inşa edilmiştir. San'a Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından yakın zamanlarda yapılan araştırmalar, sulama neticesi meydana gelen alüvyonun bazı yerlerde 30 metreye ulaştığını göstermektedir ki bu da bölgede 2700 yıllık bir sulama tarihini ortaya koymaktadır. Bu baraj ve sulama tesisleri sayesinde bölge Yemen'in en iyi sulanan ve en verimli kesimi olarak şöhret bulmuştur. Kur'ân-ı Kerîm de oradan "Beldetün tayyibetün" diye bahsetmektedir.¹¹⁹

Bölgeye can veren baraj ve sulama tesisleri çeşitli dönemlerde yıkılmış veya hasar görmüş, her defasında da yeniden tamir edilmiştir.

Milâttan önce 25-24'te bir Roma ordusu Güney Arabistan'ı işgal etmiş, vahayı sulayan tesisleri yıkmıştır. Romalılar'm geri çekilmesinden sonra halk baraj ile birlikte tesviye havuzlarını ve su dağıtma tesislerini yeniden inşa etmiştir.

Kur'ân-ı Kerîm'de Me'rib Seddi'nin yıkılışına sebep olan sel baskınlarının birinden şu ifadelerle söz edilmektedir: "**Gerçekten Sebe kavminin oturduğu yerde büyük bir**

¹¹⁶ Kurtubi, XIV, 285-286.

¹¹⁷ Sebe sûresi, 34/16.

¹¹⁸ Neşet Çağatay, *İslam Dönemine Dek Arap Tarihi*, s. 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1992.

¹¹⁹ Sebe sûresi, 34/15.

ibret vardır. Orada biri sağda diğeri solda iki bahçe bulunmaktadır: Onlara, “Rabbinizin verdiği rızıktan yişiniz, ona şükrediniz. Güzel bir beldeniz, çok bağışlayıcı bir Rabbiniz var” denildi. Fakat onlar yüz çevirdiler. Bu sebeple üzerlerine Ârim selini gönderdik ve o iki bahçelerini buruk yemişli, acılgınlı, içinde biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçe haline getirdik”¹²⁰

Barajın yıkılmasına yol açan su baskınlarından birinin bu suretle çok kısa ve kapalı olarak Kur'an'da da yer alması dolayısıyla müslüman tarihçiler bu olayın vuku bulduğu zamanı ve sonuçlarını tesbit etmeye çalışmışlar ve halen kesinlik kazanmamış olan bazı görüşler ileri sürmüşlerdir. İslâmî kaynaklar genellikle Güney Arabistan'daki kabilelerin kuzeye göçmelerini, barajın yıkılması yüzünden arazinin verimsiz hale gelmesine bağlarlar.

Nitekim bu kaynaklara göre Benî Gassân ve Ezd kabileleri bu hadise üzerine kuzeye göç etmişlerdir. Hatta Benî Gassân kendi takvimlerini barajın yıkıldığı yıla göre tesbit etmişlerdir. Bu ise “Seylül'-arim'in çok daha gerilere götürülmesi demektir ki sonraki dönem Sebe kitabelerine ters düşmektedir. Eğer Kur'an'da sözü edilen Ârim seli, güneyden kuzeye göçün sebebi olan sel ise bu, Me'rib Seddi'nin son yıkılışıyla ilgili olmayıp daha önceki yıkılışlarından birine sebep olan baskın olmalıdır. Nitekim İsfahânî seddin yıkılışını İslâm'dan dört asır önceye götürürken İbn Hişâm ve Mes'ûdî'ye göre hadise, Kehlanlılar'ın Ezd kolundan Amr b. Âmirin hükümdarlığı zamanında vuku bulmuştur. Yâkût ise sel felâketinin Yemen'deki Habeş hâkimiyeti döneminde meydana geldiğini söylemektedir. Eğer Kur'an'da belirtilen sel barajın son yıkılışına yol açan su baskını ise yukarıdaki görüşler içinde gerçeğe en uygun olanı Yakut'un görüşüdür. Çağdaş yazarlar arasında da bu görüşü benimseyenler vardır. Ancak bu durumda Kur'an'da belirtilen “Seylül'-ârim” göçlerin sebebi olarak gösterilemez. Çünkü göçler son baskından en az iki yüzyıl önce vuku bulmuştur.

Barajın tabii sebeplerle yıkıldığını belirtenlerin yanında bunu tabiatüstü başka sebeplere bağlayanlar da vardır. Doğruluğu kabul edilmese de genel olarak İslâmî kaynaklarda yer alan bir rivayet şöyledir:

"Ezd kabilesinden, kendisine Muzaykiyâ da denilen hükümdar Amr b. Âmir, Zarîfe adlı bir kâhine ile evlenir. Zarîfe birtakım kehanetler göstermekte ve bunları

¹²⁰ Sebe sûresi, 34/15-17.

yorumlamaktadır. Nitekim ona ileride vuku bulacak korkunç olaylar bildirilince o da Amr'ı uyarır ve barajı kontrol etmesini eğer barajda taşları yuvarlayan bir fare görülürse felâketin mutlaka ve yakın bir zamanda vuku bulacağını söyler. Amr baraja gider ve orada “Huld” adı verilen demir dişli, büyük pençeli dev bir farenin büyük kayaları yuvarlayıp barajı yıkmaya çalıştığını görür. Bunun üzerine malını mülkünü satarak akrabaları ile birlikte bölgeyi terkeder. ¹²¹

1.12. HZ. YUNUS VE KAVMİNİN HELAK OLMAKTAN KURTULUŞU

Hiz. Yunus (a.s.), Yusuf (a.s.)'ın öz kardeşi olan Bünyamin vasıtasıyla Yakub (a.s.)'a ve oradan da İbrahim (a.s.)'a dayanmaktadır. ¹²²

Hiz. Yunus (a.s.)'ın kavmi, putlara tapan bir kavimdi. Peygamber olarak gönderildiği memleketin Ninova (Neynava) şehri olduğu nakledilmiştir. Bu şehir Dicle nehrinin kıyısında, şimdiki Musul'un yerinde idi.

Hiz. Yunus (a.s.); tam otuz üç yıl bu insanları Allah'a iman ve ibadete davet ettiği halde, sadece iki kişi inandı ve iman etti. Onların, artık iman etmediğini görünce onlar aleyhinde Allah'a dua etmeye başladı. ¹²³

Allah (c.c.):

"Kavmin için, kullarım için aleyhte dua etmede acele etme, onların yanına git kırk gün, kırk gece imana davet et. Eğer davetini kabul etmezlerse, onların üzerine azap göndereceğim" buyurdu. ¹²⁴

Hiz. Yunus (a.s.), geri döndü ve tam onları otuz yedi gün gece-gündüz Allah'a imana davet etti. Kavmi ise bunu kabul etmediler.

Hiz. Yunus (a.s.), onlara hitaben: **"Eğer iman etmezseniz üç gün içinde buraya Allah'ın azabı gelecektir, "** diyerek onları ikâz etti. Onlar da, "Bakın eğer Yunus aramızdan ayrılırsa, muhakkak azap gelecektir, demektir. Çünkü o yalan söylemez" dediler. Üçüncü günün gecesı gelip çatınca Hiz. Yunus (a.s.) onların arasından ayrıldı. Onlar ise sabah olduğunda **şiddetli bir dumanın** şehri kapladığını gördüler. Duman şehri kaplamış ve artık gökyüzü simsiyah olmuştu. Onlar kesinlikle helak olacaklarını

¹²¹ Ömer Faruk Harman, "Arim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, III, 373, İstanbul 1991.

¹²² Muhammed Ali Sâbûni, *Peygamberler Tarihi*, s. 674.

¹²³ İbn Esir, *Kâmil*, I, 360.

¹²⁴ İbn Esir, *Kâmil*, I, 360.

anlayınca, Hz. Yunus (a.s.)'ı aramaya koyuldular, fakat onu bulamadılar. Bunun üzerine hanımları, çocukları ve hayvanlarıyla birlikte sahraya çıktılar, kılı elbiseler giydiler, iman edip, tevbede bulundular. Çocuk ile anasını, hayvan ile yavrusunu ayrı yerlere yerleştirdiler. Böylece anne ile yavrular birbirlerini arzulayıp bağıştılar, sesleri oldukça yükseliyor, yalvarışları artıyordu. Allah'a o kadar çok yalvardılar ki Allah da onlara acıdı ve azabı kaldırdı. O gün aşure ve cuma günü idi.¹²⁵

Hz. Yunus (a.s.), kavmine kızıp ayrıldıktan sonra tuhaf bir durumla kendini karşı karşıya buldu. Yolcu kapasitesinden daha çok yolcu olan bir gemiye bindi. Geminin yükünün hafiflemesi için kura çekildi ve kura Hz. Yunus (a.s.)'a çıktı. Kur'an-ı Kerim, onun çekilen kura sonucu denize atıldığını anlatır ama kura çekme sebebini anlatmaz.¹²⁶

"Doğrusu Yunus da, gönderilen peygamberlerdendi. Hani O, dolu gemiye binmişti. Gemide olanlarla karşılıklı kura çektiler de yenilenlerden oldu. Yunus, gemide bulunanlara Allah'a karşı yaptığın ile ilgili kendisini kötülerken onu bir balık yuttu. Eğer Allah'ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar balığın karnında kalırdı. Halsiz bir vaziyette iken kendisini dışarı çıkardık. Ve üstüne gölge yapması için kabak türünden geniş yapraklı bir bitki bitirdik. Yunus'u yüz bin veya daha çok kişiye Peygamber olarak gönderdik. Sonunda ona iman ettiler. Bunun üzerine biz de, onları, bir müddete kadar yaşattık."¹²⁷

Hz. Yunus (a.s.), balığın karnından kurtulduktan sırada kavmi, O'nu arıyordu. Hz. Yunus (a.s.)'ı buldular ve çok sevindiler. Peygamberlerinin ellerini, ayaklarını, öptüler, alıp şehire götürdüler ve hemen iman ettiler.¹²⁸

¹²⁵ Sâlebi, *Arais*, s. 408; İbn Esir, *Kâmil*, I, 360.

¹²⁶ İbn Kesir, *Kasasu'l-Enbiya*, I, 335.

¹²⁷ Saffât sûresi, 37/139-148.

¹²⁸ Taberî, *Tarih*, II, 45.

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. MUHAMMED DÖNEMİNDEN ÖNCE VE ONUN DÖNEMİNDEKİ DOĞAL AFETLER

2.1. HZ. MUHAMMEDİN NÜBÜVVETTEN ÖNCEKİ DÖNEMDE YAŞANAN DOĞAL AFETLER

2.1.1. Mekke'nin Tarihi ve İklimi

Mekke, kelimesi, "m. k. k" kökünden türemiş olup Harem'e isim olmakla birlikte; eksilten, günahları yok eden, anlamlarında kullanılmaktadır. Mekke'deki **su kıtlığı** ve halkın suyu yerden zorla çıkarması nedeniyle buraya Mekke dendiği¹²⁹ de söylenmiştir.

Kur'an'da "ekin bitmeyen bir vadi" olarak nitelenen Mekke çevresi, çöl karakterli bir araziye ve bunun üzerinde görülen, dikenli bodur ağaç ve çalılıklardan meydana gelen cılız ve seyrek doğal bitki örtüsüne sahiptir. Kurak ve sıcak bir iklime sahip olan Mekke, düzensiz yağışlar ve konumu dolayısıyla tarih boyunca birçok defa **sel baskınlarına** uğramıştır.

Kasas Süresinde yer alan bir ayette, Allah'ın onların Harem'lerini güven yeri kıldığı ve her şeyin meyvesinin oraya toplandığına işaret edilmiştir. Bu da ifade ediyor ki; Onun rızık dışarıdan ona toplanıp gelmektedir:

"Dediler ki: "Eğer seninle birlikte hidayete uyacak olursak, yerimizden (yurdumuzdan ve konumumuzdan) çekilip kopartılırız. " Oysa biz onları kendi katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürününün aktarılıp toplandığı, güvenli bir haremde yerleşik kılmadık mı? Fakat onların çoğu bilmiyorlar."¹³⁰

Bu bölgenin aşırı sıcak olduğunu ise, Nahl süresinde yer alan bir ayetten istidlalle çıkartmak mümkündür:

"Allah, sizin için yarattığı şeylerden gölgeler kıldı. Dağlarda da sizin için barınaklar-siperler kıldı, sizi sıcaktan koruyacak elbiseler, sizi savaşınızda (zorluklara karşı) koruyacak giyimlikler de var etti. İşte o üzerinizdeki nimetini

¹²⁹ Çelikkol, s. 23.

¹³⁰ Kasas sûresi, 28/57.

böyle tamamlamaktadır, umulur ki teslim olursunuz."¹³¹

Burada Mekke'nın aşırı sıcaklığı nedeniyle dağların gölgeliklerini ve oyuklarını ifade ederek onlarla serinlediklerini hatırlatmaktadır.

Mekke'de su kıtlığı sebebiyle, oraya gelen hacıların su ihtiyacını karşılama problemi ortaya çıkmıştır. Bunu neticesinde, hacılara su dağıtma ve onlara su temin etme görevi ortaya çıkmıştır. Kur'an-ı Kerim'de tevbe süresinde bu göreve işaret edilmiştir.¹³²

Mekke'nin yerleşim birimi olarak ortaya çıkmasında belirleyici en önemli unsur merkezinde yer alan Kâbe'dir. Bu bakımdan Mekke'de şehir hayatı Kâbe'nin yapımıyla başlamıştır. Mekke'nin Hz. İbrahim ve ailesinin buraya gelmesinden önceki tarihi hakkında fazla bilgi yoktur. Hz. İbrahim'den önce Mekke'de veya civarında Amâlika ile Benî Cürhüm'e mensup bazı insanlardan bahsedilmesinin burada yerleşik hayatın varlığına delâlet ettiği ileri sürülmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de İsmail'in Hz. İbrahim tarafından Mekke'ye getirildiği ve Kâbe'nin İnşasında birlikte çalıştıkları kaydedilir. Mekke'ye üç defa gelen ve üçüncüsünde Kâbe'nin yapımının ardından insanları hac için davet edip görevini tamamlayan Hz. İbrahim'in İsmail'i burada bırakarak Filistin'e döndüğü rivayet edilmektedir. Rivayetlerin çoğuna göre anayurtları Yemen olan Cürhümlüler, Mekke civarına Zemzem suyunun bulunmasından sonra gelip yerleşmişlerdir.¹³³

Mekke tarihini Hz. İbrahim ile başlatan tarihçiler olmakla birlikte, bundan çok daha eski dönemlere götüren tarihçiler de vardır. Nitekim bu iddiada olanlar, Hz. İbrahim'den yüzyıllar önce yaşadığı söylenen Hz. Hud ve Hz. Salih gibi Peygamberlerin Mekke'ye kaçıp orada vefat ettiklerinden Mekke tarihini bunlarla başlatmaktadırlar.

Yukarıda zikrettiğimiz bilgilerin doğruluğu ispatlanamasa bile Mekke'de Amâlika, Ad ve Semüd'dan sonra Cürhüm, İyad, Mudar, Huzâa, Kinane ve Kureyş kabilelerinin yaşadığı kaynaklarımızın ortak kanaatidir. Arap tarihçilerine göre, bu kabileler, Nuh'un oğlu Sam'ın nesli olup iki gruba ayrılmaktadırlar. Antik dönemde yaşayan Araplara

¹³¹ Nahl sÜresi, 16/81.

¹³² Tevbe sûresi, 9/ 19; Nahl sûresi, 16/ 81; Kasas sûresi, 28/ 57; İzzet Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, I, 25, Ekin Yayınları, İstanbul 1998.

¹³³ Mustafa Sabri Küçükaşcı "Mekke", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 248, İstanbul 1989.

"Arabü'l-Baide (yok olmuş Araplar)"; İslam'ın doğuşuna kadar gelen Araplara ise, "Arabü'l-Bakiye (yaşayan Araplar)" denmektedir.

Mekke'de yaşayan ilk Araplar, Amâlika ve Âd kavimleridir. Âmalika döneminde Zemzem suyu az idi. İlk dönemlerde Allah'a inanıyor, helal ve harama dikkat ediyorlardı. Ancak, aşırı servetten dolayı azgınlığa duçar olduklarından Cürhümilerin işgaline uğradılar.

Cürhüm kabilesinin gelişinden bir süre önce Hz. İbrahim'in Hacer ve İsmail'i Mekke'ye yerleştirdiği rivayet edilir.¹³⁴

2.1.2. Hz. Muhammed'den Önceki Doğal Afetler

2.1.2.1. Kâbe'nin İnşası ve Mekke'de ki Su Taşkınları

Kâbe'nin ilk defa ne zaman ve kimin tarafından yapıldığı hususunda ihtilâf vardır. Kur'ân-ı Kerîm'de Kâbe ile ilgili olarak şu âyetler yer almaktadır: **"Şüphesiz âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev mâbed Mekke'deki Kâbe'dir."**¹³⁵

"Biz beyti insanlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrahim'in makamını namaz yeri edinin. Biz İbrahim ve İsmail'e, "Tavaf eden, ibadete kapanan, rükû ve secde edenler için evimi temiz tutun" diye emretmiştik. İbrahim, 'Rabbim, burayı emin bir şehir yap! Halkından Allah'a ve âhiret gününe iman edenleri çeşitli meyvelerle nızıklandır' dediğinde Allah, "Kim inkâr ederse onu kısa bir süre dünyada faydalandırır, sonra da cehennem azabına sürüklerim. O ne kötü bir akıbet!" demişti. Bir zamanlar İbrahim İsmail ile beraber evin temellerini yükseltirken, "Ey Rabbimiz, bizden kabul buyur! Şüphesiz sen işitensin, bilensin, demişlerdi"¹³⁶

Bu âyetlerden Kâbe'nin Hz. İbrahim'den önce de var olduğu, ancak yıkılıp uzun zaman içinde yerinin kaybolduğu ve İbrahim tarafından bulunarak yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır. Fakat Hz. İbrahim'den önce kimin tarafından inşa edildiği hususunda

¹³⁴ Bakara sûresi, 2/125, 127; İbrâhîm sûresi, 14/ 37; Çelikkol, s. 28.

¹³⁵ Âl-i İmran sûresi, 3/ 96.

¹³⁶ Bakara sûresi, 2/ 125-127.

Kur'an'da herhangi bir bilgi yoktur. Bununla birlikte bazı kaynaklarda ilk yapanların Hz. Âdem yahut oğlu Şît, hatta onlardan daha önce melekler olduğuna dair birçoğu İsrâiliyat kaynaklı, mübalağa ve efsane unsurlarıyla süslü, bir kısmı da sembolik anlamlar taşıyan rivayetler yer almaktadır.¹³⁷

Kâbe'nin duvarları; **yağmur suları, (sel) Nuh Tufanı** ve çeşitli tabii etkenler sebebiyle ya tamir edilmiş ya da temelinden yapılmıştır.

Yazın sıcaklardan kavrulan Mekke'de, sonbaharda yağmurlar başladığında büyük seller olurdu. Şehrin etrafının çıplak ve yalçın dağlarla çevrili olmasından dolayı suların hemen Kâbe'ye doğru akması çok raslanan bir olaydı. Huzâa döneminde büyük sel olayları daha fazla görüldü. Meşhur *Seylu Fa're* denen sel baskını Kâbe içine kadar girdi.¹³⁸

2.1.2.2. Fil Vakası

Hz. Peygamberin doğduğu yıl veya ondan biraz önce vuku bulan ve tarihte Fil Vak'ası adıyla anılan Kâbe'ye saldırı olayıdır.

Yemen hükümdarı olan Ebrehe b. Es-sabbâh, :M. S. VI. yüzyılın ikinci yarısının başlarında halkını hristiyanlaştırmak ve Arabistan'da hristiyanlığı hâkim kılmak için bir takım faaliyetlerde bulundu. Sel baskını ile yıkılan **Marib Seddi'nin** taşlarını kullanarak San'a'da görkemli bir kilise (el-Kulleys) inşa etti. Böylelikle Arapları buraya çekmek, putperestlikten vazgeçirmek ve Hristiyanlaştırmak istedi. Ancak araplar Kâbe'nin kudsiyetine inandığı için bu kiliseye itibar etmediler. O kiliseyi pislediler. Bu olay üzerine Ebrehe, Kâbe'yi yıkmak için fillerle donanımlı bir ordu hazırlayıp Mekke üzerine yürüdü.

Ebrehe, yolda önüne çıkan orduları yenerek Mekke önlerine geldi. Öncü kuvvetler, Mekke civarındaki develeri toplayıp Ebrehe'nin huzuruna götürdü. Pegamberimizin Dedesi Abdulmüttalip kendi develerini geri almak için gidince, Ebrehe bu duruma şaşırılmış ve: “**Ben Kâbe'nizi yıkmaya geldim, siz ise develerinizi**

¹³⁷ Sadettin Ünal, "Kâbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, 69, İstanbul 1989.

¹³⁸ Çelikkol, s. 39; (Sel, vadinin ağaçlarını Aşağı Şehir'e attı. Sel, bir erkek ve kadını da sürükleyerek getirmişti. Selle gelen erkeğin kim olduğu bilinmedi ancak, kadına Yukarı Mekke'de *Fâ're* denildiğinden sel bu isimle anıldı.)

istiyorsunuz!” Diye sorunca; Abdulmüttalip: **“Ben develerin sahibiyim, oranın sahibi vardır. O orayı koruyacaktır”** der.¹³⁹

Ebrehe ordusuna hücum emri verdi. Fakat kaynaklara göre, askerin önünde bulunan fil Mekke'ye doğru hareket ettirilmek istendiğinde yerinden kımıldatılamadığı gibi askerler de üzerlerine taşlaşmış çamur yağdıran ebâbîl kuşları tarafından kurt yemiş yaprağa çevrildiler.¹⁴⁰ Böylece planları boşa çıkan ve ordusu perişan olan Ebrehe kendisi gibi kurtulabilen askerleriyle birlikte Yemen'e dönmek zorunda kaldı; kısa bir süre sonra da öldü.¹⁴¹

Abdullah b. Abbas, Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî'nin evinde, kuşların attığı bu taşlardan zıfar boncuğu gibi kırmızıçizgili olan bir tanesini gördüğünü. Hz. Âişe de ordunun önünde giden filin sürücüsü ile bakıcısına kör kötürüm bir halde dilenirlerken rastladığını söylemiştir.¹⁴²

Tefsir kitaplarında sûrenin tamamı ve bazı kelimeleriyle ilgili değişik görüş ve açıklamalara rastlanmaktadır. Genellikle "bölük bölük, küme küme farklı yönlerden gelip toplanan kuşlar" şeklinde anlam verilen ebâbîl kelimesini Ahfeş ve Ferrâ gibi müfessirler tekili bulunmayan çoğul kelime olarak düşünürken bazı müfessirler bunun değişik tekillerinden söz etmişlerdir. Çeşitli rivayetlerde, kırlangıca benzetilen bu acayip kuşların sürüler halinde deniz tarafından gelip toplandıkları ve yalnız Fil Vak'asında görüldükleri belirtilir. Bu kuşların hortumlu ve pençeli, siyah, beyaz veya yeşil olduklarına dair muhtelif rivayetler vardır. Fahreddin er-Râzî bu rivayet farklılığını, kuşların değişik renklerine ve olayı görenlerin kendi gördükleri renkleri aktarmaları ihtimaline bağlar. Rivayetlere göre her kuş birini ağzıyla, ikisini de pençeleriyle taşıdığı, sûrede siccîlden olduğu belirtilen ve müfessirlerce mercimekle nohut arası büyüklükte gösterilen taşlarla yüklüydü. Siccîl kelimesinin etimolojisi ve anlamı da tartışmalıdır. İbn Abbas'a dayandırılan bir açıklamaya göre kelimenin aslı Farsça seng ü kildir (taş ve kil) ve sûrede tuğla gibi taşlaşmış çamuru ifade eder.

Sûrede, ebâbîl kuşlarının yağdırdığı bu cisimlerin tesiriyle saldırganların helâk edildiği bildirilmekle beraber bu taşların ve onları atan kuşların özellikleri hakkında

¹³⁹ Çelikkol, s. 169-170.

¹⁴⁰ Fil Sûresi, 105/1-5.

¹⁴¹ Mustafa Fayda, “Fil vak'asıI” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXIII, 71, İstanbul 1989.

¹⁴² Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîhu'l-ğayb*, XXXII, 97.

bilgi verilmemiştir. Klasik tefsirlerde olay bütün unsurlarıyla bir mucize olarak değerlendirilir. Bazı müfessirlerin İkrime'ye atfettikleri bir rivayette taşın vurduğu yerden çiçek çıktığı belirtilir. Yine aynı kaynaklar, "Arap topraklarında **çiçek ve kızamık** hastalıkları ilk defa o yıl görüldü" şeklinde bir rivayet kaydeder. Muhammed Abduh, Ferîd Vecdî, Cevâd Ali gibi bazı çağdaş âlimler bu rivayetlere dayanarak olayı bir bulaşıcı **hastalık salgını** şeklinde yorumlamaya çalışmışlardır. Abduh'a göre kuşlardan maksat muhtemelen sinek, sivrisinek gibi mikrop taşıyıcı canlılar, atıkları taşlardan maksat da ayaklarına takılan mikroplu kurumuş çamurlardır; böylece Ebrehe'nin askerleri çiçek salgınına mâruz kaldıkları için bedenleri delik deşik olmuştur. Ancak dönemin güçlü felsefî akımlarından pozitivizmin etkisi altında ortaya konulduğu anlaşılan bu yoruma çağdaş müfessirlerin çoğu katılmadığı gibi ona karşı ciddi tenkitlerde de bulunmuşlardır.¹⁴³

Ebrehe'nin, ordusuyla beraber bozguna uğratılması, Mekke'nin merkez olarak kabul görmesinde, heybetini ve önemini kazanmasında rol oynayan etkenlerden biri olmuştur.¹⁴⁴

Arap Yarımadasında, Hristiyanlık ve Yahudiliğin yayılamamasının en büyük nedenlerinden birisi de; Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkamamamış olmasıdır.¹⁴⁵

2.1.2.3. Hz. Muhammed'in Doğduğu Gece Yaşanan Olaylar

Hz. Muhammed'in doğduğu gece çok nadir rastlanan tabiat olayları yaşanmıştır. Hz. Aişe'den rivayet edildiğine göre; Mekke'de ticaretle uğraşan bir Yahudi, Peygamberimizin doğduğu gece, doğduğuna alâmet olan yıldızın doğduğunu görmüş ve Mekke halkına bu durumu bildirmiştir. O gece, Sâve* gölünün suyu çekilmiştir. Semave* vadisini su basmıştır.

İran Kisrasının saraylarının on dört sütunu kırılmıştır. İranlıların 1000 yıldan beri hiç sönmeden yanan ateşgedeleri sönmüştür.¹⁴⁶

¹⁴³ Mustafa Çağrı, "Fil Süresi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XIII, 69, İstanbul 1989.

¹⁴⁴ Derveze İzzet, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, I, 33.

¹⁴⁵ Esad, s. 299.

*Sâve, Hemedan ile Kum arasında, eni, boyu altı fersahlıktan fazla olup, "Gemi" diye anılırdı. Gölün suyu çekilince, yerine Sâve şehri kuruldu (Diyarbakri, *Hamis*, I, 200).

*Semave, Kûfe ile Şam arasında, Kelb arazisinden, taşsız bir çöldür. (Diyarbakri, *Hamis*, I, 200).

¹⁴⁶ Taberi, *Tarih*, II, 131- 132; Diyarbakri, *Hamis*, I, 200.

2.1.2.4. Hz. Muhammed'in Süt Anneye Verilmesi

Yeni doğan çocuklarını sütannelerine vermek, Kureyş ve diğer Arap eşrafının adetleri idi. Bu da, kadınların kocalarıyla daha rahat meşgul olmalarını, çocukların da kırdan yaşayan araplar içinde, özellikle havasının güzelliği, rutubetinin azlığı ve suyunun tatlılığıyla tanınan yerlerde yaşayan şerefli kabileler arasında sağlıklı olmayı ve düzgün ve pürüzsüz konuşmayı öğrenmelerini sağlamak içindi.

Kurak ve sıcak bir iklime sahip olan Mekke, sert bir karasal iklime sahiptir. Mekke'de havaların aşırı sıcak olması hastalıklara sebebiyet vermektedir. Hz. Peygamber'in, sütanneye verildiği dönemde, Mekke'de büyük **kıtlık** olmuş, ot ve ağaçlar kurumuştur. Peygamber'in annesi, Mekke'de yaygın olan **veba salgını** nedeniyle oğlunun, sütanne Halime'nin yanında kalmaya devam etmesini istedi. Bu, durumu yeteri kadar açıklamaktadır.¹⁴⁷

2.1.2.5. Kuraklık Sebebiyle Yağmur Duasına Çıkılması

Hz. Muhammed, ana ve babadan yetim kalınca, dedesi O'nu himayesine aldı. Bu yıllarda ardarda gelen **kıtlık ve kuraklık** yılları, Kureyşlilerin bütün malvarlıklarını alıp götürmüş; yerleri, süt veren memeleri, vücudun derilerini kurutmuş, zayıflatmış, kemikleri inceltmişti.

Dedesi Abdulmüttalip, torunu Muhammed'i alarak, Kureyşlilerle beraber Ebu kubeys dağına çıktılar. Abdulmüttalip torununu kucağına alarak dua etmiştir.¹⁴⁸

Medine döneminde, yaşanan **kuraklık ve kıtlık** sebebiyle peygamber'in yaptığı dua sonrasında, yağmurun sağanak şekilde yağmaya başlayıp Medine'yi seller içinde bırakması sebebiyle, O'nun duasıyla yağmurun Medine çevresine kaydırılmıştır.

Peygamberimiz, hicretin dokuzuncu yılı Ramazan ayında Tebükten Medineye döndükten sonra, Beni Fezârelerin, ondan fazla kişilik temsilcileri, arık develer üzerinde Medineye geldiler.

¹⁴⁷ İbni Hişam, *Sire*, I, 56.

¹⁴⁸ M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, I, 66; Esad, s. 380.

İçlerinden birisi,¹⁴⁹ “Ya Rasûlallah! Ülkemiz, kuraklık yılına uğradı. Hayvanlarımız kırdı. Kıtık, her tarafımızı sardı. Çoluk çocuklarımız aç kaldı. Bizim için Rabbine dua et!”¹⁵⁰

Peygamberimiz, minbere çıkıp Allah'a, şöyle dua etti:

“Ey Allah'ım! Ülkelerini ve hayvanlarını sula! Rahmetini yay! Ölmüş beldeleri dirilt!”¹⁵¹

Beni Havlan Temsilcileri, 10 kişilik grup halinde H. 10/M. 631 yılında Medine'ye gelip müslüman oldular. Cahiliye döneminde **kıtık**la ilgili yaşadıkları hatırayı, Peygamberimize anlattılar. Cahiliye döneminde, taptıkları Ammu Enes (Umyanis) adlı putları vardı. Kendilerinin bir yıl **kıtık** çektiklerini, o **kıtlıktan** kurtulmak için, bütün kabile üyeleri birleşmişler, varını yoğunu satarak hayli yeküne varan bir sığır sürüsü satın almışlardı. Fakat bunların hepsini, güya bereket versin diye putları için kesmişler, kurtlara kuşlara bırakmışlardı. Halbûki kabile fertleri açlıktan kırılıyordu ve bu sığırların etine, ne kadar muhtaç idiler! Mahsul zamanı da mahsullerinin en verimli kısmını "Ammu Enes (Umyanis) hakkı" diye putlarına ayırırlardı.¹⁵²

Bir keresinde kıtlık olmuştu. Hâşim bu kıtlık esnasında çorbaya ekmekleri parçalayıp bandırarak insanlara yedirdi. Arapça'da ekmeği parçalayıp ufalayana “hâşim” dendiği için o günden sonra Hâşim diye tanındı.¹⁵³

2.2. HZ. MUHAMMEDİN NÜBÜVVETTEN SONRAKİ DÖNEMDE YAŞANAN DOĞAL AFETLER

2.2.1. Ambargo Dönemi ve Etkileri

Kureyşliler, Hamza ile Ömer'in islâmiyet'i benimsemesiyle güç kazanan Resûl-i Ekrem'i etkisiz hale getirmeye karar verdiler. Hâşimoğulları ve Muttaliboğullarını etkisiz hale getirene kadar mevcut akrabalığa ve hukuka riayet etmeyeceklerini söyleyip bu iki zümreyi düşman ilân ettiler. Kendileriyle konuşmamaya ve alışveriş yapmamaya

¹⁴⁹ Harise b. Hısn (Halebi, İnsanü'l-Uyûn, III, 267).

¹⁵⁰ İbn Sa'd, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 297, (çvr. Kollektif), Siyer Yayınları, İstanbul 2013.

¹⁵¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 297; Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye*, V, 88.

¹⁵² İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, I, 324.

¹⁵³ Taberi, *Tarih*, III, 1088-89.

karar verdiler. Boykotun şartlarını bir kâğıda yazıp Kâbe'nin duvarına astılar. Bunun üzerine Ebû Tâlib, yeğenini ve mensuplarını kendi mahallesinde topladı. Müşriklerin safında yer alan Ebû Leheb ve oğulları hariç bütün Hâşimoğulları ve Muttaliboğulları orada yaşamak zorunda kaldılar (616-619). Hz. Hatice ile Ebû Tâlib'in servetleri bu sıkıntılı günlerde tükendi. Ticarî faaliyette bulunmak ve hac mevsimi dışında alışveriş yapmak mümkün değildi. Nihayet aralarında Ebû Tâlib'in kız kardeşinin oğlu Züheyr b. Ümeyye ve Hişâm b. Amr'ın da bulunduğu bazı kimseler Kureyş ileri gelenlerinden Mut'im b. Adî ve Zerr Ta b. Esved ile anlaşıp boykota son verdiler.¹⁵⁴

Sonuç olarak boykot, İslamiyet'in gelişinin yedinci ve onuncu yılları arasında Mekke'de Hâşimoğulları üzerine uygulanan bir sosyal baskı yöntemi idi. Mekke sosyal dokusu içerisinde kabile örfünü kullanarak, farklı düşünen bir kesimi, onları savunan kabilesiyle birlikte cezalandırma uygulamasıydı.

Boykot sebebiyle, müslümanlar, yiyecek sıkıntısı çektiği için gece açlıktan çocukların feryatları diğer mahallelerden duyuluyordu. Bu üç yıllık dönemde açlık ve hastalıktan ölenler oldu.¹⁵⁵

2.2.2. Medine'nin İklimi ve Konumu

Arap yarımadasının batısında Hicaz bölgesinde Kızıldeniz kıyısına yaklaşık 130 km. uzaklıkta, Mekke'nin kuzeyinde olup deniz seviyesinden yüksekliği Harem-i şerifte 619 metredir. Şehrin kurulmuş olduğu geniş düzlüğün kuzeyini Uhud, güneyini Âir dağları, doğusunu Vâkim harresi (volkanik lav akıntısı), batısını Vebere harresi kuşatır. İbn Kesîr'in verdiği bilgiye göre 19 (640) yılında ve Hz. Osman zamanındaki **lav püskürtmeleriyle** 654te (1256) "Hicaz ateşi" olarak tarihe geçen **volkanik faaliyetler**, Medine ve çevresindeki bu **volkanik** etkinliklerin o dönemde henüz tam olarak sona ermediğini gösterir. Medine ve yöresi su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Şehrin içerisinde ve etrafındaki akarsular, tabanında suya elverişli yumuşak tabakalı vadilerin yer aldığı volkanik alanlarda bulunan yer altı kaynakları bu zenginliğin en önemli unsurlarıdır. Yağmur fazla yağdığında bu alanlardan gelen sular zaman zaman sel baskınlarına sebep olmaktaydı. Hz. Osman döneminde Mehzûr vadisinden gelen sel

¹⁵⁴ Ömer Faruk Harman, "Muhammed", DİA, XXVII, 248, İstanbul 1989.

¹⁵⁵ Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak Mekke Yılları*, s. 127, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2009.

baskınlarını önlemek maksadıyla bir set yapılmıştır. 156'da (773) yağmur suları bütün Medine vadilerini doldurarak Mescid-i Nebvî'yi tehdit etmiş, kanallar açılıp suyun dağılması sağlanmıştır. Ovalık bölgede eskiden beri çok sayıda kuyu bulunmaktadır. Ancak kuyuların suyu çoğunlukla acı olduğundan içme suları daha çok güneydeki kuyulardan temin edilmeye çalışılmıştır.

Medine şehrinin Batı tarafı göz alabildiğine geniş bir araziye oluşturmaktadır. Bu ovanın en önemli özelliği Arabistan'da çok nâdir bulunan bir takım su yatakları ve derelere kaynaklık yapmasıdır. Bu su yatakları yağmurların düşmesi ile çağlamaya başlar ve düşük satırlarda küçük göletler oluştururlar. Ovada yer altı sularının fazla derinde olmaması münasebetiyle her yerde bolca kuyu bulunmaktaydı. Bu kuyulardan elde edilen sular yumuşak ve tatlı sulardı. Bol miktarda suyun bulunması ovada tarım yapmaya müsait bir zemin oluşturmaktadır. Kanat Vadisi'nin suları Uhud Dağı'nın arkasında toplanır ve tabii Akûl Gölü'nü oluştururdu. Ovada daha çok hurma yetiştirilir ve bu hurmalar yörede ün sahibiydi. Hurmanın yanında üzüm, nar ve bazı baklagiller de yetiştirilirdi.

Medine'nin kışları serin ve yağmurlu, bazen de oldukça soğuk, yazları ise sıcak fakat nadiren ağırdır. Ancak Medine'nin bu güzel havası, yabancıları etkilemekte ve yörede zaman zaman zaman **humma hastalığının** meydana çıkmasına sebebiyet vermektedir. Muhacirler, Medine'ye hicret ettiklerinde böyle bir hastalığa yakalanmışlardı.¹⁵⁶

Tarih sahnesine çıkışından itibaren Medine'ye yerleşen üç topluluktan (Amâlika, yahudiler ve Evs-Hazrec) bahsedilir. Ancak şehre bunlardan hangisinin daha önce geldiği bilinmemektedir.

Anavatanları Yemen olan Evs ve Hazrec kabileleri **Ârim selinden** sonra muhtemelen V. yüzyılda Yesrib ve civarına yerleştiler. Yahudilere tâbi olarak yaşamaya başlayan bu kabileler siyasal ve ekonomik baskılara, hatta bazan onur kırıcı çirkin davranışlara mâruz kaldılar. Sayıca daha az olan Evsliler, Kurayza ve Nadîroğulları ile Hazrecliler de Benî Kaynukâ' ile ittifak kurdular. Hazrec reislerinden Mâlik b. Aclân, Gassânîler ve müttefik Arap kabilelerinden aldığı destek sayesinde yahudilere üstünlük sağladı ve Medine'de hâkimiyet Evs ve Hazrec'in eline geçti (492).

Yahudilerin Medine'ye gelişini Hz. Mûsâ dönemine kadar götürenler olduğu gibi

¹⁵⁶ Sabri Hizmetli, *İslam Tarihi (İlk Dönem)*, s. 173.

Suriye'nin Yunanlılar veya Filistin'in Romalılar tarafından işgaliyle bağlantılı görenler de vardır. Bir başka görüş de Bâbil Kralı Buhtunnasr'ın Kudüs'ü işgal edip Süleyman Mâbedi'ni yıkmasından sonra (m. ö. 586) buradan çıkarılan yahudilerin Yesrib'e gelip yerleştikleridir.¹⁵⁷

2.2.3. Hicretten Sonra Muhacirlerin, Medine'nin Havasına Alışamamaları

Muhacirler Mekke'den tamamen ilgilerini kesip Medine'de yerleşmişse de, havası onların tabiatına uygun gelmediğinden kısa zamanda birçoğu hastalandı. Meselâ Ebu Bekir ile Bilâl Hâbeşi **sıtmaya** tutuldular. Sıtmanın şiddetli ateşi altında, Mekke'nin suyunu, havasını, bitkilerini özlerler, hasret çekerlerdi. Bu yolda bazı beyitler söylerler ve Mekke'den çıkmalarına sebep olanlara lânet ederlerdi. Bilal Habeşi; Utbe ve Şeybe b. Rebia ile Umeyye b. Halef'e beddua ederdi. Fahr-i Kâinat Efendimiz onların bu halini görünce:

"Ya Rab! ; Sen bize Mekke'yi sevdiğimiz kadar, hatta daha çok Medine'yi sevdin. Ölçeklerimize, kilelerimize bereket ver. Medine şehrini bizim sıhhatimize uygun hale getir. Sıtmasını da Cuhfe deresine naklet" diye Allah'a yalvarırdı. Hak Teâlâ duasını kabul etti.¹⁵⁸

Hz. Aişe der ki:

"Rasûlullah Aleyhisselam Medine'ye geldiğinde ve bizim Medine'ye geldiğimizde, orası vebalı (sıtmalı) bir yer idi. Allah'ın en vebalı (sıtmalı) yeri idi. Oraya ulaşmamızdan sonra Buthan deresinin suyu akmaya başladı."¹⁵⁹

Medine'nin Buhtan vadisinden, acı ve pis bir su akar dururdu. Rasûlullah Aleyhisselamın ashâbı hastalandılar. Yüce Allah, Peygamberini bu hastalıktan beri, uzak kıldı. Ashab, namazlarını ayakta kılamaz, oturarak kılar oldular.¹⁶⁰

Medine vahasının iklimi, Mekke ve çöllük bölgelerden gelen insanlar için elverişli değildi. Gelen yabancılar buranın sakinlerine, **sıtma hastalığına** karşı bağışıklıklarının sırrını sorduklarında, cevap olarak **"şehre girerken eşek gibi on kez anırmak**

¹⁵⁷ Nebi Bozkurt, Mustafa Sabri Küçükbaşcı, "Medine", DİA, XXVIII, 248, İstanbul 1989.

¹⁵⁸ Buhari, *Fezailu'l-Medine* 11; Müslim, *Hacc* 480; Esad, s. 547.

¹⁵⁹ Buhârî, *Sahih*, II, 225.

¹⁶⁰ İbn Hişam, *Sîre*, II, 238; Mâlik, *Muvatta*, II, 890; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 65.

gerektiğini” söylüyorlardı. Medine’ye geldikten kısa bir süre sonra, Resûlullah (s.a.s) hemşehrilerinin sağlık durumlarını soruşturdu. Ateşler içinde yanan Ebû Bekir, Resûlullah (s.a.s)’a cevap verebilmek için, ölüme ayaklarındaki sandaletlerden daha yakın olduğunu ifade eden bir şiir yazmış, Muhammed (s.a.s) de, Ebû Bekir’in kölesi Amir ibn Fuheyre’ye hitaben: **“Ben ölmeden önce ölümü tattım.”** şeklinde doğaçlama bir şiirle karşılık vermişti.¹⁶¹

Hicretin altıncı yılında, Ukl ve Ureyne’den bir grup adam, Rasûlullah (s.a.v.)’in yanına gelip şöyle dediler:

“Ya Rasûlallah! Biz hayvancılıktan anlarız. Tarımdan anlamayız. Medine’nin havası bize ağır geldi.”

Rasûlullah (s.a.v) de, onlara bir deve sürüsü ve çoban vererek Medine dışına gönderdi. Onlar ise bu iyiliğe rağmen yolda çobanı öldürüp, firar ettiler. Müslümanlıktan sonra tekrar küfre döndüler.¹⁶²

Hicretin yedinci yılında, Rasulüllah (s.a.s) ve Ashabı, umre için Mekke’ye girdiklerinde Kureyşliler hemen şehri terkedip Mekke şehrinin dışındaki dağlara çekildiler. Kureyşliler, Rasulüllah (s.a.s) ve Ashabının Mekke’ye girişini seyrederek ve: **"Muhammed ve arkadaşları Medine'nin sıtmasından zayıf düşmüşler"** diye konuşurlardı. Bu haber Hz. Muhammed (s.a.s)’e ulaşınca ashab’ı kiramına hitaben **"Kendinizi düşmana zayıf göstermeyiniz"** dedi ve Kâbe’yi tavaf ederken yedi dolaşımın üçünde **"hervele"** yapmalarını (yani süratle yürümelerini) dördünde de vakar ile hareket etmelerini emretti. Halen bugün Müslümanlar tavafta bu sünnete uymaktadırlar.¹⁶³

2.2.4. Bedir Savaşında ve Sonrasında Yaşanan Doğal Afetler

Bedir savaşında Müslümanların kurdukları karargâhları kumluk olduğu için yürümekte zorluk çekiyorlardı. Abdest ve gusül için su bulmakta sıkıntı yaşıyorlardı. Allah (c.c.) yağmur yağdırdı. Bu yağmur sayesinde Müslümanlar kaplarını doldurdular, abdestlerini aldılar ve hayvanlarının su ihtiyaçlarını giderdiler. Yürümekte zorluk

¹⁶¹ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, II, 326, (Çev. Salih Tuğ), İrfan Yayınevi, İstanbul 1990.

¹⁶² Ebu’l-Fida, *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, IV, 307.

¹⁶³ Esad, s. 754; İbn Kesir, *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, IV, 382.

çekilen kumluk bölge yağmur sayesinde sertleşti. Müşriklerin bulunduğu yer ise çamurluk ve bataklık yer haline geldi. Allah (c.c.), Müslümanlara dinlendirici bir uyuklama da verdi.¹⁶⁴

Yamurun yağdığı akşam Rasûlullah (s.a.s) gece namazı için kalkmış ve şu mübarek dualar ağzından dökülmüştü; **"Ey Allah'ım! Şu bir avuç topluluğu helak edecek olursan, artık yeryüzünde sana ibadet yapacak kimse kalmaz."**¹⁶⁵ Bu konu Kur'an'ı Kerim'de şöyle izah edilmektedir; **"O zaman katından bir güven olsun diye sizi hafif bir uykuya daldırıyordu. Sizi onunla temizlemek, şeytanın pisliğini üzerinizden gidermek, cesaretinizi artırmak ve o sayede ayaklarınızı yere sağlam bastırmak için gökten üzerinize su indiriyordu."**¹⁶⁶

İslam ordusu, ordugâhını Bedir kuyularının başında bulunan kuyunun yanına kurdu. Diğer kuyular da, müşriklerin faydalanmaması için kapatıldı. Müşrikler de, kuyu sularına ulaşamadığı için kısa zamanda **su kıtlığı** başgösterdi.

Bedir savaşı devam ettiği sırada şiddetli bir **rüzgâr** çıktı, göz gözü görmez oldu. Kur'an'ı Kerim'de; **"Ya Muhammed, hatırla o vakti ki Rabbinizden yardım dilediniz. Rabbiniz, ben size birbiri ardınca bin melek ile imdad ederim diyerek duânızı kabul etti."**¹⁶⁷ buyurulmuştur.

Diğer bir ayette de; **"Rabbin meleklere vahyederek dedi ki ben sizinle birlikteyim. Mü'minlere sebat ve metanet veriniz. Ben kâfirlerin kalplerine korku bırakırım. Boyunlarının üzerine vurunuz, parmaklarını kesiniz."**¹⁶⁸ buyurulmuştur.

Bazıları bu âyetlerden yola çıkarak, meleklerin harbe katıldıklarına delil sayıyorlar. Onlara göre melekler silahlarını hasımlarının boyunlarına indirirlerdi. Lâkin vuruşlarından müşriklerin vücudlarında hiç bir dış tesir yapmaz, dış tesiri Müslümanların ellerindeki silahlar yapardı. **"Onları siz öldürmediniz. Lâkin onları Allah öldürdü."**¹⁶⁹ âyetinde buna işaret vardır.

¹⁶⁴ Şeyhülislam Ebussuud Efendi, *Ebu's-Suud Tefsiri*, IV, 9, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2012; İbn Hişâm, *Sire*, II, 278.

¹⁶⁵ Müslim, *Cihâd, ve's-Siyer*, 18; Ebu'l-Fidâ, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, III, 278.

¹⁶⁶ Enfâl Sûresi, 8/11; İbn Kesir, İmaduddin Ebi' fida İsmail ed-Dimeşki, *El-Bidâye ve'n-Nihâye*, , III, 278.

¹⁶⁷ Enfâl Sûresi, 8/ 9.

¹⁶⁸ Enfâl Sûresi, 8/ 12.

¹⁶⁹ Enfâl Sûresi, 8/ 17.

Bazıları ise meleklerin katılışını reddeder ve âyetin son kısmındaki emrin Müslümanlara ait olduğunu beyan ederler.¹⁷⁰

Çarpışma bütün şiddetiyle devam ederken, Hz. Peygamber, yerden bir avuç ince kum alıp müşrik ordusunun üzerine attı ve: “Yüzleri kara olsun! Allahım! kâlpilerine korku sal, ayaklarına titreme ver” diye dua etti.¹⁷¹ “Yüzleri kara olsun!” sözü bir kelâm iken, onlardan her birinin kulağına gitmesi, o bir avuç kum her bir müşrikin gözüne gitti. Hücumu terk edip gözleriyle meşgul olmaya başladılar. Kur’ân-ı Kerim, bu müjdeyi şu âyetle bildirir:

“Onları siz değil, Allah öldürdü. Onu (kumları) attığın zaman da sen atmadın, Allah attı.”¹⁷²

Bedir savaşından sonra Beni Âmir kabilesinden Ebu Bera' önderliğindeki bir heyet Müslüman olduklarını söyleyerek, Hz. Muhammed (s.a.s)'den, kendilerine İslam'ı öğretmeleri için ashabından bazı kişileri ister. Hz. Muhammed (s.a.s) gönülsüzde olsa yetmiş sahabiye gönderir. Sahabiler "Bi'r-i Meûne" denilen yerde, aynı kâbileden Âmir b. Tufeyl tarafından saldırıya uğrar. Sahabiler şehid oluncaya kadar savaşır.

Hz. Muhammed (s.a.s), bu faciayı öğrenince pek mahzun oldu. Teessüründen âdeta **humma**ya tutuldu. Bir ay her sabah son derece teessürle kalkar, özellikle Âmir'e beddua ettiği gibi duasına Usayye, Ri'l, Zekvan kabilelerini de katardı. Çok geçmeden Âmir'in kulağının dibinde bir yumru çıktı ve öldü. Bu kabilelere **veba, humma, kıtlık ve kuraklık** düştü.¹⁷³

Uhud savaşından sonra Ebu Süfyan; **"Gelecek sene Bedir'de buluşalım"** demiş, Hz. Muhammed (s.a.s)'in emriyle Hz. Ömer de; **"İnşaallah"** diye cevap vermişti,

Sözleşilen vakit geldiğinde Ebu Süfyan Mekke halkını harbe teşvik etmişse de o sene Mekke taraflarında **kuraklık ve kıtlık** olduğundan aslında Mekke'den çıkmak istemezdi. Korkak olmamak için kendilerinin vazgeçtiğini göstermemek için Müslümanlara adam göndererek onların vazgeçmesini sağlamak istedi. Hz. Muhammed (s.a.s), Ebu Süfyan'ın oyununa gelmedi. Bin beşyüz askerle Bedir'e ulaştı. Orada Ebu

¹⁷⁰ Es'ad, s. 597.

¹⁷¹ İbn Hişam, Sire, II, 280; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 269.

¹⁷² Enfâl Sûresi, 8/ 17.

¹⁷³ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 53; Önkâl, Ahmed, “Âmir b. Tufeyl“, DİA, III, 68.

Süfyan'ı bekleyerek sekiz gün geçirdi. Ebu Süfyan'da iki bin kişilik ordu ile "Usfan" denilen yere gelmişse de, geri dönmek ona daha uygun geldi ve şöyle dedi:

“Ey Kureyş topluluğu! Muhammed’le savaşmak ancak bolluk bir senede uygun olur. O senede hayvanlarınızı otlatır, sütlerinizi içersiniz. Ama bu seneniz, gördüğünüz gibi kurak bir senedir. Ben dönüyorum. Sizde dönün.”¹⁷⁴ Ebu Süfyan, kıtlıktan ve hayvanların gücü kuvveti kalmadığından bahsederek geri döndü.¹⁷⁵

Hicretin beşinci yılında Medine’de deprem olmuştur. Uhud dağı sarsılmıştır. Resûlullah’ın, Medine’de meydana gelen bu yer sarsıntısı üzerine:

“Rabbiniz, sizi hoşnut olacağı duruma döndürmek istiyor; siz de O’nun rızasını isteyiniz” buyurmuştur.¹⁷⁶

2.2.5. Hendek (Ahzab) Savaşındaki Doğal Afetler

Hendek savaşı, Hicret'in 5. yılında Şevval ayında meydana geldi.¹⁷⁷ Medine'den sürülen Nadir oğullarının kıskırtmasıyla,¹⁷⁸ Mekke'li müşrikler ve çevre kabilelerden oluşan büyük bir ordu kuruldu. Hz. Muhammed (s.a.s), bu durumu haber alınca, Selman-ı Farisi'nin teklifi ile¹⁷⁹ Medine'nin etrafına hendek kazılmasına ve şehrin bu şekilde müdaafa edilmesine karar verdi.

Müslümanlar, Medine'nin geçişe uygun yerlerindeki hendek kazmaya başladılar. O sırada şiddetli bir kuzey **rüzgârı** esmekteydi. Kazı işiyle uğraşanların elleri, ayakları donacak hale geldi. **Kıtlık ve kuraklığın** da etkili olduğundan ashab iki üç gün aç kaldıkları halde neş'e ve gayretleri sarsılmamıştı. Hatta Hz. Muhammed (s.a.s) açlık işe engel olmasın diyerek böğrüne taş bağlamıştı. Bu şartlarda hendek kazıldı.

Müşriklerin ittifak ordusu, Medine'ye yaklaşınca hendeği görüp şaşırdılar çünkü onların alışkın olmadıkları bir savunma ile karşı karşıya idiler. Müşrikler hendeğin zayıf tarafından geçmeye çalıştılar. Müslümanlar karşılık vererek Müşrikleri geri püskürtmüşlerdir.

¹⁷⁴ Ebu'l-Fida, *el-Bidaye ve 'n-Nihaye*, IV, 153.

¹⁷⁵ Es'ad, s. 658-659.

¹⁷⁶ Abdürrezzak, *el-Musannef*, II, 472; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, I, 39; M. Asım Köksal, *İslam Tarihi*, XII, 195.

¹⁷⁷ İbnü'l-Esir, *El Kâmil Fi't-Tarih Tercümesi*, II, 167, (çev: M. Besir Eryarsoy) Bahar Yay. İstanbul 1989.

¹⁷⁸ Taberi, *Târih*, III, 199.

¹⁷⁹ İbn Esir, *Kâmil*, II, 167.

Medine'de bulunan Kurayza oğulları Yahudileri ile Müslümanların Medine'yi savunma konusunda anlaşmaları vardı. Hendek savaşında Müşrikler Kurayza oğulları Yahudilerini kendi tarafına çekerek Müslümanların iki düşman ordu arasında kalmasına sebep olmuşlardır.¹⁸⁰

Şimdiye kadar vaki olan savaşların hiç birinde bu derece düşman geldiği, Müslümanların korkuya düştüğü, **kıtlık ve soğuk** görülmemiştir.

Araplar, böyle bir şehri uzun zaman kuşatmaya alışkın değillerdi. Onların işi düşmanla birden çarpışarak galip veya mağlup olarak sona erdirmek ve gitmekti. Böyle bir hendeğin etrafında haftalarca dolaşmaktan usandılar. Özellikle **kış mevsimi** olduğundan üşüyüp titremekte, hayvanları yiyecek ot bulamadığından kırılmaktaydı.

Kureyza oğulları ve ittifak ordularının beraberce saldırmaları, Müslümanlara göz açtırmıyordu. **Açlık, susuzluk ve soğuk** etkisiyle Hz. Muhammed (s. a. s)'ın yanında üçyüz sahabe kalmıştı.¹⁸¹

Hz. Muhammed (s.a.s), ittifak ordularının içine, savaş hilesi ile ayrılık düşürdü.¹⁸²

Cebrail (a.s.), Müşrik ordusunu perişan edecek bir rüzgârın çıkacağını Hz. Muhammed (s.a.s)'a haber verdi. **Kasırğa** cumartesi günü gece **soğuk ve dondurucu** yüzü ile esmeye başladı. Toz ve toprak müşrikleri savaşamaz hale getirip gözlerini açtırmıyordu. Müşrik orduları geri çekilmek zorunda kalmıştı, **kasırğa** çadırlarını söküyor, kimse kimsenin yanına yaklaşamıyordu. Müşriklerin kalplerini büyük bir korku salmış, yaktıkları ateşler sönüyor, at ve develeri birbirine giriyordu.¹⁸³ Savaşın en zor anlarında Hz. Muhammed (s.a.s)'in mübarek dilinden şu sözler dökülüyordu; **"Allah'ım, Ey Kur'an-ı indiren ve hesabı çabuk gören Rabbim; Şu Arap kabilelerini dağıt, iradelerini boz"**¹⁸⁴ diyordu.

Hz. Muhammed (s.a.s)'in bu yakarışına Kur'an'da Allah (c.c.); **"Ey iman edenler! Allah'ın size şu lütfunu hatırlayın: Üzerinize düşman ordusu gelmişti de onların üzerine şiddetli bir fırtına ve göremediğiniz bir ordu göndermiştik. Allah bütün**

¹⁸⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 67.

¹⁸¹ *İbn Hişam, es-Sîre*, III, 234.

¹⁸² Ebu'l-Fida, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, IV, 195.

¹⁸³ İbn Esir, *Kâmil*, II, 170; İbn Sad, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, II, 68- 69; Tâberi, *Tarih*, III, 167.

¹⁸⁴ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhari, *Sahih -i Buhari Muhtasarı Tecrid - i Sarih Tercemesi*, VIII, 395, D.İ.B. Yayınları, Ankara 1981.

yaptıklarınızı görmekte idi"¹⁸⁵ diye cevap geliyordu.

Olup bitenden morali bozulan düşman, yiyecekleri de tükendiği ve haram aylar geldiği için çekilme kararı aldı, hiç bir şey elde edemedi çekilip gittiler. Hz. Muhammed (s.a.s), kâfirlerin artık Müslümanlara karşı savaş açamayacaklarını; **"Artık bundan böyle müşriklerin üzerine yürüyeceğiz. Fakat müşrikler gelip bizimle çarpışamayacaklar"**¹⁸⁶ buyurdu.

Hendek savaşından sonra, Hicretin altıncı yılının Ramazan'ı Şerifinde istiska namazı kılındı. Şöyle ki o sırada **kuraklık ve kıtlık** pek şiddetli olup halk sıkıntıya düştü. Ağaçlar kurudu, hayvanlar helâk oldu. Yağmur duâsına çıkmasını Hz. Muhammed (s.a.s.)'den rica ettiler. Hz. Muhammed (s.a.s.), duâ için bir gün tayin ederek **"Fakirlere sadaka dağıtınız"** diye emretti.¹⁸⁷ Tayin edilen günde üzerine eski elbiseler giyerek musallaya (şehir dışında namazgâha) çıktılar. **Kuraklık ve kıtlığın** bolluğa çevrilmesini niyâz etti. Cemaat henüz dağılmadan bulutlar toplanıp yağmur yağmaya başladı. Yedi gün yedi gece kesilmedi. Sekizinci Cuma günü halk Peygamberin huzuruna gelip **"Ya Rasûlallah ortalık suya garkoldu. Evler yıkıldı, yollar tutuldu, yağmurun kesilmesi için duâ ediniz"** diye rica ettiler.¹⁸⁸

Muhammed (s.a.s), insanoğlunun sabırsızlığına hayret ederek o derece güldü ki mübarek dişleri göründü. Sonra elini kaldırıp duâ etti. Derhal Medine üzerinden yağmur kesildi, yağmur, etrafa yağmaya devam etti.

Hicretin altıncı yılının Zilka'de ayında Medine'ye gelen Ukl ve Ureyne kabilelerinden sekiz kişi Medine'ye gelip İslam Dinini kabul ettiler. Medine'nin havasına alışamadıklarından hasta oldular. Muhammed (s.a.s.), kendi develerinin sütü ve bevli ile tedavi olmaları için onları Kuba'ya bağlı olan Zu'l-Ceder nahiyesine gönderdi. Orada birkaç gün tedaviden sonra afiyet buldular. Fakat bu iyiliğe karşılık dinden döndüler. Muhammed (s.a.s.)'in orada otlamakta olan onbeş devesini alıp, çobanı da şehid ederek oradan kaçtılar. Yanlış fazla uzaklaşmadan yakalanıp kısas yoluyla öldürüldüler.¹⁸⁹

¹⁸⁵ Ahzab sûresi, 33/ 9.

¹⁸⁶ İbn Hişâm, es-Sîre, III,226; Ebu'l-Fida, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, IV, 115.

¹⁸⁷ Esad, s. 702.

¹⁸⁸ Esad, s. 703

¹⁸⁹ Esad, ss. 702-709.

2.2.6. Hayber Kalesinin Fethini Zorlaştıran Doğal Afetler

Hayber yahudileri, Müslümanlara ve peygamberimize karşı kendilerini üstün görüyorlardı. Bu üstün görmelerinin sebeplerinden biri de; Hayber arazisinin bereketli, verimli ve mamur yer olması sebebiyledir.¹⁹⁰

Medine de, kuraklık olduğu dönemlerde dahi, Hayber bölgesi kuraklıktan etkilenmez. Arazilerden elde edilen mahsuller, kurak bölgelere satılır. Böylece kuraklığın etkisi azaltılmış olurdu.¹⁹¹

Hicretin yedinci yılında Hayber kalesi fethedilmiştir. Hayber kâlesinin fethi, uzun ve zorlu bir muhasaranın sonunda gerçekleşmiştir. Muhasara uzun sürdüğü için Müslümanlar çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır.

Bu muhasarada Müslüman gaziler **kıtlık** sebebiyle üç gün kadar aç kalmış ve Eslem kabilesinde açlıktan hareket etme gücü kalmamıştı. Yirmi kadar eşeğin otlamak üzere Sa'b hisarından çıktığını görünce onları tutup kestiler. Etini pişirmeye başladılar. Muhammed (s. a. s), böyle **kıtlık** içinde o kadar yemeğin pişirildiğini görünce hayret etti. Durumu anladıktan sonra ehli eşek etinin, yırtıcı kuşların haram olduğunu beyan etmiştir.¹⁹²

Sahabilerden bazıları henüz olgunlaşmamış yeşil hurmalardan yediler. Hava da sıcak olduğundan **sıtmaya** tutuldular. Vücutları ateşten titremeye başladı. Hallerini Rasûlullah'a arz edip şikâyetle bulundular. Muhammed (s.a.s.)'in emri üzerine soğuk suyla gusledip şifa buldular.¹⁹³

Hayber savaşında, Rasûlullah (s.a.v.)'de ok atmıştır. Onların attığı oklardan biri Rasûlullah (s.a.v.)'in mübârek parmağına isabet etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) bir avuç çakıl taşı alarak kalelerine savurdu. Bu sebeple kaleleri **sarsıldı**. Yere battı.¹⁹⁴

2.2.6.1. Peygamberimiz Aleyhisselamın Zehirlenmesi ve Humma Hastalığı

Peygamberimiz Aleyhisselamın, Hayberi fethettikten sonra, dinlendiği sırada,

¹⁹⁰ Ebu'l-Fida, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, IV, 336.

¹⁹¹ İbn Hişam, *Sire*, III, 361.

¹⁹² Esad, s. 743.

¹⁹³ Ebu'l-Fida, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, IV, 331.

¹⁹⁴ Ebu'l-Fida, *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, IV, 337.

Yahudilerden Sellam b. Mişkem'in karısı Zeynep, Peygamberimizi zehirlemek istedi. Yahudilerle işbirliği yaparak, bir davarı kızartıp üzerine zehir döktüler.

Peygamberimizin Akşam namazını kılıp konağına döndükten sonra Zeynep zehirli koyunu Peygamberimize ikram etti.

Bişr b. Bera' b. Ma'rur da, orada bulunan sahabilerin arasında idi. Peygamberimiz, davarın kolunun etinden bir parça aldı ve hemen ağzından geri çıkardı. Bişr b. Bera' b. Ma'rur bir parça et yutmuştu. Peygamberimiz sahabilerine:

"Ellerinizi kebaptan çekiniz! Şu kürek eti, zehirlenmiş olduğunu bana haber verdi!" buyurdu.¹⁹⁵

Bişr b. Bera'nın annesi der ki: **"Resulullah'ın vefatıyla sonuçlanan hastalığa tutulduğu zaman yanına varmışım. Kendisi, humma nöbeti geçiriyordu. Alınlarına ellerimle dokundum ve:**

"Ya Rasûlallah! Seni hiç kimsenin tutulmadığı hummaya tutulmuş gördüm! ?" dedim. Rasûlullah (s.a.s.):

"Halk benim hastalığıma ne diyor?" diye sordu.

Halk:

"Rasûlullahtaki hastalık zâtülcenptir diyorlar" dedim. "Ya Rasûlallah! Sen bu hastalığın neden ileri geldiğini sanıyorsun? Ben, oğlumun ölümünün, ancak Hayber'de yemiş olduğu zehirli davar kebabından ileri geldiğini sanıyorum!" dedim.

Rasûlullah (s.a.s.):

"Ey Ümmü Bişr! Ben de bu hastalığımın ancak ondan ileri geldiğini sanıyorum!"¹⁹⁶ Hayber'de onunla birlikte tatmış olduğum zehirli etin acısından, şu anda kalp damarımın koptuğunu duymaktayım.¹⁹⁷ Zaman zaman onun ağrısını ve sızısını duyuyorum!" buyurdu.¹⁹⁸

Hz. Âişe de; Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatıyla sonuçlanan hastalığı

¹⁹⁵ Esad, ss. 744-746; Taberi, *Tarih*, III, 95.

¹⁹⁶ Ebu Dâvud, Sünen, IV, 175.

¹⁹⁷ İbn Hişam, *Sîre*, IV, 353.

¹⁹⁸ İbn. Hişam, *Sire*, III, 353; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 314.

sırasında, Peygamberimiz Aleyhisselamın:

"Ey Âişe! Hayber'de tatmış olduğum zehirli etin sancısını zaman zaman duyuyorum! Şu anda, kalbimin damarının koptuğunu duymaktayım!" buyurduğunu bildirir.¹⁹⁹

Enes b. Malik de:

"Peygamberimiz Aleyhisselamın küçük dili üzerinde bu zehrin izini görür dururdum!" demiştir.²⁰⁰

Bışr b. Bera' b. Ma'rur, zehirlendikten bir yıl sonra vefat etti. Peygamberimiz ise zehirlenme olayından üç yıl sonra vefat etmiştir.²⁰¹

2.2.7. Doğal Afetlerin Gölgesinde Yapılan Tebük Seferi

Tebük seferine hicretin dokuzuncu yılında, Recep ayında, perşembe günü çıkmıştır.²⁰² Tebük seferine: Usret (Güçlük) Gazvesi, Ordusuna da; Ceyşül'usre denir. Gerçekten de, Kur'an-ı Kerim'de Tebük Seferi, (Güçlük Zamanı) olarak vasıflandırılmış, Müslümanlar bu seferde son derece su, binit ve yiyecek sıkıntısı çekmişlerdir.²⁰³

Hristiyan Araplar, Herakli'üs'e "Şu Peygamberlik davasıyla ortaya çıkmış bulunan Adam öldü! Müslümanlar da **kıtlık ve yokluk** yıllarına tutuldular. Kendilerinin servetleri yok oldu. Eğer onları dinine katmak istiyorsan şimdi tam sırasıdır!" diye yazı yazdılar. Bunun üzerine, Herakliüs silahlandığı kırk bin kişilik kuvveti **Kubadın** kumandası altında yola çıkardı.

Peygamberimiz bu durumu haber aldı. Nabatiler, cahiliyyet çağında da, Müslüman olduktan sonra da Medine'ye Şam'dan ince ak un zeytinyağı getirir dururlardı. Kendileri Irakta Hz. İbrahim (a.s)'ın aralarında doğup büyüdüğü Küsa halkından idiler.²⁰⁴

Nabatiler, Medine'ye çok gelip gittikleri için, Müslümanlara hemen hergün Şam'dan yeni yeni haberler gelirdi. Nabatilerden gelen bir cemaat, Rumların Müslümanlarla çarpışmak üzere Şam'da askeri pek çok yığınak yaptıklarını, Herakliüs'ün, adamlarının

¹⁹⁹ Buhari, *Sahih*, V, 137.

²⁰⁰ Müslim, *Sahih*, IV, 1721.

²⁰¹ Taberi, *Tarih*, III, 95.

²⁰² İbn. Sad, *Tabakat*, II, 1627; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 387.

²⁰³ Köksal, *İslam Tarihi*, XVI, 153.

²⁰⁴ Zürkani, *Mevahib Şerhi*, III, 64.

yıllık ihtiyaçlarını sağladığını, Lahm, Cüzam, Gassan ve Amile gibi kendisine bağlı bir takım kabileleri yanına çektiğini, ordu öncülerinin Belka'ya gelip dayandığını, ordugâhlarını orada kurduklarını, Heraklüs'ün ise Hıms'da kaldığını söylediler.

Hız. Ömer der ki: "o sıralarda Gassan hükümdarlarından birisinin de üzerimize yürümek istediğini ve bizimle savaşmak için atlarını nallamakta olduklarını haber almıştık. Yüreklerimiz, onların endişesiyle dolu bulunuyordu. Bununla beraber Müslümanlar nazarında Rumlardan daha korkunç düşman yoktu. Çünkü onların sayılarının, askeri hazırlıklarının ve savaş atlarının çokluğunu, gelip giden tüccarlardan öğrenmiş bulunuyorlardı."²⁰⁵

Bunun üzerine, Peygamberimiz, Rumlarla savaşmak üzere hazırlanmalarını Ashabına emretti. Peygamberimiz; her hangi bir gazaya çıkanda maksadını açıklamaz, ondan başka bir yere gitmek istediğini sandıracak, iki biçimde anlaşılacak bir dil kullanarak bahsederdi.

Tebük Seferinde böyle yapmadı. Halkın ona göre hazırlanmaları için, gidilecek yerin uzaklığını, zamanın **kıtlık ve yokluk** zamanı olduğunu, düşmanın çokluğunu açıkça bildirdi. Rumlar üzerine yürümek istediğini haber verip hazırlanmalarını emretti. Çevre kabilelere de hazırlanmaları için haber gönderdi.²⁰⁶

2.2.7.1. Tebük Seferi Öncesi Müslümanların Genel Durumu

Peygamberimiz, savaş için emrettiği zaman, **sıcaklığın** en şiddetli zamanı idi. O sene Hicaz ve Necid'de²⁰⁷ şiddetli **sıcaklığın** etkisiyle kurak bir dönem geçiriyorlardı. Müslümanlar **sıcaklığın** etkisinden, ağaçların gölgesinden çıkmak istemiyorlardı. Bir de üstüne **kıtlık ve kuraklığın** etkisi de eklenice dayanılmaz bir hal alıyordu. O dönem meyvelerin mahsül dönemi idi. Hurma mahsülünün iyice yetiştiği; halkın, meyvelerinin ve meyve ağaçlarının gölgesinde oturmaktan hoşlandıkları; böyle rahat ve sukunetli hali bırakıp **açlık ve susuzluk** çekecekleri uzun bir sefere pek de çıkmak istemeyecekleri bir sıra idi.

Bunun için, Peygamberimizin seferberlik davetine karşı ağır davranıldı. Yüce

²⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 33; Müslim, Sahih, II, 1112.

²⁰⁶ İbn'i Hişam, Sire, IV, 159; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 457.

²⁰⁷ Şah Münüddin Ahmed Nedvi Said Sahib Ansari, *Asrı Saadet (Peygamberimizin Ashabı)*, I, 159, (Çvr. Ali Genceli), Şamil Yayınevi, İstanbul 1985.

Allah'da, Mü'minleri şöyle kınadı ve uyardı:

"Ey iman edenler! Size ne oldu ki: (Allah yolunda fırlayıp gazaya çıkınız) denildiği zaman yere yapışıp ağırlaştınız? ! Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatına mı razı oldunuz? !

Fakat bu dünya hayatının faydası, Ahiretin yanında pek azdır. Eğer, emrolunduğunuz bu cihada fırlayıp çıkmazsanız, Allah, sizi elem verici bir azaba uğratar ve yerinize de başka bir kavim getirir! Siz, O'na hiç bir zarar veremezsiniz. Allah her şeye kadirdir.

Eğer, siz O'na (Rasûlullah'a) yardım etmezseniz, etmeyiniz. Kâfirler, O'nu Mekken'den çıkardıkları zaman, bizzat Allah, O'na yardım etmişti. Yine de eder. Hani o zaman, Rasûlullah, ancak iki kişinin ikincisi idi. Allah'tan başka yardımcısı yoktu. O zaman, onlar, Sevr dağı'nın tepesindeki mağarada idiler. Peygamber, arkadaşına (Tasalanma! Allah, hiç şüphesiz, bizimledir!) diyordu.

Allah, O'nun üzerine sekinetini indirmiş, O'nu, görmediğiniz ordularla desteklemiş, kâfirlerin kelimesini alçaltmıştı. Allah'ın kelimesi ise, O, çok yücedir. Allah, kudretiyle herşeye üstün gelen Aziz, hikmetiyle her yaptığını yerli yerince yapan Hâkimdir.

Sizler, gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak seferber olunuz! Mallarınızla, canlarınızla Allah yolunda cihad ediniz! Eğer, bilerseniz, bu sizin için çok hayırlıdır"²⁰⁸

Allah'ın şiddetli uyarısından sonra İslama gönülden bağlanmış olan sahabiler ellerinden geldiğince yardım ettiler. Münafıklar ise yardım eden sahabileri alaya alarak Tebük Seferini sabota etmeye çalışmışlardır. Sahabilerden Hz. Ebu Bekir, bütün malını Tebük Seferi için bağışlamıştır. Bazısı ise ticaretten dönen kervanını bağışlamıştır. Fakir olan Sahabiler ise yardım edemedikleri ve Seferden geri kalacakları endişesi ile üzüntüye kapılmışlardır.²⁰⁹

²⁰⁸ Tevbe sûresi, 9/ 38-41.

²⁰⁹ Taberi, *Tarih*, III, 142.

2.2.7.2. Doğal Afetleri Bahane Eden Münafıkların Sefere Katılmamaları

Münafıklardan bir cemaat, birbirlerine "**Şu sıcakta, sakın Sefere çıkmayınız!**" dediler. Hiç bir özürleri olmadığı halde, Tebük seferine katılmamak için Peygamberimizden izin istediler.

Peygamberimiz seksenden fazla münafiğa izin verdi. Bu izin alan münafıklar, **sıcaklığın şiddetli olması**, uzun sefer olması, **kıtlık** nedeniyle mallarını vermek istememeleri ve hasad dönemi olması nedeniyle seferden geri kaldılar. Münafıklar, Müslümanları seferden alı koymak için ellerinden geleni yaptılar. Hem seferden alıkoymak ve hem de Müslümanlar arasında nifak uyandırmak için, havaların **sıcak** olmasını ve **kuraklığı** bahâne olarak kullandılar.

Münafıklardan bazıları ise ganimetlerden pay almak ve ordu içinde fitne uyandırmak için sefere dâhil oldular. Gerçekten de, gittikleri yerde münafıklıklarını yapmaktan da geri durmadılar.²¹⁰

2.2.7.3. Peygamberimizin Tebük seferi Yolculuğu

Münafıkların bütün engellemelerine rağmen, **kıtlığa** ve binek yokluğuna rağmen otuz bin kişilik muhteşem bir ordu hazırlanmıştı.²¹¹ Peygamberimiz, Tebük Seferinin zorluğunu bildiği için, her türlü tedbir için elinden geleni yapmıştır. Gazaya perşembe günü çıkmıştır. Bu Peygamberimizin son seferidir.

Tebük ordusunda, bir deveye ikişer, üçer kişi binmiş olanlar vardı. Peygamberimiz, yolda ağaçlı ve sulak yerlerde mola vermeye gayret gösteriyordu. Sıcaklığın şiddetini azaltmak ve susuzluğu gidermek içindi.²¹²

2.2.7.4. Peygamberimizin, Salih Peygamberin Ümmetinin Afetlerle Nasıl Helak Olduklarını Anlatarak, Müslümanları Uyarması

Peygamberimizin, Tebük Seferi için yolculuğunda, yoldaki mola yerlerinden biri de, Hicr'dir. Orada Hicr Mescidi vardır.

²¹⁰ Taberi, *Tarih*, III, 142-143.

²¹¹ Taberi, *Tarih*, III, 144.

²¹² İbn-i Sa'd, *Tabakat*, II, 167.

Hicr; Semud Kavminin, Vadilkura'da, Medine ile Şam arasında bulunan yutdlarının ismidir.²¹³

Yüce Allah'ın buyurduğu gibi, Semüd kavminin dağlardan yontulmuş oldukları evler buradadır.²¹⁴

Peygamberimiz, Hicr'a uğrayınca, yüzünü elbise ile kapattı. Yanındaki Sahabilerine **“Burası kaçılacak vadidir!”** buyurdu. Devesini hızlandırdı. Konakları, vadiyi geçti. Sahabiler de, oradan çıkıncaya kadar üzengilerini teptiler.

Peygamberimiz **"Şu kendilerine, kendileri zulmetmiş, azaba uğratılmış olanların evlerine, onların uğradıkları azabın benzerine sizler de uğrayabileceğinizden korkarak ağlayıcı olmadıkça, girmeyiniz. Eğer, ağlayıcı olamazsanız, onların uğradıkları azabın benzerine sizler de uğramamanız için, yanlarına girmeyiniz. Onların uğradıkları azabın benzerine sizin de uğramanızdan korkarım!"** buyurdu.²¹⁵

Mücahidler, Peygamberimizle birlikte, Semüd Kavminin toprağı olan Hicr Üzerinde, Semud konaklarının yanında konakladı. Mücahidler, Hicr kuyusundan, kuyularından su aldılar. Onunla hamurlarını yoğurdular.

Peygamberimiz, aldıkları suları dökmelerini ve yoğurdıkları hamurlarını da develere yem yapmalarını emretti.

"O kuyunun suyundan içmeyiniz. Ondan, namaz için abdest te almayınız. Onunla yoğurduğunuz hamuru da, develere yem yapınız! Ondan hiç bir şey yemeyiniz!" buyurdu.²¹⁶

Abdullah b. Ömer'in bildirdiğine göre: Peygamberimiz, mücahidleri, Hz. Salih Aleyhisselamın dişi devesinin su içtiği kuyunun üzerine götürüp konaklattı. Sularını, bu kuyudan almalarını emretti.

Sehl b. Sa'd der ki **"Salih Peygamber Aleyhisselamın kuyusuna çevirilince, su kablarımızı doldurduk ve onunla yıkandık. Suyu kandık. O gün, akşamlamadıkça,**

²¹³ İbn Hişam, *Sire*, IV, 174.

²¹⁴ Şuarâ sûresi, 26/ 149.

²¹⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 9.

²¹⁶ Taberi, *Tarih*, III, 144; Buhari, *Enbiya* 17; Müslim, *Zühd* 40, (2981).

konak yerimize dönmedik."²¹⁷

Ebü Kebşetü'l-Enmari der ki "Mücahidler, Hıcr halkının yanlarına varmaya koşuştular.

Rasûlullah Aleyhisselam, bunu haber alınca, onlara **"Essalatü Camiatün!"** diyerek seslendi.

Ben, hemen Rasûlullah Aleyhisselamın yanına vardım. Kendisi, devesini tutuyor ve **"Allah'ın, gazap etmiş olduğu bir kavmin yanına mı giriyorsunuz? !"** buyuruyordu.

O sırada, birisi: **"Ya Rasûlullah! Onlardan hoşlandık"** diye seslendi. Bunun üzerine, Rasûlullah Aleyhisselam **"Ben, size, onlardan daha hoş olanını bildireyim mi? : Kendinizden olan zattır ki O, size, hem sizden önce olan bitenleri, hem sizden sonra olacak, bitecekleri haber veriyordur! Doğru olunuz doğru!"** buyurdu.²¹⁸

Peygamberimiz Hıcr'a uğradığı Sırada **"Sakın, Siz, Peygamberinizden mucizeler istemeyiniz! Salih Peygamberin kavmi, ondan, mucize istemişlerdi de, şu taraftan Dişi Deve, onlara gelivermişti. Onlar devenin, kendilerine geldiği gün, sütünü sağıp içmeye başladılar. Dişi deve, bir gün onların suyundan içer, bir gün de onlar, devenin sütünü içerlerdi. Onlar, Rabb'lar'ının emrine karşı kibr ve gurura düştüler, azgınlık ettiler. Deveyi boğazladılar. Bunun üzerine, üç gün sonra, azaba uğrayacakları, kendilerine bildirildi. Allah'ın va'di yalan çıkarılamazdır. Derken, o azgınları, korkunç bir haykırış aliverdi de, gök kubbenin altındaki yeryüzünde onlardan hiç birini sağ bırakmadı, hepsini helak etti. Ancak, o sırada Harem'de bulunan (Vakidi'ye göre: Allah'ın bu azabından kendisini, Harem'in korumuş olduğu) tek bir dam, sağ kalmıştı!"** buyurdu.²¹⁹

2.2.7.5. Peygamberimizin Hıcr'da Kasırğa Kopacağını Haber Vermesi

Ebü Hümejdüs'Saidi der ki **"Tebük'e geldiğimiz (Vakidi'ye göre Hıcr'da akşamladığımız) sırada idi ki; Rasûlullah Aleyhisselam (Bu gece, üzerinizde şiddetli bir kasırğa kopacaktır! . Sizlerden hiç biriniz, yanında arkadaşı**

²¹⁷ Taberi, *Tarih*, III, 145.

²¹⁸ Buhari, *Enbiya* 7, *Mesacid* 53, *Meğâzi* 80; Müslim, *Zühd* 38-40, (2980)

²¹⁹ Vâkidî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer, *Kitâbü'l-Meğâzî*, (Thk. Adnan Demircan), III, 1005, İlk Harf Yayınevi, İstanbul 1984; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 296.

bulunmadıkça, ayağa kalkmasın! Yanında devesi bulunan da, devesinin dizini bağlasın!" buyurdu.²²⁰

Kalkıp develerimizin dizlerini bağladık. Gecenin ilk sıralarında idi ki: şiddetli bir **kasırğa** esmeğe ve ortalığı altüst etmeye başladı. Mücahidler, Rasûlullahın emrine göre hareket ettiler.

Hiç bir kimse, yanında arkadaşı bulunmadıkça, olduğu yerden kalkmadı. Ancak, Beni Saidelerden iki kişi emre uymadı. İki kişiden birisi bir haceti için, diğeri de devesini aramaya gitmişti. Haceti için giden, gittiği yerde boğmacaya tutuldu. Devesini aramaya gideni ise, **kasırğa** sürükleyip Tayy'ların iki dağına attı. Bunların başına gelenler, Rasûlullah Aleyhisselama haber verildi.

Rasûlullah Aleyhisselam **"Ben sizi, yanında bir arkadaşı olmadıkça, bir yere gitmekten ben sizi men etmedim mi ?"** buyurduktan sonra, yolda boğmacaya tutulan adam için dua edince, adam iyileşti. Tayy dağlarına kadar sürüklenip giden o birisini ise, Rasûlullah Medine'ye döndüğü zaman, Tayy kabilesi Resûlüllaha gönderdiler.²²¹

2.2.7.6. Tebük Yolunda Yapılan Yağmur Duası ve Münafıkların Boş Durmaması

Mücahidler, Hıcr'da sabahladıkları zaman, yanlarındaki su kablarında bir damla bile su kalmamıştı. Susuzluktan Peygamberimize şikayetlendiler.²²²

Hız. Ömer der ki **"Konak yerlerinden bir yere konduk ve orada, dayanılmaz susuzluğa uğradık. Susuzluktan, boyunlarımız, kopacak sandık. Adam, çıkıp su aramaya gidiyor, su araya araya boynunun koptuğunu sanacak dereceye gelmedikçe, geri dönmüyordu.**

Hatta adam, devesini boğazlıyor, devenin işkenbesindeki tersini sıkıp suyunu bile içiyordu!"²²³

Müslümanlar arasında bulunan münafıklardan bazıları **"Eğer Muhammed, gerçekten bir Peygamber olsaydı, Musa Peygamberin, kavmine, Allah'tan yağmur dileyip yağmur yağdırdığı gibi, O'da, Allah'tan yağmur diler, yağmur yağdırırdı!**

²²⁰ Vakidi, *Megazi*, III,1006; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 424.

²²¹ Taberi, *Tarih*, III, 144; İbn Hişâm, *Sire*, II, 250.

²²² İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, II, 275.

²²³ Taberi, *Tefsir*, XI, 55; Ebül-fida, *Sire*, IV, 16.

?" dediler.

Peygamberimiz, onların böyle söylediklerini işitince **"Demek, onlar, böyle söylediler ha! ?**

Rabbinizin, sizi, yağmurla sulayacağını umarım!" buyurdu.²²⁴

Hiz. Ömer der ki **"O sırada, Ebu Bekir "Ya Rasûlallah! Hiç şüphesiz, Allah, Senin duanı hayırla karşılar. Bizim için dua buyur!" diye sordu**

Ebu Bekir **"Evet!"** dedi.

Bunun Üzerine, Rasûlullah, ellerini kaldırdı. Daha ellerini indirmemişti ki, gök eğilmeye ve kararmaya başlamıştı. Yüce Allah, hemen bir bulut göndermiş, yağmur yağmaya başlamıştı.²²⁵

Abdullah b. Ebi Hadred **"Resûlullah Aleyhisselâmın, kibleye dönüp dua ettiğini gördüm. Vallahi, gökte hiç bir bulut görmüyordum. Rasûlullah Aleyhisselâm, daha duasını bitirmemişti ki, her yandan kaynaşan bulutlara bakıyordum. Bulunduğu yerden daha ayrılmamıştı ki, gök, suyunu, üzerimize boşalttı. Boşanan yağmurda Rasûlullah Aleyhisselâmın tekbirini hala işitiyor gibiyimdir!"**

Resûlullah Aleyhisselâm'ın **"Şehadet ederim ki Ben, Allah'ın Rasûlüyümdür"** buyurduğunu işitmişimdir. Bir müddet sonra, Allah, üzerimizden bulutları dağıttı. Halk, son nefesine kadar içtiler ve suya kandılar, demiştir.²²⁶

Yüce Allah, Peygamberimizin duası üzerine gönderdiği buluttan yağdırdığı yağmurla halkı, suya kandırdığı gibi, Mücahidlerin yanlarındaki su kablarını da doldurtmuş, su ihtiyaçlarını karşılamıştı. Yağmur, yeryüzünden ancak bir kısmına düşmüştü.

Hiz. Ömer **"Dönüp baktığımızda, yağmuru, ordugâhtan öteye geçmiş bulmadık!"** der.²²⁷

Peygamberimiz umumiyetle:

²²⁴ İbnü'l-Kayyım, *Zâdü'l-Mead*, I, 156.

²²⁵ Taberî, *Tefsir*, III, 55; Beyhakî, *Delâil*, V, 231; Ebu'l-Fidâ, *Sîre*, V, 9.

²²⁶ Vakidi, *Megazi*, III, 1008-1009.

²²⁷ Beyhakî, *Delailü'n-Nübüvve*, II, 63.

"Ey Allah'ım! Kullarını, dilsiz hayvanlarını sula! Rahmetini yay! Ölmüş beldelerini ıslatıp dirilt!" diyerek dua ederdi.

Münafıklar, yağmur bulutlarının gelip, yağmasından sonra da yine omursamaz tavırlarını takınarak, ortadaki mucizeyi görmezden gelmişlerdir.

Tebük Seferinde, yalnız **susuzluk** çekilmedi, son derecede **açlık** ta çekildi. Hatta bir hurmayı, iki kişi, ya bölüşürler, ya da, sıra ile onu ağızlarında emip birbirlerine verirler, sonra da, üzerine su içerlerdi.²²⁸

2.2.7.7. Tebükte Düşmanın Savaş Yığınaklarının Dağılmış Bulunmaları

Peygamberimiz, Tebük'e geldiği zaman, Rumlarla Amile, Lahm ve Cüzam vb. gibi Hıritiyanlaştırılmış Arap kabilelerinden toplanmış olan Rum ordular birliğini dağılmış buldu. Onlarla karşılaşmak, çarpışmak mümkün olmadı.

Kayser Heraklius ve topladığı hristiyanlaştırılmış Arap kabileleri, Peygamberimizle çarpışmaktan korktular.²²⁹

2.2.7.8. Peygamberimizin Taun Hakkındaki Emri

Peygamberimiz, Tebük'e geldikleri sırada, Şam tarafından bir yerde **Taun** zuhur etmiş olduğunu işitmişti.

"Bir yerde Taun zuhur ettiği ve sizde, orada bulunduğunuz zaman, sakın, oradan çıkmayınız! Kaçmayınız!

Bir yerde taun zuhur ettiği ve sizde, orada bulunmadığınız zaman, oraya sakın yaklaşmayınız! Girmeyiniz!" buyurdu.²³⁰

Taun, * veba hastalığı demektir. Bulaşıcı, salgın bir hastalıktır.

Peygamberimizin ordusuyla, Tebük'ten ileriye (Şam'a) doğru hareket etmemesinin sebeplerinden biri de, Şam taraflarındaki **Taun** hastalığının varlığıdır. Orduyu, riske atmak istememiştir.

²²⁸ Taberi, *Tefsir*, XI, 55.

²²⁹ İbn Hişam, *Sire*, IV, 163; Taberi, *Tarih*, III, 144.

²³⁰ Buhari, *Sahih*, VII, 21-22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 416.

* Veba hastalığı demektir. Bulaşıcı, salgın bir hastalıktır.

Peygamberimiz, arkadaşlarıyla istişare yaparak, Rumları takip konusunda görüşlerini almıştır. Gerek **Taun**'un etkisi, Gerekse **sıcaklık** ve **kıtlık** nedeniyle, Rumları, takipten vazgeçmişlerdir.

Müslüman ordularının, buralara kadar gelip, onları, kaçırtmaları, Müslümanların hedefine ulaştığını da gösteriyordu.²³¹

2.2.7.9. Tebük Seferinden Sonra Yaşananlar

Peygamberimiz, Tebük'e geldiği zaman, Rum ordular birliğini dağılmış buldu. Onlarla karşılaşmak, çarpışmak mümkün olmadı.

Peygamberimiz, Tebük'te, ondokuz gece kadar veya yirmi gece oturdu. Tebükten ileri geçmedi.

İslam Mücahidleri ile birlikte oradan ayrılıp Medineye yöneldi.²³²

Peygamberimiz, Muşakkak vadisine geldiğinde "Başına varacağımız, su şüphe yok ki, çok azdır. O suya doğru giderken, hiç kimse, beni geçmesin. Bizi geçip şu vadiye ulaşan kimse de, biz, gelinceye kadar, ondan, hiç bir şey almaya kalkmasın!" buyurdu.

Münafıklardan bazı kimseler (Vakidi'ye göre: Muattip b. Kureyr, Haris b. Yezid'üttai, Vedia b. Sabit ve Zeyd b. Lusayt), oraya, herkesten önce ulaştılar. Orada birikmiş suyu aldılar.

Peygamberimiz, suyun başına varınca, durdu. Orada su diye bir şey göremedi.

"Bu suyun başına, bizden önce, kim geldi?" diye sordu.

"Ya Rasülallah! Filan, filan geldi!" denildi.

Peygamberimiz **"Ben gelinceye kadar, burada bir şey içmekten, sizi men etmemiş mi idim? !"** buyurdu ve onlara, ilendi. Sonra, hayvanından indi.

Münafıklardan üçü **"Biz, Rasülullahın münadisini, işitmedik ve cemaatin bu seslenişle ne istediklerini de bilmiyorduk!"** diyerek özür dilediler.

²³¹ Buhari, *Sahih*, VII, 21-22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 416.

²³² İbn Hişam, *Sire*, IV, 170; İbn Sa'd, *Tabakât*, II, 168, Taberi, *Tarih*, III, 147.

Peygamberimiz de, onların özrünü kabul etti. Peygamberimiz, o suyu, su sızıntısı yerine serpti. Elini, oraya sürdükten sonra, Allah'ın dilediği kadar dua edince, oradan, gürleyerek su boşanmaya başladı. Suyun gürültüsünü işitmiş olan (Vakidi'ye göre: Muaz b. Cebel): **"Varlığım, kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki: suyun gürleyerek boşanışından duyduğum ses, yıldırımın çıkardığı sesi andırıyordu!"** demiştir.

Mücahidler, akan sudan, istedikleri kadar içtiler. Dilerdikleri kadar da kablarına su aldılar.²³³

Peygamberimiz **"Eğer, siz veya sizden biriniz sağ kalacak olursanız, vadinin önünden, sonundan, sulu ve bol otlu ve bol nimetli olduğunu muhakkak işiteceksiniz!. Bu durum tıpkı kavmi kendisinden su istediklerinde taş vurarak, taştan on iki gözelik su fışkırtan Musa Peygamberin izhar ettiği durum gibidir. Bu hususta Cenab-ı Allah şöyle buyurmuştur:**

"Bir zamanda Musa kavmi için su istemişti; "Asanla taş vurun" demiştik. Bunun üzerine taştan on iki göze fışkırmıştı. Her bölük, kendi içecekleri pınarı bilmişti. "Allah'ın rızkından yiye, için ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak (şuna buna) saldırmayın" (demiştik)"²³⁴ buyurdu.

Rasûlullah Aleyhisselam, Medine dönüşü, ordunun yine su sıkıntısı çektiğini görünce, ibriki getirtti. Küçük su tulumunda bulunan suyu, ona boşalttı.

İbrikten, parmaklarının üzerine su dökünce, parmaklarının arasından su akmaya başladı!

Mücahidler gelip su aldılar. Su, gittikçe, coştı ve suya kandılar. Atlarını ve develerini suladılar.

Ordugâhta on iki veye onbeş bin deve, on bin at vardı. Halk ise, otuz bin idi.²³⁵

Tebükle Hıcr arasında susuzluktan şikayetlenmek zorunda kaldılar. Peygamberimiz, yazın bu sıcaklığında Üseyd b. Hudayr'ı, su aramaya gönderdi. Gönderirken de: "Senin, bize su bulman umulur" buyurdu.

²³³ Taberi, *Tarih*, III, 148.

²³⁴ Bakara sûresi, 2/ 60.

²³⁵ İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, II, 275.

Üseyd b. Hudayr, gitti. Her tarafı gezdi, dolaştı. Nihayet, Belly kabilesinden, yanında su bulunan, su taşıyıcı bir kadın buldu. Onunla konuştu. Kadın da, suyu, Peygamberimize verilmek üzere, ona, verdi.

Üseyd b. Hudayr, suyu, Peygamberimize götürünce, Peygamberimiz onun üzerine bereket duası yaptıktan sonra "**Geliniz, su alınız**" buyurdu.

Mücahidler, o sudan, doldurmadık kab bırakmadılar. Sonra, onların develerini ve atlarını getirtti. Onları da, kanasıya suladılar.²³⁶

Peygamberimiz, ordusuyla Medineye Ramazan ayında girdi. Peygamberimiz, Sefere katılan Mücahidlerin, seferden geri kalanlarla, konuşmamalarını emretti. Tâ ki kendisi müsaade edene kadar yasaklamıştı.

Her zaman yaptığı gibi, önce mescide gidip, iki rekât namaz kıldı. Sonra etrafını Medine halkı, sarmıştı. Sefere katılamayanlar, mazaretlerini sayarak, Peygamberimizden özür diliyorlardı. Peygamberimiz de, onların mazaretini dinledikten sonra, mazaretlerini kabul ediyor ama Allah'a havale ediyordu.

Peygamberimiz, imanlarında, şüphe duymadığı seferden mazaretsiz geri kalan Müslümanlara, elli gün kadar, mesafeli durduktan sonra onları affetmiştir.²³⁷

2.2.8. Çevre Kabilelerin Kıtlıktan Kurtulmak İçin Yardım İstemeleri:

2.2.8.1. Beni Fezâre Temsilcilerinin Medineye gelişi ve Dilekleri

Peygamberimiz, hicretin dokuzuncu yılı Ramazan ayında Tebükten Medine'ye döndükten sonra, Beni Fezârelerin, ondan fazla kişilik temsilcileri, arık develer üzerinde Medineye geldiler.

Müslüman olduklarını söylediler. Remle-bint-i Haris'in konağına indirilip ağırlandılar.

Peygamberimiz, Beni Fezâre temsilcilerine, yurtlarının durumlarını sordu.

²³⁶ İbn Hişam, *Sire*, IV, 165-171; Taberi, *Tarih*, III, 147; İbnü'l-Esir, *el-Kamil*, II, 275-281.

²³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III,458; Buhari, *Sahih*, V, 132.

İçlerinden birisi²³⁸"Ya Rasülallah! Ülkemiz, kuraklık yılına uğradı. Hayvanlarımız kırdı. Kıtık, her tarafımızı sardı. Çoluk çocuklarımız aç kaldı. Bizim için Rabbine dua et!

Bizim için Rabbin katında Sen şefaati ol! Senin katında da, bizim için Rabb'in şefaati olsun!" dedi.²³⁹ Peygamberimiz:

"Sübhane'llah! Bu sözünden dolayı sana yazıklar olsun! Şanı Yüce olan Rabb'imın katında ben mi şefaati olacağım? !

İzni olmadan Rabbimın katında kim şefaati edebilir? O Rabbimizin ki kendisinden başka ilah yoktur.

O, en yüce ve en büyüktür. O'nun, kürsiyy-i ilmi, gökleri ve yeri kucaklamıştır. Hiç şüphesiz, Yüce Allah, sizin, kuraklıktan sıkılıp ferahlığa kavuşmanız için gülüp duruyordur, yağmurunuz yaklaşmıştır!" buyurdu.

Çöl Arabı "Ya Rasülallah! Yüce Rabbimiz, bize güler mi?" Diye sordu.

Peygamberimiz "Evet!" buyurunca, çöl arabı "Rabb'dan gülmeyi yok etmememiz daha iyidir!" dedi.

Peygamberimiz, onun, bu sözüne güldü. Peygamberimiz, minbere çıkıp Allah'a, şöyle dua etti:

"Ey Allah'ım! Ülkelerini ve hayvanlarını sula! Rahmetini yay! Ölmüş beldeleri dirilt! Ey Allah'ım! Sen, bizi kıtlıktan kurtarıcı, güzel ve iyi sonuçlu, her yanı kaplayıcı, bol, iri damlalı, hiç zarar vermeyen, yararlı, sağınaklı bir yağmurla acele olarak sula! Ey Allah'ım! Sen, bizi, rahmet olan su ile sula! Azap olan, yıkan, batıran, yok eden su ile sulama! Ey Allah'ım! Sen, bizi yağmurla sula Düşmanlara karşı bize yardım et!" Gökyüzü, yağmurdan görünmez oldu.

Peygamberimiz, Minbere çıkıp "Ey Allah'ım! Üzerimize değil, çevrelerimize, dağlara, tepelere, vadi içlerine, ağaçlık, ormanlık yerlere yağıdır!" diyerek dua etti.

Bulutlar, Medinenin üzerinden elbise gibi sıyrılıp çıkarılır, dörülür gibi sıyrıldı.

²³⁸ Harise b. Hısn (Halebi, *İnsanü'l-Uyun*, III, 267).

²³⁹ İbn-i Sad, *Tabakat*, I, 297; Ebülfida, *Sire*, IV, 171.

Beni Fezâre temsilcileri, sevinçli bir şekilde bahşişlerini alarak yurtlarına döndüler.²⁴⁰

2. Fezâre kabilesinden gelen yirmi kişilik heyetin develeri çok zayıftı. Rasûlullah (s.a.) memleketlerinin hallerini sordu. **Kıtlıktan** şikâyet ettiler. Rasûlullah (s.a.), onların topraklarına bereketli yağmurlar yağdırmasını Cenâbı Hak'dan niyâz etti, duası kabul buyuruldu.²⁴¹

3. Beni Mürre kabilesinden gelen heyet Müslüman olup, bağlılıklarını beyan ettiler. Memleketlerindeki **kıtlıktan** şikâyet ettiler. Rasûlullah (s.a.)'da elini göğse kaldırarak **"Allahım onlara yağmur ver"** diye duâ ettikten sonra onların her birine onar, reisleri olan Haris'e yirmi vekiyeye gümüş ihсан etti. Vatanlarına döndüklerinde bereketli yağmurlar yağdığını ve tarlaların yeşillendiğini gördüler.²⁴²

2.2.8.2. Putların İnsanları Cüzam Hastalığı ile Cezalandırma İnanışı

Aynı hicri yılda, Beni Sa'd yurdundan gelen Dıman b. Sa'lebe İslam Dinini kabul ederek Medine'ye gelip Ahkâm-ı Şer'iyeyi öğrenip kabilesine geri döndü. Kavmine:

"Lat ve Uzza ne fena şeylermiş" dedi. Onlar da:

"Ya Dıman sus. Delirdin mi? Beres yahut cüzam hastalığına tutulmayasın"

"Yazık size! Lat ve Uzza'nın fayda vermeyeceğini bilmiyor musunuz? Allah size Peygamber gönderdi. Ona kitap verdi. İnsanları dalâletten kurtardı" dedi.

Dıman böylece kavmine Müslüman olduğunu ilan ederek samimi bir şekilde nasihatler verdi, onlar da kabul edip bir gün içinde hepsi de Müslüman oldular.²⁴³

2.2.9. Hz. Peygamberin Humma Hastalığı ve Vefatı

Hz. Peygamber, H. 11 (632) Safer ayının 19. çarşamba günü,²⁴⁴ Meymune'nin odasında hastalanmıştı.

Hastalığının ilk günlerinde namaz kıldırmak için Fazl b. Abbas ve Ali b. Ebi Talip

²⁴⁰ İbn-i Sad, *Tabakat*, I, 297.

²⁴¹ Celaleddin es-Suyuti, *Peygamberimizin Mucizeleri ve Büyük Özellikleri*, II, 58-59, Uysal Kitabevi, Konya 1998.

²⁴² Celaleddin es-Suyuti, *a.g.e.*, II, 59-60; Esad, s. 835-836.

²⁴³ Esad, s. 837.

²⁴⁴ İbn Hişam, *Sire*, IV, 29.

gibi sahabilerin yardımıyla mescide namaz kıldırırmaya gidebiliyordu. Bu durum beş gün boyunca böyle devam etti. Bu beş gün, hastalığın ilk safhası idi. Ancak beşinci gün olan pazartesi günü, Sahabilere, hutbe irad buyurduğu andan itibaren, hastalığı artmış olduğundan Efendimiz (s.a.v), zevcelerinin odalarına belli bir sıra içinde gitme gücünün kalmadığını anlamıştı. Bu sebeble Hz. Aişe'nin odasında istirahat etmek için öteki zevcelerinden nezaketen mücade istedi. Hepsini mücade verdiler ve pazartesinden itibaren Peygamberimiz, Hz. Aişe'nin odasında istirahat buyurdular.

Hz. Peygamberin hastalığı, **humma hastalığı** olması sebebiyle, ateşi çok fazlalaşıyor, bu yüzde zaman zaman kendinden geçiyordu. Kendisine soğuk su tedâvisi uygulanıyor, alına soğuk su ile ıslatılmış bez sarılıyordu. Bu durum Peygamberimizin vefatına kadar devam etti.

Bişr b. Bera'nın annesi der ki:

"Resûlullah Aleyhisselam vefatıyla sonuçlanan hastalığa tutulduğu zaman, yanına varmıştım. Kendisi, humma nöbeti geçiriyordu.

Alınlarına elimle dokundum ve:

"Ya Rasûlallah! Seni hiç kimsenin tutulmadığı hummaya tutulmuş gördüm?!" dedim.

Rasûlullah Aleyhisselam:

"Bize verilecek ecir ve mükâfat kat kat olduğu gibi, ibtilalar dabize böyle kat kat olur!" buyurdu ve:

"Halk, benim hastalığıma ne diyor?" diye sordu. Ben:

"Halk, Rasûlullahtaki hastalık zâtülcenptir diyorlar" dedim.

Rasûlullah Aleyhisselam:

"Allah bana o hastalığı musallat etmiş değildir. Bu, ancak, şeytanın bir telkini ve vesvesesidir!" buyurdu.

"Ya Rasûlullah! Sen bu hastalığın neden ileri geldiğini sanıyorsun? Ben, oğlumun ölümünün, ancak Hayber'de yemiş olduğu zehirli davar kebabından ileri geldiğini sanıyorum!" dedim.

Rasûlullah Aleyhisselam:

“Ey Ümmü Bişr! Ben debu hastalığının ancak ondan ileri geldiğini sanıyorum!

Hayber'de onunla birlikte tatmış olduğum zehirli etin acısından, şu anda kalp damarımın koptuğunu duymaktayım! Zaman zaman onun ağrısını ve sızısını duyuyorum!” buyurdu.²⁴⁵

Hiz. Aişe'de; Peygamberimiz Aleyhisselamın vefatıyla sonuçlanan hastalığı sırasında, Peygamber Aleyhisselamın:

"Ey Aişe! Hayber'de tatmış olduğum zehirli etin sancısını zaman zaman duyuyorum! Şu an kalbimin damarının koptuğunu duymaktayım!" buyurduğunu bildirir.²⁴⁶

Enes bin Malik'de:

"Rasûlullah Aleyhisselamın küçük dili üzerinde bu zehrin izini görür dururdum!" demiştir.²⁴⁷

Peygamberimiz, hastalığının on üçüncü gününe denk gelen (12 Rebiülevvel, 11/8 Haziran 632) pazartesi günü, Hak Teâlâ Hazretlerine kavuştu; mübarek ruhunu teslim etti.²⁴⁸

²⁴⁵ İbn Sâd, *Tâbakât*, VIII, 314.

²⁴⁶ Tâberi, *Tarih*, III, 198; Buhâri, VII, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 228.

²⁴⁷ Müslim, *Sahih*, IV, 1721.

²⁴⁸ İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 304; Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, II, 72-78, Gonca Yayınevi, İstanbul 2000.

SONUÇ

Doğal afetler hayatın normal akışını alt üst eden ve insanın alışageldiği yaşam düzenini bozan olaylardır. Geniş ölçüde can ve mal kaybına yol açan, geride binlerce yaralı ile bir enkaz yığını bırakarak hayatın normal akışını alt üst eden doğal felaketler sadece can ve mal kaybına neden olmakla kalmaz, insanın kendi hayatı ve çevresini kontrol etme, planlama ve yönlendirme yeteneklerini ve etkileyerek bir belirsizlik duygusu yaratır. Bu belirsizlik duygusu insanın özgüvenini olumsuz yönde etkiler. Felaketler sonucu normal hayat akışı bozulan, kontrol yeteneği kaybederek belirsizlik duygusuna sürüklenen insan, can ve mal kaybında etkisiyle stres, gerilim ve ruhsal çöküntüyle karşı karşıya gelir.

Yeryuvarı yada başka bir ifade ile üzerinde yaşadığımız Dünya, Güneş sistemi içindeki gök adaları ile birlikte ve hattâ onunda ötesinde topyekün Kâinat, bu unsurlarıyla belli bir aktivite içindedirler. Bunlar, birbirini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen doğal olaylar zinciri ile bir düzeni, bir sistemi oluşturular. Biz bu sonsuzluk içinde yalnız Yeryuvarına dönecek olursak, dünyada jeolojik mazide olduğu gibi bugün ve gelecekte de doğal afetlerin kendine has özellikleriyle devam edeceği kanaati hakimdir. bu doğal akışı, durdurmak asla mümkün değildir. İnsanın gücü ötesinde kalmaktadır. Ancak, insan en iyi şartlar altında hayatını sürdürebilmesi için kendine zararlı olabilecek doğal afetlerin olumsuz etkilerini en aza indirebilecek güce sahiptir. Öncelikli olarak, âfete sebep olabilecek doğal olayların mahiyetini çok iyi bilme gereği vardır. Bunların herbirini kendi kuralları içerisinde bilimsel yönden incelemek, elde edilen verileri, en iyi şekilde değerlendirerek hasarı en aza indirmek gerekir.

Doğal afetler yaşadığımız gezegene zarar verdiği kadar, gelişen medeniyetlerin bozulmasına veya gerilemesine sebep olmuştur. Medeniyetlerin bozulması demek toplumsal hayatın bozulması demektir ki bu da hayatın her alanına etki edeceğini gösterir.

Yukarıda ifade edilen hayatın gerçekleri, İslam toplumları içinde geçerlidir. Hz. Adem'den Hz. Muhammed (s.a.v.)'e kadar ki dönemde de doğal afetlere rastlanmıştır. Bu doğal afetler islam medeniyetini etkilediği gibi diğer medeniyetleri de etkilemiştir.

Tarih bilimcilerin görevi, bu alandaki gerçekleri ortaya çıkarmaktır. Doğal afetlerden en az hasarla kurtulmak için, tarihteki doğal afetlerden ders çıkararak tecrübe

kazanmaktır.

Bizim tezimizin ana gayesinde, geçmişten geleceğe ışık tutmaktır. Özellikle İslam Medeniyetinin bu gibi durumlarda çektiği zorlukları tezimizde işledik.

KAYNAKÇA

Kur'an-ı Kerim.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, (trc. Hasan Yıldız) Ocak Yayıncılık, İstanbul 2013.

Algül, Hüseyin “*Asr-ı Saâdet'te İdarî Hayat*”, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saâdet'te İslâm*, (Editör: Vecdi Akyüz), Gonca Yayınevi, İstanbul 1994.

Algül, Hüseyin, *İslâm Tarihi*, (I-II), Gonca Yayınevi, İstanbul 1986.

Apak, Adem, *Anahatlarıyla İslâm Tarihi I (Hz. Muhammed (s. a. v.) Dönemi)*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2007.

Avcı, Casim, *Muhammedü'l-Emîn (Hz. Muhammed'in Peygamberlik Öncesi Hayatı)*, Hayy Kitap, İstanbul 2008.

Belazürî, Ebi'l-Abbas Ahmed b. Yayha b. Cabir, *Ensâbü'l-Eşraf*, (thk. Muhammed Hamîdullah), Mısır 1959.

Beyzavi, *Envarü't-Tenzil*, Kahraman Yayınları, İstanbul 2011.

Buhari, Muhammed b. İsmail, *Camîu's-Sahih*, (I-VIII) Hüner Yayınevi, İstanbul 1992.

Çağatay, Neşet, *Başlangıçtan Abbasilere Kadar İslam Tarihi*, A.Ü.İ.F., Ankara 1993.

Çağatay, Neşet, *İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı*, A.Ü.İ.F., Ankara 1971.

Çelikkol, Y., *İslâm Öncesi Mekke*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2003.

Dârimi, Abdullah b. Abdurrahman, *Sünenü'd-Dârimi*, (I-II) Şefkat Yayıncılık, İstanbul 1992.

Duri, Abdulaziz, *İlk Dönem İslâm Tarihi*, Çeviren: Hayrettin Yücesoy, Kitabevi, İstanbul 1991.

Ebu Bekr Abdurrezzak b. Hemmam es-San'ani, *Musannef*, (Tahkik: Habiburrahman el-A'zami), Beyrut 1970.

Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as el-Ezdi, *Sünen'i Ebi Davud*, (I-V) Erkam Yayınları, İstanbul, 1992.

Fayda Mustafa, “Muhammed”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XXX, D.İ.B. Yay. İstanbul, 2005.

Günaltay Şemseddin, *İslam Öncesi Araplar ve Dinleri*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 1997.

Hamidullah, Muhammed, *İslâm Peygamberi*, (Çev.: Salih Tuğ), (I-II), İrfan Yayınevi, İstanbul 1990.

Hamidullah, Muhammed, *Resûlullah Muhammed*, (Çev.: Salih Tuğ), İrfan Yayınevi,

- İstanbul 1973.
- Harman, Ömer Faruk, "Lut", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, D.İ.B. Yay. İstanbul 1989.
- İbn Hişam, Ebu Muhammed Abdulmelik, *es-Siretu'n-Nebeviyye*, (Çev.: Hasan Ege), (I-III), Kahraman Yayınları, İstanbul 1985.
- İbn İshak, Ebû Bekir b. Muhammed, *Siretü İbn İshak*, (thk. Muhammed Hamidullah), Düşün Yayınları, Konya 1981.
- İbn Kesir, İmaduddin Ebi' fida İsmail ed-Dimeşki, *Tefsiru'l-Kur'anı'l-Azim*, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984.
- İbn Sa'd, Ebu Muhammed Abdullah b. Müslim *et-Tabakâtü'l-kübrâ (I-VIII)*, (çvr. Kollektif), Siyer Yayınları, İstanbul 2014.
- İbn-i Hişam, Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam Nahvi; *Siret ün- Nebeviye*, (çvr. Hasan Ege) Kahraman Yayınları, İstanbul 2001.
- İbnü'l-Esîr, İzzeddîn, *el-Kâmil fi't-tarih*, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2008.
- Karagöz, İsmail, *Kur'an'a Göre Musibetler Açısından İnsan ve Toplum*, Çelik Yayınevi, Ankara 1996.
- Komisyon (Karaman, Hayrettin – Çağrıçı, Mustafa – Kafi, Dönmez İbrahim – Gümüş, Sadrettin), *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, D.İ.B. Yay., Ankara 2007.
- Köksal, Mustafa Âsım, *İslâm Tarihi*, (I-II), Şamil Yayınları, İstanbul 1987.
- Küçükaşcı, Mustafa Sabri "Mekke", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVIII, D.İ.B. Yay., İstanbul 1989.
- Önkal, Ahmet, "Hicret", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, XVII, D.İ.B. Yay. İstanbul 1989.
- Özey, Ramazan, *Afetler Coğrafyası*, Aktif Yayınevi, İstanbul 2006.
- Sabri, Hizmetli, *İslam Tarihi*, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara 1995.
- Sallabi Ali Muhammed, *Siyeri Nebi* (terc: Şerafettin Şenaslan), Ravza Yayınları, İstanbul 2009.
- Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, D.İ.B. Yayınları, Ankara 2003.
- Seydişehir, İbnu'l Emin Mahmut Esad, *Tarih-i Din-i İslam Tarihi*, (Sad: A.L.Kazancı-O. Kazancı), Marifet Yayınları, İstanbul 1983.
- Suyuti Celaleddin, *Peygamberimizin Mucizeleri ve Büyük Özellikleri*, Uysal Kitabevi, Konya 1998.
- Şahin, Cemalettin - Sipahioğlu, Şengün, *Doğal Afetler ve Türkiye*, Gündüz Eğ. ve Yay.

Ankara 2002.

Şehristani, Ebu'l-Feth Muhammed Abdul Kerim b. Ebi Bekr Ahmed, *el Milel ve'n-Nihal*, (trc. Ahmet Aslan) Sosyal Yayınlar, İstanbul 1996.

Şibli, Mevlana, *Büyük İslam Tarihi, Asrı Saadet*, (Çev.: Ömer Rıza Doğrul), (I-V), Eser Neşriyat, İstanbul 1977.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülük*, (trc. M. Faruk Gürtunca), Sağlam Yayınevi, İstanbul 2010.

TDV *İslâm Ansiklopedisi*, “Abdullah”, “Abdülmuttalib”, “Âmine”, “Ebû Tâlib”, “Emîn”, “Fâtıma bint Esed”, “Ficâr”, “Halîme”, “Hatice”, “Hilfû'l-fudûl”, “Muhammed” maddeleri. D.İ.B. Yay. İstanbul 1989.

Tekin, Ubeydullah Bayram, *Tefsirli Peygamberler Tarihi*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2009.

Vâkıdî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ömer, *Kitâbü'l-Meğâzî*, (Thk. Adnan Demircan), İlk Harf Yayınevi, İstanbul 1984.

Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, (I-V), Merve Yayınları, İstanbul 1986.

Yiğit, İsmail-Raşit Küçük. *Siyer-i Nebi Hazreti Muhammed (S.A.V.)*, Kayhan Yayınevi, İstanbul 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ali Ağırman
Doğum Yeri ve Tarihi	OLTU 25.10.1976
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Marmara Ü. İlahiyat Fak.
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enst. İslam Tarihi
Bildiği Yabancı Diller	Arapça
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet İşleri Başkanlığı
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	23. 06. 2014